א באהן־אַנגעשטעלטער האָט אויסגעשריען — פּאריז. דער שוועדער צוג איז אַנגעקומען מיט א גרויסען גערויש. קריסטאָף האָט אַפּגעווישט זיינע טרערען און זיך געטראכט: — מ'מוז נעהן.

ער האָט געקוקט אויפ'ן הימעל, אויף דער זייט וואו פּאריז געפינט זיך. דער הימעל, טונקעל אומעטום, איז ראַרט נאָך טונקעלער געווען. ס'איז געווען עפּעס ווי א שאַטען־פינסטערער אַפּגרונד. דאָס האַרץ האָט קריסטאָף'ן א קלעם געטאָן, ער האָט זיך אַבער וויעדער געטראכט:

— מ'מוז נעהן! אַזוי, מוז עס זיין.

ער איז וויעדער ארויפּגעשטיגען אויפ'ן באהן, אַנגעבויגען זיך איבער'ן פּענסטער, און געקוקט אויפ'ן דראַהענדען האָריזאָנט:

— א! פּאריז! האָט ער געקלערט. פּאריז! קום מיר צו הילף. ראטעווע מיך! ראטעווע מיינע מחשבות!

דער נעריכטער נעפּעל איז נעריכטער געוואָרען, הינטער קריסטאָף'ן איבער'ן לאַנד וואָס ער האָט אַקאַרשט פּאַרלאַזען, האָט א שטיקעל העל־בלויער הימעל, נרויס ווי צוויי אויגען — ווי די אויגען פון סאבינע'ן — צווישען דעם שוועַרען וואולל פון די וואָלקענס, אומעטיג געשמייכעלט, און איז באלד פּאַרשוואונדען. דער צוג איז אוועק. א רעגען איז געפאלען. ס'איז נאכט געוואָרען.

האט געהאלטען אין אפנעהן. זי איז נעבליבען שטעהן ביי דער טיר און געפאכט מיט איהר האנט־טיכעל, ווי לאנג זי האט איהם נאך נעקאנט זעהן. ער האט מיט די אויגען נאכ־געפאלגט די דארפס־מיידעלע ווען האט איהם צום לעצטען מאל נעבראכט אן אטעם־צוג פון זיין פאטערלאנד און פון די וואס ער האט דארט גליעבט.

וועז זי איז פארשוואונדען, האט ער זיך געפיהלט גאנץ אליין, א פרעמדער, אין א פרעמד לאנד. ער האט געהאל־טען אין דער האנט זיין מאמע'ס בריעף און דאס שאלכעל, — דאס ליעבעס־אנדענקען. ער האט עס צוגעדריקט צום הארצען און נעוואלט עפענען דעם בריעף. זיין האנט האט אבער נעציטערט. וואס וועט ער דארט לעזען? וואס פאר א צער וועט ער דארט געפינען? — נייז, ער וועט דעם שמערצהאפטען פארוואורף ניט קאנען איבערטראגען; ער וועט איהם קלינגען אין די אויערען און ער וועט צוריק־פאהרען.

ער האט ענדליך דאך געעפענט דעם בריעף און גלעז־וען:

„מיין ארים קינד, זארג דיך ניט פאר מיינעטוועגען. איך וועל שוין ניט זיין נאריש. גאט האט מיך געשטראפט. איך האב ניט נעדארפט זיין אזוי ענאיסטיש און דיך דא האלטען. פאהר קיין פאריז. אפשר וועט דאס בעסער זיין פאר דיר. דאנה ניט וועגען מיר. איך וועל שוין ווי־עס־איז אויסקומען. דער עיקר איז, דו זאלסט דיך פיהלען גליקלאך. איך קוש דיך."

דיין מאמע.

„שרייב מיר וועז דו וועסט קאנען."

קריסטאף האט זיך אוועקגעזעצט אויף זיין רעכצעל און נעווייגט.

האָט מיך געשיקט.

קריסטאָף האָט דערקאַנט דאָס ווייסע שאָלכעל מיט די רויטע פּלעקען און אויסגענייטע בלומען, מיט וועלכע לאָרכען האָט אוועקגעהענדיג דעם פריהעריגען אָבענט זיך ארומגע־בונדען דעם קאָפּ. דער נאיוער תירוץ מיט וועלכען זי האָט זיך באַריעגט איהם צו שיקען דעם ליעבעם־אַנדיינקען, האָט איהם ניט געמאַכט שמייכלען.

— און איצט, האָט די קליינע אויסגערופען, זע איך דעם צוג צוריקגעהן: איך מוז אהיימפאָהרען. גוטע נאַכט!

— ווארט נאָר, אָביסעל, — האָט קריסטאָף געזאָגט. און דאָס געלט אויף צו קומען וואו האָסטו געגומען?

— לאָרכען האָט ער מיר געגעבען.

— נא, נעהם סיי ווי סיי, — האָט קריסטאָף זיך אָפּ־גערופען ארייגרוקענדיג איהר א פּאָר מטבעות אין דער האַנט אריין.

די קליינע האָט געוואָלט אַנטלויפען, ער האָט זי צוריק־געהאַלטען ביים אָרעם.

— א חוץ דעם... האָט ער א מאָך געטאָן...

ער האָט זיך אַנגעבויגען און זי געקושט אויף ביידע באַקען. די מיידעלע האָט זיך ווי ניט געלאָזט.

— מאָך ניט אזא פּנים, — האָט קריסטאָף שפּאַסענ־דיג, אויסגערופען, די קושען זיינען ניט פּאר דיינעטוועגען.

— א! איך וויים, — האָט די קליינע געענטפערט מיט א שפּאַטענדען געלעכטערעל — זיי זיינען פּאר לאָרכען.

מיט די קושען אויף דער מיידעלע'ס פּולע באַקען האָט קריסטאָף געקושט ניט נאָר לאָרכען נאָר דאָס גאַנצע דייטש־לאַנד.

די קליינע איז אוועק און איז צוגעלאָפען צום צוג וואָס

— נו, אודאי, — האט די קלייגע רוהיג געענטפערט.
— וואס האט עס אויסגעמאכט? איהר זייט דאך שוין נע־
גוען אוועק! נאכדעם האט מען אייך געווכט אומעטום, אוז
נאכגעשיקט מ'זאל אייך געפינען.
— אוז לאכען?
— לאכען איז דארט ניט געווען. זי איז צוריקגעקור־
מען שפעטער, נאכדעם ווי זי איז געווען אין שטאט.
— נו, האט זי געזוהן מיין מאמען?
— יא. ט'האט איהר דעם בריף. זי האט געוואלט
אליין קומען, נאר מ'האט זי אויך ארעסטירט.
— ווי אזוי־זשע האסטו געקאנט?..
— אט ווי אזוי: זי איז צוריקגעקומען אין דארף אריין
אוז די פאליציי האט זי דערביי ניט געזוהן; זי האט שוין
געהאלטען בייס וויעדער אוועקגענהן. נאר געטרוד'ס שוועס־
טער האט זי גע'מסר'ט. מ'איז זי געקומען נעהמען, אוז ווען
זי האט געזוהן די זשאנדארן, איז זי ארויף צו זיך אין צי־
מער אוז צו זיי אראפגעשריען אז זי קומט שוין אראפ, אז
זי טוט זיך אן. איך בין געווען אין ווינגארטען, הינטער
דער שטוב. זי האט מיך שטיל גערופען דורכ'ן פענסטער:
„לידיא! לידיא!" איך בין צוגעקומען, זי האט מיר איבער־
געגעבען אייער רענצעל אוז דעם בריף וואס אייער מאמע
האט איהר געגעבען אוז זי האט מיר אקוראט געזאגט וואו
איך וועל אייך געפונען. זי האט מיר אויך געזאגט איך
זאל לויפען אוז זיך ניט לאזען כאפען. בין איך געלאפען
— אוז אט בין איך דא.
— מעהר האט זי דיר גארניט געזאגט?
— יא — איין זאך. זי האט מיר געזאגט איך זאל
אייך איבערגעבען דאס שאלכעל, כדי אייך צו וויזען אז זי

— איך ווייס ניט. ערשטענס פון וואַנען קומט איהר?
— פון בואיר.
— און ווער שיקט עס אייך?
— לאַרכען. געגונג שוין — גיב אַהער.
די מיידעל האָט איהם דערלאַנגט דאָס רענצעל.
— ט'האָט איהר עס!
און זי האָט צוגענעבען.
— אַה! כ'האָב אייך באַלד דערקענט!
— נו, וואָס־זשע האָסטו געוואַרט?
— כ'האָב געוואַרט אז איהר זאָלט מיר זאָגען אז איהר זייט עס.
— און לאַרכען? — האָט קריסטאַף נעפרעגט. פאַר־וואָס איז זי ניט געקומען?
— די מיידעל האָט ניט געענטפערט. קריסטאַף האָט פאַרשטאַנען אז זי וויל ניט רעדען צווישען די אַלע מענ־שען. צו ערשט האָבען זיי געמוזט לאַזען איבערקוקען דעם באַגאַזש, נאָכדעם האָט קריסטאַף אַוועקגעפיהרט די מיידעל ווייט אין א זייט:
— די פאַליציי איז געקומען, — האָט די קליינע דער־צעהלט, ווערענדיג רוידעוודיג. זיי זיינען אַנגעקומען באַלד נאָך אייער אוועקגעהן. זיי זיינען אריין אין די הייזער, אויסגעפרעגט אַלעמען, ארעסטירט דעם הויבען סאַמי, קריס־טיאַן'ען, און דעם אַלטען קאַספּאר. און מעלאַניע'ן און גער־טרוד'ן אויך, כאָטש זיי האָבען געשריען אז זיי האָבען נאָר־ניט נעטאָן; און זיי האָבען געווויינט; און נעטרוד האָט צו־דראַפעט דעם פּנים פון זשאַנדאַר. ס'איז אומזיסט געווען דאָס זאָגען אז איהר האָט אַלץ אַפּגעטאָן.
— וואָס הייסט איך! האָט קריסטאַף אויסגערופען.

פער? — דעמאלט, וועט ער צוריקגעהן!

ער האט זיך אומגעקעהרט צו דער סטאנציע. נאך א לאנג־אומעטיגען וואַרטען איז דער צוג אנגעקומען. קריסטאף האט זיך צוגעקוקט צו זעהן לאַרכען'ס מוטיג געשטאלט, וויל ער איז זיכער געווען אז זי וועט האלטען וואַרט. זי האט זיך אבער ניט באוויזען. ער איז אומרוהיג געלאפען פון איין וואגאן אין אנדערען. ער האט געקלערט אז וועז זי זאל זיין אויפ'ן צוג, וואלט זי געווים געווען פון די ערשטע אראפצושטייגען. געהענדיג האט ער זיך אנגעשלאגען אז א כוואליע פאסאזשירען וואס זיינען איהם אנטקעגען געקומען; ער האט אבער דערביי באמערקט א נעזיכט וואס האט איהם אויסגעזעהן באקאנט. דאס איז געווען א מיידעל פון א יאהר דרייצעהן אדער פערצעהן, א פעסטע, א קורצינקע, א פנים רויט ווי אן עפעל, מיט א גראב פאדרעהט נעזעל, א גרוים מויל און א גראבען צאפ ארום דעם קאפ. ער האט זיך צו איהר בעסער צוגעקוקט און געזעהן אז זי האלט אין דער האנט אן אלט רעגצעל עהנליך צו זיינעם. זי האט אויף איהם אויך געקוקט פון דער זייט ווי א שפעריג, און וועז זי האט געזעהן אז ער באטראכט זי איז זי צוגעקומען צו איהם. זי איז אבער געבליבען שטעהן פאר איהם און אנגעשטעלט אויף איהם קלייניע, מייזעלשע אויגען, ניט אויסרייד־ענדיג קיין וואַרט. קריסטאף האט זי דערקענט: ס'איז געווען די קלייניע דיענסט־מיידעל פון לאַרכען'ס פערמע. אנווייזענדיג אויפ'ן רעגצעל, האט ער געזאגט:

— ס'איז מיינס, — ניט אמת?

די קלייניע האט זיך ניט געריהרט און געענטפערט מיט א כלומר'שט נארישער מינע:

אַבער איצט אז ער האָט ער באמת פאַרלאָזט, האָט איהם אן אנגסט־געפיהל דורכגענומען. נאָר א חיה'יש האַרץ קאָן זיך אָפשיידען פונ'ם פאָטערלאַנד אהן א טיעפען געפיהל. גליקליך אַדער אומגליקליך —מ'האָט דאַרט געלעבט; ס'איז צו אונז געווען א באַשיצער און חבר; מ'האָט דערין גע־רוהט, דערויף געשלאָפען, מ'איז דערמיט דורכגענומען; ס'האלט אין דער ברוסט אויף דעם אוצר פון אונזערע חלומות, אונזער גאנצען פאַרגאַנגענעם לעבען, און דאָס פאַר־הייליגטע שטויב פון די וואָס מיר האָבען געליעבט. קריסטאָף האָט פאר זיך געזעהן, ווי אין א רייהע, די פאַרגאַנגענע יאָה־רען, די ליעבע געשטאַלטען פון די וואָס ער האָט געלאָזט אויף און אונטער דער ערד. זיינע פרייד־עז זיינען איהם ניט טייערער געווען פון זיינע ליידען. מינא, סאבינע, אדא, דער זיידע, דער פעטער גאַטפריעד, דער אַלטער שולץ — אַלץ איז וויעדער ערשינען פאר די אויגען, אין א פאַר מי־נוטען. ער האָט זיך ניט געקאָנט אָפריסען פון די טויטע — (וואַרום ער האָט אדא'ן אויף גערעבענט צווישען די טויטע).—דער געדאַנק אז ער לאָזט איבער פון אַלע די וואָס ער האָט געליעבט, זיין מאַמען אַלס די איינציג־לעבעדינע צווישען די פאַנטאַמען איז איהם אומערטרעגליך געווען. ער האָט שוין געהאַלטען ביים צוריקאַריבערגעהן דעם גרענעץ, פאר א פייגהייט האָט איהם זיין אַנטלויפען אויסגעזעהן. ער איז געווען אנטשלאָסען אז, אויב דער ענטפער וואָס לאָר־כען האָט איהם געדאַרפט ברענגען פון זיין מאַמען וועט ארויסווייזען א צו גרויסען צער, זאָל ער אונטער אַלע אומ־שטענדען צוריקקומען. אויב אָבער ער וועט גאַרניט דער־האַלטען? אויב לאַרכען האָט ניט געקאָנט צוקומען צו לואיזע'ן, אַדער איהם ניט געקאָנט צוריקבערענגען קיין ענט־

דערט מ׳לעבט, זינט וויפיעל יאהרהונדערטען מ׳איז אזוי. קריסטאף האט געהאט דאס געפיהל אז דאס איציטיגע איז שוין אמאל געווען, אז דאס וואס איז א י צ ט, איז ניט א י צ ט נאר שוין אן אנדער צייט. ער איז מעהר ניט ער אליין. ער האט זיך געזעהן פון דרויסען, פון זעהר ווייט. אזוי ווי א צ ו ו י ט ע ר, וואס איז שוין פריהער דא געשטאנען, אויף דעם זעלבען אָרט. ער האט אין זיך געהערט דאס זשומען פון ערינערונגען, פון אומבאקאנטע באשעפענישען; זיינע אדערען האבען געווישט, געשטורעמט:

א ז ו י... אזוי... אזוי...

דער גערויש פון יאהרהונדערטען איז אין איהם פאר־ביי... א סך אנדערע קראפטס האבען דורכגעלעבט דאס וואס ער לעבט היינט דורך, און האבען פארזוכט דעם טעם פון דער אנגסטליכער לעצטער שעה אויף דער ערד וואו מ׳איז נאר בארען געווארען. א שטענדיג־וואגלענדע ראסע, פון אומטום פאריאגט צוליעב איהר זעלבסשטענדיגקייט און אומרוהיגקייט; — א ראסע וואס איז שטענדיג דער קרבן פון אן אינערליכען בייזען גייסט וועלכער האט זיי ניט געלאזט רוהען אין ערגעץ; א ראסע וואס איז דאך צוגעבונדען געווען צו דער ערד פון וואנען מ׳האט זי אפגעריסען און איז שטענדיג פון איהר געליעבט געווען.

און איצט איז קריסטאף אויך דורכגענאנגען די זעלבע עלענדע עטאפען, און זיינע טריט האבער אויפ׳ן וועג געפונען די סלאדען פון די וואס זיינען דארט געווען פאר איהם. מיט פארווויינטע אויגען האט ער געקוקט אויפ׳ן פאטערלאנד וואס פארשווינדט אין נעפעל — אויפ׳ן לאנד מיט וועלכען ער דארף זיך איצט געזעגענען. האט ער דען פריהער ניט געהאט א ברענעדיגען פארלאנג עס צו פארלאזען? — יא,

ער האָט זיך אויפגעכאפט ארום מיטאָג־צייט. לאַר־כען האָט געווּיס ניט געקאָנט קומען פאר א זייגער צווּיי אָדער דרייַ. וואַרטענדיג אויף איהר צוג איז ער ארומגענאַנגען הין און צוריק אויף'ן קליינעם וואָקזאַל. שפעטער אביסעל האָט ער זיך גלייך אוועקגעלאָזט אויף די פעלדער. עס איז געווען א גרויער, אומעטיגער טאָג, וואָס האָט שוין געשמעקט מיט'ןווינטער. נאָר דאָס אומעטיגע פייפען פון א מאַנעוור־רירענדען צוג האָט איבערגעריסען די טרויעריגע שטילקייט. קריסטאַף האָט זיך אפגעשטעלט א פאָר טריט פאר דער גרע־נעץ, אויף דער פוסטער לאַנדשאפט. פאר איהם איז געלע־גען א קליין קלאָר טייכעלע, א פלעק וואַסער וואו דער גרויער הימעל האָט זיך אפגעשפיגעלט. ס'איז געווען נעבען א צאָם מיט צווּיי בוימער ביי דער זייט. רעכטס, א פאפעל־בוים, וועמעס שפּיץ ס'האָט זיך געטרייסעלט און איז שוין געווען אהן בלעטער. הינטען, א גרויסער ניסען־בוים מיט שווארצע און נאקעטע צווייגען וואָס האָט אויסגעזעהן ווי א משונה'דיגע ים־חיה. די לעצטע פארבלייכטע בלעטער האָבען זיך אליין אפגעריסען און אראפגעפאלען אייניציגוויי אין דעם פארגלייווערטען טייכעלע...

ס'האָט זיך איהם געדאכט אז ער האָט דאָס שוין אמאל געזעהן: די צווּיי בוימער, דאָס טייכעלע... פלוצלונג האָט ער דערפיהלט א שווינדעל אין קאָפּ, איינעם פון די זעלטענע מאָמענטען וועו דער גאנצער לעבענס־טאָל אנטפלעקט זיך. — א בליק אין דער אומענדליכער צייט. מ'וויסט ניט וואו מ'געפינט זיך, וועו מ'איז, אין וואָס פאר א יאהרהונ־

איז ער געבליבען א דערשלאגענער. ער האט זיך ארויפגע־
לאזט אויף דער באנק. אין א מינוט ארום האט זיך דער צוג
אפגעשטעלט ביי דער סטאנציע; און וועז א באהן־אנגע־
שטעלטער האט געעפענט די טיר פון זיין וואגאן האט ער
געפונען קריסטאף'ן שלאפענדיג. דער אנגעשטעלטער האט
איהם א טרייסעל געטאן ביי דער האנט און קריסטאף האט
זיך אויפגעכאפט א צוטומעלטער, מיינענדיג אז ער האט נע־
שלאפען א גאנצע שטונדע. ער האט מיט א שווערען טריט
אפגעשטיגען, זיך צוגעשלעפט צום צאל־באאמטען, און וועז
ער איז באשטימט אנגענומען געווארען אויף דעם פרעמדען
בארג, און זיך מעהר ניט געדארפט פארטיידיגען, האט ער
זיך גוט אויסגעצויגען אויף א באנק אין ווארט־זאל און איז
באלד אנטשלאפען געווארען ווי א דער'הרג.טער.

ער איז געווען אין אזא שטארק־אויפגערעגטען צו־שטאַנד אז ער וואָלט אימשטאַנד געווען אריינצורוקען דאָס מעסער אין דעם מענשען׳ס ברוסט, וועו יענעם וואָלט צום אומגליק אייגנעפאַלען דער געדאַנק צו קומען גלייך צו איהם און צו עפענען זיין וואַגאָן. דער אָנגעשטעלטער האָט זיך אָבער אָפּגעשטעלט ביים צווייטען וואַגאָן כדי איבערצוקו־קען דעם בילעט פון א פּאסאזשיר וואָס איז נאָר־וואָס אויפ־געשטיגען. דער צוג האָט וויעדער אָנגעהויבען נעהן. קריס־טאָף האָט געדריקט זיין קלאַפּענדיג האַרץ. ער האָט זיך ניט געריהרט. ער האָט מורא געהאַט צו טראַכטען אז ער איז שוין נעראַטעוועט. ער האָט זיך דאָס ניט געוואָלט גלויבען ביז ער וועט ניט זיין אויף יענער זייט גרענעץ... ס׳האָט אָנגעהויבען טאָגען. די סילועטען פון די בוימער זיי־נען ארויס פון דער פינסטערקייט. א וואָגען איז פארביי אויף׳ן טראָקט, ווי א פאַנטאַסטישער שאָטען, מיט קלינ־געגדיגע גלעקלאַך און א ווינקענדיג אויג... מיט׳ן פּנים אָנ־געקלעפּט אין פענסטער, האָט קריסטאָף זיך אָנגעשטרענגט צו זעהן דעם סלופּ מיט׳ן קייזערליכען הערב וועלכער האָט אָנגעצייכענט דעם גרענעץ פון זיין קנעכטשאפט. בעת דער באהן־לאָקאָמאָטיוו האָט געפייפט, אָנזאָגענדיג דערמיט אז מ׳וועט באלד אָנקומען צו דער ערשטער בעלגישער סטאַנציע האָט ער איהם נאָך אלץ געזוכט אין דער פריהמאָרגען־ליכט.

ער האָט זיך אויפגעהויבען, אויפגעעפענט בריוט דעם פענסטער און אריינגעאָטעמט די אייז־קאלטע לופט. פריי! דאָס גאַנצע לעבען שטעהט פאר איהם! די לעבענס־פרייד!.. — אָבער באלד האָט ער פּלוצלונג דערפיהלט די טרויעריג־קייט פון זיין לאַגע, פון דעם וואָס ער פארלאָזט, פון דעם וואָס עס וואַרט אויף איהם: מיעד פון דער אויפרעגענדער נאכט

טעוען. וואס ער זאל ניט דארפען טאן! אלץ, אפילו א פארברעכען! ... ער האט ביטער חרטה געהאט וואס ער האט געגומען דעם צוג אנשטאט וויטער צו געהן מיט'ן טראקט ביז צו דער גרענץ. ער האט געוואלט פארכאפען א פאר שטונדען. נו האט ער שוין אויסגעפיהרט! ער וועט דעם וואלף ארויפאלען גלייך אין מויל אריין. אודאי ווארט מען שוין אויף איהם ביי דער גרענץ־סטאנציע; דער באפעהל איז שוין ארויסגעגעבען געווארען... ער וועט ארעסטירט ווערען. א רגע האט ער געקלערט אראפצושפרינגען פון דעם לויפענדען צוג, פאר'ן וואקזאל; ער האט שוין אפילו געעפענט דאס פענסטער פונ'ם וואגאן; ס'איז שוין אבער געוען צו שפעט. מ'איז אנגעקומען. דער צוג האט זיך אפגעשטעלט. פינף מינוטען אן אייביגקייט. קריסטאף האט זיך ווי באהאלטען אין עק וואגאן הינטער'ן פארהאנג, און מיט א קלאפענדיג הארץ געקוקט אויפ'ן באהן־בריקעל, וואו א זשאנדאר איז געשטאנען ווי פארגליווערט. דער נאטשאל־ניק פון דער סטאנציע איז ארויסגעקומען פון זיין ביורא מיט א דעפעשע אין האנט און זיך שנעל געלאזט געהן צום זשאנדאר. קריסטאף האט ניט געצוויפעלט אז עס האנדעלט זיך ווענען איהם. ער האט געזוכט א געווער. ער האט אבער בלויז געהאט א גרוים מעסערעל מיט צוויי קלינגלאך. ער האט זיי געעפענט אין קעשענע. אן אנגעשטעלטער מיט א לאמטערנע אויף דער ברוסט איז פארביגענאנגען דעם באהן־נאטשאלניק און זיך געלאזט לויפען דורכ'ן צוג. קריס־טאף האט מיט דער פויסט פעסט ארום הענטעל פון מעסע־רעל אין דער קעשענע זיך צוגעקוקט ווי ער קומט אן און האט געטראכט:

— איך בין פארלאָרען!

זיי האבען דאס ארויפגעקלעטערט, און, אין געפאהר נעכאפט צום ווערען, זיינען זיי געגאנגען מיט די רעלסען ביז ניט ווייט פון דער סטאנציע. דאָרט זיינען זיי וויעדער ארויף אויפ'ן וועג. זיי זיינען אנגעקומען צום וואקזאל צוואנציג מינוט פאר'ן צוג. טראץ לאַרכען'ס אנזאג האט דער פויער קריסטאף'ן דאָרט איבערגעלאזט: ער האט זיך נאיילט צוריקצוגעהן כדי געווארטן צו ווערען וואס ס'איז געווארען פון די אנדערע און פון זיין באשערטע.

קריסטאף האט געקויפט א בילעט קיין לעידען און געווארט גאנץ אליין אין דעם פוסטען וואַרט־זאל פאר די פאסאזירען פון דריטען קלאס. און אנגעשטעלטער, וואס האט געדרעמעלט אויף א באנק, איז געקומען אנקוקען זיין בילעט און איהם געעפענט די טיר ביים אנקומען פון צוג. ס'איז קיינער ניט געווען אין וואגאן. אלע אין צוג זיינען נעשלאפען. די פעלדער זיינען אויך געווען אנטשלאפען. נאר קריסטאף, כאטש ער איז מיעד געווען, איז ניט געשלאפען. וואס מעהר די שווערע, אייזערנע רעדער האבען איהם דערנעהענטערט צו דער גרענעץ, אלץ מעהר, אלץ שטארקער האט זיך איהם געוואלט ער זאל שוין זיין אויף יענער זייט — פריי. אין א שעה ארום וועט ער זיין פריי. אבער ביז דעמאלט האט מען איהם מיט איין וואַרט געקאנט ארעסטירען... ארעסטירט ווערען! דער גרעאנק האט איהם אויפגערענט. דערשטיקט ווערען פון דער העלליכער מאכט!.. ער האט ניט געקאנט אטעמען. זיין מאמע, זיין פאטער לאנד, וואס ער פארלאזט זיינען פארשוואונדען פון דער מחשבה. זיין פרייהייט איז געווען איינגעשטעלט און ער האט געקלערט נאר פון דער פרייהייט. נאר פונ'ס לעבען וואס איהם האט זיך געוואלט ראטעווען. ער מוז זיך רא־

אפשטעלען. זיי האבען זיך צוגעהערט. אויפ'ן טראקט פאר זיי, האבען זיי געהערט דעם ריטמישען טריט פון א קאמפאניע סאלדאטען וואס דערנעהענטערט זיך. דער פויער איז אריבערגעשפרונגען דעם צאם. קריסטאף האט איהם נאכגעטאן. זיי האבען זיך דערווייטערט איבער די פאראקערטע פעלדער. זיי האבען געהערט ווי די סאלדאטען גיהן פארבייי איבער'ן וועג. אין דער פינסטער האט זיי דער פויער אנגעשטעלט א פויסט. קריסטאף'ן האט דאס הארץ געקלאפט, ווי ביי א נאכטגייאגטער חיה בעת זי הערט די הינט פארביילויפען. זיי האבען זיך וויעדער געלאזט גיהן אויפ'ן טראקט, אויסמיידענדיג די דערפער, און די אפגעזונדערטע הייפען, וואו דאס בילען פון די הינט אויף דעם גאנצען שטח האט זיי ארויסגעגעבען. וועז זיי זייגען ארונטער פון א בערגעל באוואקסען מיט בוימלאך, האבען זיי פון דערווייטענם אנטדעקט די סיגנאל־ליכט פון דער אייזענבאהן ליניע. זיי זייגען נאכגעגאנגען נאך יענע ליכט אזן האבען באשלאסען צו נעהמען דעם וועג צו דער נאהענסטער סטאנציע. דאס איז געווען ניט קיין לייכטע זאך. וואס וווייטער זיי זייגען ארונטער אין טאל, אלץ טיעפער זייגען זיי פארזונקען אין א טומאן. זיי האבען צוויי־דריי מאל געמוזט אריבערשפרינגען טייכלאך. דאן זייגען זיי געגאנגען איבער צוקערטע פעלדער אהן אן ענד. דער גרונט איז געווען אומגלייך, א שטענדיגער בייט ציוישען בערגלאך און הוילונגען האט זיי געשטעלט אין געפאהר אומצופאלען. נאכדעם ווי זיי האבען אהם געבאנדושעט סתם אזוי אהן א קלארען וועג אזן זייגען אין גאנצען אויסגענעצט געווארען פון טומאן, האבען זיי פלוצלונג דערזעהן וויינינ טריט פון זיך די באהן־לאמטערנע אויף דער הויך פון דער אייזענבאהן־דאמבע.

(בעת קריסטאָף האָט געשריבען, האָט זי, א נייגערינע, געלעזען דעם בריף איבער זיינע אקסלען).

— איהר וועט מיר אלץ דערצעהלען: ווי אזוי זי וועט איבערטראָגען דעם קלאָפּ און וואָס זי וועט זאָגען? איהר וועט פון מיר נאָרניט באַהאלטען? — האָט קריסטאָף געזאָגט מיט א בעטענדיג קול.

איך וועל אייך אלץ דערצעהלען.

זיי האָבען שוין ניט געקאָנט פריי רעידען: דער יונגער מאן איז געשטאַנען אויפ'ן שוועל און האָט אויף זיי געקוקט.

— און איך וועל אויך געהן זי זעהן אמאל, הער קריסטאָף, האָט לאַרכען געזאָגט —איך וועל שיקען נייעס פון איהר: זאַרגט נאָר ניט.

— זי האָט איהם געגעבען א שטאַרקען האַנט־דרוק ווי א מאן.

— געהן מיר? האָט געזאָגט דער פויער.

— מיר געהן! האָט קריסטאָף געענטפערט.

זיי זיינען אלע דריי ארויסגעגאַנגען. אויפ'ן וועג האָבען זיי זיך פאַנאַנדערגעשיידט. לאַרכען איז געגאַנגען אין איין זייט און קריסטאָף מיט זיין פיהרער אין אן אנדערער. זיי האָבען צווישען זיך ניט געערדט. א פארנעפעלטע האלבע לבנה האָט געהאַלטען ביים פאַרשווינדען הינטער'ן וואַלד. א שטאַרק בלאָסע ליכט האָט געשוועבט איבער די פעלדער. דער טומאן האָט זיך אין די טאָלען געהויבען, וויים ווי מילך. די קאָלט־ציטערינדע בוימער האָבען זיך געבאָדעט אין דער פייכטער לופט. — א פאָר מינוטען זיינען קוים אוועק זינט זיי זיינען ארויס פון דאָרף, און דער פויער איז פלוצלונג צוריקגעשפרונגען מאכענדיג קריסטאָף'ן א סמן ער זאָל זיך

האנדלען. איך האָב קיין שלעכטס ניט געטאָן. אָבער איצט מוז איך אנטלויפען, און פארלאָזען דייטשלאנד. די מיידעל וואָס וועט דיר אָט דעם בריוועל בריינגען וועט דיר אלץ דערצעהלען. איך האָב געוואלט מיט דיר זיך געזעגענען. וויל מען מיך ניט לאָזען. זיי טענה'ן אז מען וועט מיך דערביי ארעסטירען. איך פיהל מיך אזוי אומגליקליך אז איך האָט מעהר קיין וויללענס־קראפט ניט. איך וועל אריבער דעם גרענעץ, אָבער איך וועל ניט וויסן פון דאָרט פארבליבען בין דו וועסט מיר שרייבען. די מיידעל וואָס ברענגט דיר מיין בריעף וועט מיר אויך ברענגען דיין ענטפער. זאָג מיר. וואָס איך זאָל טאָן. וואָס דו וועסט מיר הייסען וועל איך טאָן. אויב דו וויללסט איך זאָל צוריקקומען, זאָג מיר און איך וועל צוריקקומען. איך קאָן ניט פארטראָגען דעם געדאנק דיך אליין איבערצולאָזען. וואָס וועסטו טאָן וועגען חיונה? זיי מיר מוחל! זיי מיר מוחל! איך האָב דיך ליעב און קוש דיך..."

— אויללט אויך צו, מיין הער, אז ניט וועט ווערען צו שפעט — האָט געזאָגט לארכען'ס געליבעטער, עפענענדיג די טיר.

קריסטאָף האָט זיך שנעל גע'חתמ'ט. און אָפגענעבען דעם בריעף צו לארכען:

— איהר וועט עס אליין איבערגעבען?

— איך גאה שוין — האָט זי געענטפערט.

זי איז שוין גרייט געווען אוועקצוגעהן.

— מארגען, האָט זי וויטער געזאגט, וועל איך אייך ברענגען דעם ענטפער: איהר וועט אויף מיר וואַרטען אין לעידען — (די ערשטע סטאנציע אויף יענער זייט גרענעץ) — אויפ'ן בריקעל ביים וואקזאל.

פונקט ווי די אנדערע האָט ער אויך שטאַרק חשק געהאָט, איהם שוין צו זעהן אין פראנקרייך, — און נאָך וויי־טער אויב מעגליך.

לאַרכען איז אריין מיט קריסטאָף'ן אין צווייטען צימער. קריסטאָף האָט זיך נאָך געקווייטשט. דער נעראַנק אז ער וועט ניט ארומנעהמען, ניט קושען זיין מאַמען האָט איהם פאר וועהטאָג צוריסען דאָס הארץ. וועז וועט ער זי נאָך זעהן? זי איז דאָך אזוי אלט, אזוי אויסגעמאַטערט און אזוי אייגזאַם. דער נייער קלאַפ וועט זיין א סוף פון איהר. וואָס וועט פון איהר ווערען אָהן איהם? נאָר וואָס וואָלט פון איהר געווארען וועז ער זאָל בלייבען, פאר'משפט ווערען אז אריינפאַלען אין געפענגעניש אויף יאָהרען לאַנג. וועט זי דערמיט ניט זיין מעהר פאַרלאָרען אז האָבען מעהר דחקות אויסצושטעהן? אלס פרייער מענש, ווי ווייט ער זאָל ניט זיין, קאָן ער איהר העלפען, קאָן זי צו איהם קומען. — ער האָט ניט געהאַט קיין צייט אלין קלאָר צו באַטראַכטען. לאַרכען האָט איהם אָנגענועמען ביי דער האַנט, און שטעהענדיג נעבען איהם, האָט זי אויף איהם געקוקט. זייערע פנים'ער האָבען זיך כמעט אָנגעריהרט. זי האָט איהם ארומגעכאַפט אז איהם געקושט אין די ליפען:

— שנעל! שנעל! האָט זי נעזאָגט, אָנווייזענדיג אויפ'ן טיש.

ער האָט מעהר ניט געזוכט איבערצוקלערען. ער האָט זיך אוועקגעזעצט; ער האָט ארויסגעריסען א פיער־קאַנטיג בלאַט מיט רויטע לינעס פון א רעכנונגם־בוך.

ער האָט געשריבען:

„טייערע מאַמע. זיי מיר מוחל! איך וועל דיר דערמיט אָנטאָן גרויסע יסורים. איך האָב אָנדערש ניט געקאָנט

בלייבט, איז ער א פארלאָרענער. אבער אנטלויפען, אוו אנטלויפען ניט זעהענדיג זיין מאמען צוערשט?.. ניין, ער וועט זיך קודם כל אומקעהרען אין שטאָט אריין, אוו ער וועט נאָך האבען צייט אוועקצופאָהרען ביי נאכט אוו אריבער די גרענעץ. אבער זיי האבען גענומען שרייען אז ס'וועט זיין צו שפעט. ערשט האבען זיי איהם פארשטעלט די טיר אוו איהם ניט געלאָזט אנטלויפען— איצט זיינען זיי נעווען געגען דעם וואס ער אנטלויפט ניט באלד. צוריקגעהן אין שטאָט אריין מיינט זיכער געכאפט צו ווערען: איידער ער וועט נאָך אנקומען, וועט מען שוין דאָרט צו וויסען געבען; מ'וועט איהם ארעסטירען אין דער היים. — ער האָט זיך אבער איינגעשפארט. לאָרכען האָט איהם פארשטאנען.

— אייער מאמען וויל איהר זעהן? איך וועל געהן, אנשטאָט אייך.

— וועז?

— היינט ביי נאכט.

— אמת? איהר וועט עס טאָן?

— איך געה שוין.

זי האָט געגומען איהר שאָל אוו זיך ארומגעוויקעלט.

— שרייבט עפעס, איך וועל עס איהר ברענגען. קומט דאָ ארום, וועל איך אייך געבען טינט.

זי האָט איהם מיטגעשלעפט אין א הינטערשטען צימער. אויפ'ן שוועל האָט זי זיך אומגעדרעהט אוו אויסגעדרופען צו איהר געליבטען:

— אוו דו, מאָך דיך פארטיג; דו וועסט איהם פיהרען. דו וועסט איהם ניט אפלאָזען ביז דו וועסט איהם ניט זעהן אויף יענער זייט גרענעץ.

— גוט! גוט! — האָט ער געענטפערט.

שער מינע אויף די פּויערים. וועלכע האָבען געוויכערט אַרער נעקוקט אויף דער ערד. ענדליך האָט איהר פּאַטער, — נאָכ־דעם ווי ער האָט אויפגעהערט צו־בייסען די לוקע — גע־זאָגט:

— צו מיר וועלען זאָגען עפּעס קעגען איהם אַרער ניט — אויב ער בלייבט דאָ איז ער א פּאַרפּאַלענער. דער וואַכמייסטער האָט איהם דערקאָנט און ער וועט איהם ניט שאַנעווען. ס'איז דאָ נאָר איין מיטל פּאַר איהם: — אַנט־לויפען שוין, און אריבער די גרענעץ.

ער האָט זיך באַרעכענט אז נאָך אַלעמען וועט עס זיין בעסער פּאַר זיי אז קריסטאָף זאָל מאַכען פּליטה, וואַרום דערמיט איז ער זיך דאָך מודה אין זיין שולד; און אויב ער וועט דאָרט ניט זיין, וועט עס גרינג זיין אויף איהם ארויפצוואַרפען די גאַנצע שולד. די אַנדערע האָבען צו־נעשטימט. — זיי האָבען אויסגעצייכענט פּאַרשטאַנען אייר־נער דעם צווייטען. — איצט, וען זיי זיינען שוין געקומען צו א באַשלום, האָבען זיי זיך געאיילט אז קריסטאָף זאָל וואָס שנעלער אוועק. רוהיג, אַהן קיין שום בושה, פונקט ווי זיי וואָלטען איהם פריהער מיט א מינוט נאָרניט געזאָגט, — זיינען זיי צוגעקומען צו איהם און זיך בלומר'שט שטאַרק אינטערעסירט איהם צו העלפען.

— איהר טאַרט קיין מינוט ניט פאַרלירען, מיין הער — האָט זיך לאַרכען'ס פּאַטער אַנגערופען. זיי וועלען צוריק־קומען. ס'נעהמט בלויז א האַלבע שעה צו דער פעסטונג — און א האַלבע שעה צוריק... איהר האָט נאָר צייט צו אַנטלויי־פען.

קריסטאָף האָט זיך אויפגעהויבען. ער האָט דערווייל אויך באַטראַכט די לאַגע. ער האָט געוואוסט אז אויב ער

אוז זיינען גערייט געווען זיך צו געבען קלעפ. אז אלטער פויער האט צו לארכען נעוואגט:

— אויב מ'וועט אונז פאר'משפט'ן, וועט מען דיך אויך.

— זאל זיין מיך אויך! — האט זי אויסגערופען. איך בין ניט אזא טרוס ווי איהר.

אוז זי האט וויעדער גענומען רבר'ן.

זיי האבען ניט געוואוסט וואס צו טאן. זיי האבען זיך אפגערופען צום פאטער.

— וועסט איהר ניט פארמאכען די מויל?

דער אלטער האט פארשטאנען אז ער דארף מיט לארכען ניט נעהן צו ווייט. ער האט זיי געמאכט א סמן זיי זאלען זיך בארוהיגען. ס'איז שטיל געווארען. נאר לארכען האט וויטער גערעדט; דאז, זעהענדיג אז מ'ענטפערט איהר ניט, האט זי זיך, ווי א פייער אהן האלץ, אפגעשטעלט. איז א ווייל ארום האט איהר פאטער א הוסט געטאן אוז נעזאגט:

— נו, וואס־זשע ווילסטו? דו ווילסט דאך אונז ניט אומברענגען?

זי האט געענטפערט:

— איך ווייל מ'זאל איהם ראטעווען.

זיי האבען זיך פארטראכט. קריסטאף האט זיך ניט געריהרט פון ארט; שטייף אוז שטאלץ איז ער געזעסען, אוז ווי ניט געהערט וואס מ'רעדט וועגען איהם. ער איז אבער געווען גערירט פון לארכען'ס ארויסמישען זיך. ווי ס'האט אויסגעזעהן האט לארכען נאר פארגעסען אז ער איז דארט. זי איז געשטאנען אנגעשפארט אן דעם טיש וואו ער איז געזעסען אוז אנגעשטעלט די אויגען מיט א קריגערי־

איהר זייט ניט קיין מאנסביל'ען! איהר האָט דעם קוראַזש פון לעמאלאך, און איהר רוקט שטענדיג די נאָז אויף דער ערד! ע ר האָט אייך געמוזט ווייזען א ביישפּיל! — אין איצט ווילט איהר איהם מאכען פאר דער כפּרה?.. נאָר דאָס וועט ניט געשעהן... איך זאג דאָס אייך! ער האָט זיך גע־שלאָגען פאר אונזערטוועגען. אָדער איהר וועט איהם רא־טעווען, אָדער איהר וועט האָבען דעם זעלבען גורל. איך גיב אייך מיין וואָרט דאַרויף!

לאַרכען'ס פּאָטער האָט זי געשלעפּט ביים אָרעם. ער איז געווען אויסער זיך און געשריען:

— שווייג שטיל! שווייג שטיל! וועסט שווייגען, דו צוויג אייגע!

זי האָט איהם אָבער אָפּגעשטופּט, און וויטער געַרעדט, נאָך אויף א בעסערען שטייגער. די פּויערים האָבען גע־שריען. זי האָט געשריען נאָך העכער פון זיי און מיט א קווישטעדיג קול וואָס האָט געלעכערט דאָס אויער.

— דו, וואָס האָסטו צו זאָגען? דו מיינסט איך האָב ניט געזעהן וויי דו האָסט צו'הרג'עט, בריקענדיג, דעם וואָס ליגט אין צווייטען צימער וויי א טויטער? אוון דו, וויי נאָר דיינע הענט!.. ס'איז נאָך דא בלוט אויף זיי. דו מיינסט איך האָב דיך ניט געזעהן מיט דיין מעסער? כ'וועל אלץ אויסזאָגען, אויב איהר וועט טאָן די מינדסטע זאָך קעגען א י ה ם. כ'וועל זעהן מ'זאל אייך אלע פאר'משפּט'ן.

די שרעקליך־אויפגערעגטע פּויערים האָבען זייערע צוא־ווילדעטע פּנים'ער צוגערוקט צו לאַרכען'ס פּנים און גע־שריען אויף איהר. איינער פון זיי האָט אָנגעשטעלט די האַנט זי צו פּאָטשען, אָבער לאַרכען'ס געלויעבטער האָט איהם אָנגעכאפּט ביים קאלנער; זיי האָבען זיך געַנומען בּאַרען

לאַרכען איז אַבער דערפון שטאַרק אויפגעבראַכט נע־ווארען און זיך אריינגעריסען צווישען די פּויערים. איהר שעהן פּנים איז פאַרקרימט און פאַרפלאַמט געווען פון צאָרן. זי האַט אָפּגעשטופּט די וואַם האַבען קריסטאָף'ן ארומגעריינ־געלט:

— טרוסען! חיות וואַם איהר זייט! — האַט זי אויס־געשריען. איהר שעהמט זיך ניט? איהר ווילט זיך איינ־ריידען אַז ער האַט אַלץ אָפּגעטאָן! מ'האַט אייך ניט נע־זעהן? האַט ניט איטלעכער פון אייך געקלאַפּט ווי ווייט ער האַט געקאָנט?.. ווען עס זאָל זיין איינער פון אייך וואַם זאָל געווען שטעהן מיט פאַרלעגטע הענט בעת די אַנדערע האַבען זיך געשלאָגען, וואָלט איך איהם אָנגעשפּיגען אין פּנים און איהם אָנגערופען: טרוס! פייגלינג!..

די פּויערים, איבעראַשט פון דעם אומערוואַרטעטען אויסברוך, זיינען א ווייל געבליבען שטעהן שטיל; נאָבדעם האַבען זיי וויעדער גענומען שרייען: — ער האַט אָנגעהויי־בען! ווען ניט ער וואָלט גאָר ניט געשעהן!

לאַרכען'ס פּאַטער האַט איהר אומזיסט צוגעוואונקען זי זאָל שווייגען. זי האַט ווייטער אויסגערופען: — אודאי האַט ער אָנגעהויבען! איהר האַט זיך ניט מיט וואַם צו ריהמען. וועז ניט ער וואָלט איהר זיך גלאַזט באַליידיגען; איהר וואָלט זיך גלאַזט באשפּייען — שוואַכלינגען! פייג־לינגען!

אוז צו איהר קאוואַלער האַט זי אויסגערופען: — אוז דו, דו האַסט געשווייגען. דאַס האַרץ איז דיר שיעור ניט ארויסגעפאַלען; דו האַסט גלאַזט זיי זאָלען דיך בריקען מיט שטיוועל פון הינטען. דו האַסט זיי ממש אָפּגעדאַנקט! האַסטו קיין בושה ניט?.. איהר האַט אַלע קיין בושה ניט!..

קריסטאַף, ווי פון א דונער געטראַפען, האָט געפרואווט ענטפערען.

— וואָס איך האָב געטאָן איז ניט געווען פון מיינטוועגען, נאָר פון אייערטוועגען — איהר וויסט עס גאַנץ גוט.

אָבער זיי האָבען, ברענענדיג פון כעס, איהם געענטפערט:

— קאָנען מיר זיך דען אליין ניט פאַרטיידיגען? מיר דאַרפען דען א פּרץ פון שטאָט זאל אונז קומען לערנען וואָס מיר האָבען צו טאָן? וואַר האָט אייך געבעטען אייער עצה? וואַר האָט אייך נאָר אין גאַנצען געבעטען צו קומען? איהר האָט ניט געקאָנט בלייבען אין דער היים?

קריסטאַף האָט געצויגען די אקסלען און זיך געלאָזט געהן צו דער טיר. לאַרכען'ס פאָטער האָט איהם אָבער פאַרשטעלט דעם וועג און געשריען:

— אזוי! אזוי! איצט אז ער האָט אונז אריינגעבראכט אין אזא צרה, ווילל ער מאכען פיס. ער טאָר ניט ארויס!

און די פויערים האָבען געברומט:

— ער טאָר ניט ארויס! ער איז שולדיג אין דעם אלעמען. ער דאַרף דערפאר באַצאָהלען!

זיי האָבען איהם ארומגערינגעלט און אויסגעשטעלט די פויסטען אנטקעגען איהם. קריסטאַף האָט געזעהן ווי דער רעדעל פון די פויערים מיט זייערע דראָהענדע פּנים'ער רוקט זיך אלץ נעהענטער: די מורא האָט זיי צוואוויילדעט. ער האָט קיין וואַרט ניט געזאָגט; ער האָט פאַרקרימט דעם פּנים מיט עקעל, און אנידערוואַרפענדיג דעם קאָפּעלוש אויף א טישעל איז ער געגאנגען זיך אוועקזעצען אין אנדערען עק פון שענק און זיך אויסגעדרעהט צו זיי מיט'ן רוקען.

דעמט אריבערגעטראָגען אין אן אנדער צימער. די געשרייען פון דעם אונטער־אפיציר און פון דעם שטאַרבענדען זיינען שטיל־ער געוואָרען. די פויערים האָבען געשווינגען; זיי האָבען זיך ניט געריהרט כּדי אָרט, געשטאַנען אין א רעדעל, פונקט ווי די דריי קערפער וואָלטען פאר זיי נאָך אלץ געלעגען. זיי האָבען ווי מורא געהאַט זיך א ריהר צו טאָן, און זיך אנגעקוקט, פארציטערטע. ענדליך האָט זיך לאַרכען׳ס פאַטער אפגערופען:

— איהר האָט אפגעטאָן א שענהן שטיקעל ארבייט!

אן אנגסטליכער מורמעל האָט זיך דערהערט. ס׳איז זיי טרוקען געוואָרען אין האלז. נאכדעם האָבען זיי אלץ אנגעהויבען צו ריידען אינאיינעם. צו ערשט האָבען זיי געשפּטשעט ווי זיי וואָלטען מורא געהאַט אז אימעצער זאָל זיך ניט אונטערהערען ביי דער טיר. באלד אבער זיינען זייערע קולות געוואָרען שארפער: זיי האָבען ענומען איינער דעם אנדערען באשולדיגען; זיי האָבען איינער דעם צווייטען אויפגעווארפען די קלעפ וואס זיי האָבען געגעבען. דער שטרייט איז וואס אמאל ביטערער געוואָרען: ס׳האָט אויסגענומען, אז א געשלעג וועט באלד אויסברעכען. לאַרכען׳ס פאַטער האָט זיי אבער אלעמען איינגעשטילט, אויסגעגלייכט. ער האָט זיך אויסגעדרעהט צו קריסטאָף׳ן און אויף איהם אנגעוויזען מיט דער בארד:

— און ער — האָט עס אויסגערופען — וואס איז ער אהער געקומען?

דער כעס פונ׳ם המון האָט זיך פלוצלונג אפגעריסען אויף קריסטאָף׳ן.

— אמת! אמת! האָט מען געשריען, — ער האָט אנגעהויבען! וועו ניט ער, וואלט קיין זאך ניט געשעהן!

אויף העלפט געשפּאַלטען דעם אקסעל מיט א העקעל; דער סאַלדאַט וועמען מ'האָט צושניטען דעם בויך און וועלכער האָט נע'נוסס'ט; און דער אונטער־אָפיציר וועמען קריסטאָף האָט דערשלאָגען. מ'האָט זיי אלע דריי אויסגעצוינען אויף דער ערד נעבען אויוועג. דער אונטער־אָפיציר, וועניגער פאַרוואונדעט פון די אנדערע, האָט נאָר־וואָס געפּעגט די אויגען. מיט א בליק פול מיט שנאה האָט ער לאַנג אַנגע־קוקט דעם רעדעל פון די פויערים וואָס זיינען געשטאַנען אַנגעבויגען ארום איהם. ווי ער איז נאָר געקומען צו זיך און זיך דערמאַנט אַז דאָס געשעהנע האָט ער זיי שוין וויע־דער אַנגעהויבען צו זידלען. ער האָט זיך נעשוואָרען אַז ער וועט זיך נוקם זיין, אַז ער וועט זיך מיט זיי אלע גוט אָפּרעכענען. דער כעס האָט איהם געשטיקט; מ'האָט נע־זעהן אַז ווען ער קאָן וואלט ער זיי אלע דער'הרג'ט. זיי האָבען געפּראַווט לאַכען; זייער געלעכטער איז אָבער נע־ווען א געצוואונגענער. א יונגער פויער האָט אויסגעשריען צום פאַרוואונדעטען:

— פאַרמאַך דאָס פיסק, אדער אַיך דער'הרג'ע דיך!

דער אונטער־אָפיציר האָט זיך געפּראַווט אויפשטעלען און אַנגעשטעלט אויף דעם וואָס האָט אָקאַרשט גערעדט זיי־נע מיט בלוט־פאַרלאָפענע אויגען:

— חזרים, האָט ער אויסגערופען, הרג'ט מיך! מ'וועט אייך אָפּשניידען די קעפּ.

ער האָט ווייטער געשריען. דער סאַלדאַט מיט'ן אויפ־געשניטענעם בויך האָט געקוויטשעט ווי א געקויעלטער חזיר. דער דריטער איז געלענען פארגליווערט און אומבאַוועגליך ווי א טויטער. א מורא'דינע שרעק איז אַנגעפאַלען אויף די פויערים. לאַרכען און עטליכע פרויען האָבען די פאַרוואונ־

פארצויגען אין דרויסען. די סאלדאטען האבען זיך אריינ־ געריסען אין די הייזער, ארויסלאזענדיג שרעקליכע קולות און וועלענדיג אלצדינג חרוב מאכען. די פויערים זיינען זיי נאכגענאנגען מיט די גראבלעם און אויף זיי אנגעריצט זיי־ ערע ווילדע הינט. א דריטער סאלדאט איז געפאלען מיט'ן בויך צושפאלטען פון א גראבלע. די אנדערע זיינען אנט־ לאפען, און די דארפס־לייט האבען זיי נאכגעיאגט ביז ארויס פונ'ם דארף; די סאלדאטען אבער האבען פון דער ווייטענס, לויפענדיג איבער די פעלדער, געשריען, אז זיי וועלען אויפ־ זוכען זייערע חברים און באלד צוריקקומען.

די פויערים, זיעגרייך אויפ'ן שלאכט־פעלד, האבען זיך אומגעקערט צו דער קרעטשמע. זיי זיינען געווען מלא שמחה: זיי האבען זיך נוקם געווען פאר די אלע באלידי־ גונגען וואס זיי האבען א ציט־לאנג געהאט אויסצושטעהן. זיי האבען נאר ניט געקלאהרט וועגען די רעזולטאטען פון דעם געשלעג. זיי האבען אלע אינאיינעם גערעדט און יעדער האט געוימט זיין העלדישקייט. זיי זיינען געווארען גוטע ברידער מיט קריסטאף'ן, וועמען ס'האט געפרייט צו פיה־ לען אז ער דערנעהענטערט זיך צו זיי. לארכען איז איהם געקומען געבען די האנט, געהאלטען א ווילע זיין האנט אין איהר הארט הענטעל און איהם געלאכט אין פנים אריין. ער האט איהר שוין איצט ניט אויסגעזוהן לעכערליך.

מ'האט אויפגעפאסט אויף די פארוואונדעטע. צוויישען די דארפס־לייט זיינען בלויז געווען א פאר אויסגעקלאפטע ציין, א פאר צובראכענע ריפען, און א פאר ניט ערנסטע בייל־ען און ווונדען. ביי די סאלדאטען איז די לאגע געווען אנדערש. דריי פון זיי זיינען געווען ערנסט פארוואונדעט: — דער ריעז מיט די אש־פארברענטע אויגען וועמען מ'האט

דער אָפיציר פּאָלט אַנידער, ווי אַ אָקס, האָט זיך א שרעק־
ליכער געטומעל אויפגעהויבען. די אַנדערע סאָלדאַטען הא־
בען זיך גלאָזט אויף קריסטאָף'ן מיט די בלויזע שווערדען.
די פּויערים האָבען זיך אויף זיי געוואַרפען. ס'איז געווא־
רען א געשלעג אויף אָלע זייטען. די קריגלאַך זיינען גע־
פלויגען איבער'ן שענק, די טישלאַך זיינען גלעזען איבער־
נעקאָמרט. די פּויערים האָבען דערוואַכט: זיי האָבען זיך
אָפּגערעכענט צוליעב אָלטע קריוודעס. זיי האָבען זיך געוואָל־
גערט אויף דער ערד און מיט א ווילדען כעס געביסען. לאַר־
כען'ס קאוואָלער, א געזונטער פּעלד־אַרבייטער האָט אָנגע־
כאַפט ביים קאָפּ דעם סאָלדאַט וואָס האָט איהם פּריהער
באַלייִדיגט, און איהם גרויזאָם געשלאָגען אַן דער וואַנט.
לאַרכען מיט א דוביגע אין דער האַנט, האָט געקלאַפט אָהן
רחמנות. די אַנדערע מיידלאַך זיינען אַנטלאָפען קוויטשענ־
דיג אויפ'ן קול, א חוץ עטליכע כוואַטסקע בתולות וואָס הא־
בען, פריילאַך, די מענער צוגעהאָלפען. אייניע פון זיי — א
גראָבע בלאָנדינקע — זעהענדיג ווי א ריזיגער סאָלדאַט —
דער זעלבער וואָס האָט זיך אוועקגעזעצט ביי קריסטאָף'ס
טישעל — צוזעצט מיט דער קניה די ברוסט פון זיין אָפּגע־
שוואַכטען געגנער, איז צוגעלאָפען צום אוויווען, צוריקגעקור־
מען, און אריבערשלעפענדיג דעם אכזר'ס קאָפּ, האָט זי איהם
אריינגעשאָטען אין די אויגען א זשמענע מיט ברענענדיגע
אש. דער סאָלדאַט האָט געגומען מוראַ'דיג ברומען. די
מיידעל האָט גיעובעלט און געזידעלט דעם ענטוואָפטען
שונא, וועמען די פּויערים האָבען איצט אומגעשטערט צור־
הרג'עט. ענדליך האָבען זיך די סאָלדאַטען, זייענדיג צו
שוואַך, ארויסגערוקט אין דרויסען, לאָזענדיג צוויי פון זיי־
ערינע ליעגען אויף דער פּאַרלאָגע. דער קאמף האָט זיך

ווייל, האט זי אפגעכאפט דעם אטעם און איהם ווייטער געזידעלט. זי האט געזעהן אז איהר גאנצער ווידערשטאנד ווערט איהר גארניט העלפען, און זי האט געטופעט מיט די פיס, געציטערט פאר כעס. אויסגעזוכט די נראבסטע ווערטער איהם צו ווארפען אין פנים אריין און פארגליכען דעם קאפ זיינעם מיט די קעפ פון די פארשיידענע חיות אויף דער פערמע. ער איז געשטאנען אנגעבוינגען צו איהר אויף יענער זייט טישעל מיט א לומפיגען שמייכעל אויף די ליפען. אוז די אויגען האבען בייי איהם געגלאנצט פאר כעס. פלוצלונג האט ער זיך א לאז געטאן און איז אריבערגעשפרונגען דעם טיש. ער האט זי אנגעכאפט. זי האט זיך געווארפען, נעבריקעט מיט די פיס, געקלאפט מיט די פויסטען ווי א קיההיטערען. ער האט זיך ניט געקאנט האלטען זעהר פעסט אויף די פיס און האט שיעור ניט פארלארען דאס גלייך נעווייכט. צואוויילדעט פון צארן האט ער זי צוגעשטופט צו דער וואנט און איהר געגעבען א פאטש. ער האט שוין ניט באוויזען ווייטער צו געהן: אימעצער איז איהם ארויפגעשפרונגען אויף דער פלייצע, איהם געשלאגען מיט ביידע הענט, און מיט'ן פוס אוא בריק געטאן אז ער האט זיך אנגעשלאגען אזש צווישען די טרינקער. קריסטאף איז געווען דער וואס האט זיך אויף איהם ארויפגעווארפען, אומווארפענדיג טישען און מענשען און ניט איבערקלערענדיג וואס ער טוט. דער אונטער־אפיציר האט זיך אומגעדרעהט, ווי משוגע פון כעס, און ארויסגעצויגען זיין שווערד. אבער איידער ער האט צייט געהאט זיך צו באנוצען דערמיט, האט איהם קריסטאף דערשלאגען מיט א שטול. די גאנצע זאך איז אזוי פלוצלונג געשעהן אז די צושויער איז גאר ניט איינגעפאלען זיך אריינצומישען. וועז מ'האט אבער דערזעהן אז

אויפנעהויבען, פֿאַמעליך געגומען דעם קאָפּעלוש און, זיך ניט אייליגדיג, געלאָזט געהן צו דער טיר. ער האָט די אויגען ניט אראָפּגענומען פון דער באַנק וואו דער אנדערער איז געזעסען און איהם גוט געלאָזט פיהלען אז ער טרעט פאר איהם ניט אָפּ. דער אונטער־אָפיציר האָט אָבער הפּנים אַן איהם אין גאַנצען פֿארגעסען: קיינער האָט זיך אויף איהם ניט אומגעקוקט.

ער האָט אַנגענומען די קליאַמקע פון דער טיר; און נאָך א פּאָר רגעות וואָלט ער שוין געווען אין דרויסען. ס'איז איהם אָבער הפּנים ניט באַשערט געווען אזוי ארויסצוגעהן. א גערודער האָט זיך פלוצלונג דערהערט פון דעם אנדערען עק שענק. די סאָלדאַטען האָבען נאַכ'ן טרינקען באַשלאָסען צו טאַנצען; און אזוי ווי די מיידלאָך האָבען אָלע גהאט זייערע קאַוואָלערען האָבען זיי צוטריבען אָלע בחורים וואָס האָבען זיך נאָר גלאָזט. לאָרכען האָט דאָס אָבער ניט געוואָלט דערלאָזען. ניט אומזיסט האָט זי גהאט די שארפע אויגען און דעם אַנטשלאָסענעם פּנים, וואָס איז אזוי געפּעלען געווארען קריסטאָף'ן. זי האָט גהאָלטען אין טאַנצען ווי א צוואוויליגדעטע, בעת דער אונטער־אָפיציר וואָס האָט אויף איהר נעווארפען זיין אויג און זי אויסגעקיבען צווישען אָלע אנדערע, איז צוגעקומען אוועקצורייסען איהר קאַוואָלער. זי האָט געגומען טופען מיט די פים, שרייען און אָפּשטופענדיג דעם סאָלדאָט, האָט זי אויסגערופען אז זי וועט קיינמאָל ניט טאַנצען מיט אזא גראָבען־יונג ווי ער. דער אונטער־אָפיציר איז איהר נאָכגעלאָפען. ער האָט זיך געבאָרעט און אוועקגעשטופט די, הינטער וועמעס פּלייצעס זי האָט געזוכט ויך צו באַהאַלטען. צו לעצט איז זי אַנטלאָפען און זיך געשטעלט הינטער א טישעל, און דארט, געזיכערט אויף א

דאס איהם צו ווארפען אין קאפ אריין ביים ערשטען סמז פון א באלייד־יגונג. ער האט זיך געטראכט:

— אף בין משוגע. וועז איך געה אוועק, טו איך בעסער. מ'וועט מיך גוט צו'הרג'ענען, און נאכדעם, אויב איך קום ארויס א לעבעריגער, וועט מען מיך ערשט אריינווארפען אין געפענגענים. ס'איז א נארישער שפיעל. לאמיך בעסער אוועקגעהן איידער ער רייצט מיך אויף.

זיין שטאלץ האט איהם אבער ניט געלאזט: ער האט ניט געוואלט ס'זאל אויסזעהן אז ער אנטלויפט פון דער חברה.—דעם אונטער־אפיציר'ס כיטרער און ברוטאלער בליק האט זיך אויף איהם אפגעשטעלט. קריסטאף אדערצארנטער, האט אויף איהם אנגעשטעלט די אויגען. זיין געגנער האט איהם אויף א מינוט באטראכט: קריסטאף'ס אויסזעהן האט איהם אמווירט און אויפגערעגט; ער האט א שטופ געטאן זיין שכן מיט'ן עלענבויגען און איהם אנגעוויזען אויפ'ן יונ־גען־מאן לאכענדיג שטעכיג; און ער האט שוין געעפענט די מויל איהם צו באלייד־יגען. קריסטאף מיט אן אנגעשטרענג־טער מינע האט איהם געהאלטען ביים ווארפען דאס טרינק־קריגעל... דער צופאל האט איהם דעם מאל אויך נעראטע־וועט. פונקט בעת דער שכור האט געוואלט אנהויבען רויידען האט זיך אן אומגעשיקט פארעל פון צווישען די טענצער אנגעשלאגען אן איהם און דאס קריגעל איז איהם ארויס־געפאלען פון די הענט. ער האט זיך ווילד מיט כעס אויס־געדרעהט צום פארעל און אויף זיי אויסגענאסען א ים מיט זלזולים. ער האט זיך אן דעם פריהערדיגען פארגעסען און מעהר ניט געקלערט פון קריסטאף'ן. קריסטאף האט גע־ווארט עטליכע מינוטען; דערנאך, זעהענדיג אז זיין שונא האט דעם פריהעריגען שפיעל אפגעשטעלט, האט ער זיך

באנק כדי איהם ניט צו שטערען. זיין שטים האָט געהאט א באפעהלענדען אָפּקלאנג און די שקלאווישע נאטור האָט אי־ בער זיי גלייך געזומען די אויבער־האנט. זיי האָבען באלד דערזעהן אז קריסטאָף איז ניט קיין פויער.

קריסטאָף, א בארוהיגטער אביסל פון דער אונטער־ טעניגער האלטונג, האָט דאָן געקאָנט באטראכטען די נאנצע סצענע מיט מעהר קאלט־בלוטינקייט. ס׳איז איהם ניט שוואר געווען צו זעהן אז די גאנצע באנדע ווערט אָנגעפיהרט פון אן אונטער־אָפּיציר — א קליין מענשעל מיט א בולדאג־ פנים און הארט־שטאָלענע אויגען — וואָס האָט געהאט א לומפיגען, היפאָקריטישען און פארדארבענעם אויסזעהן. ער איז דאָס געווען דער העלד פון דעם געשלעג דעם פריהע־ ריגען זונטאג. זיצענדיג ביי טישעל נעבען קריסטאָף׳ן איז שכור, האָט ער נעקוקט אויפ׳ן עולם און זיי צוגעווארפען באי־ לידיגענדע, סארקאסטישע ווערטלאך, וואָס זיי האָבען כלומרשט ניט געהערט. ער האָט זיך דער עיקר געטשעפעט צו די טאנצענדע פארלאך, אָנדייטענדיג אויף זייערע פיזישע מעלות אָדער חסרונות מיט אזא מין שמוציגע שפראך, אז דאָס האָט ארויסגערופען ביי זיינע חברים א הילכיגען גע־ לעכטער. די מיידלאך זיינען רויט געווארען און טרערען זיינען זיי געשטאנען אין די אויגען; די בחורים האָבען אין זיך געברענט פאר כעס און געקרייצט מיט די ציין. דעם אונטער־אָפּיציר׳ס העגקערישער בליק האָט זיך געדרעהט איבער׳ן גאנצען שענק און קיינעם ניט געשאנעוועט. קריס־ טאָף האָט געזעהן ווי ער הויבט זיך אָן דרעהן צו איהם. ער האָט אָננעכאפט דאָס טרינק־קריגעל, און, מיט׳ן פויסט אויף׳ן טיש, האָט ער געווארט. ער איז געווען אנטשלאָסען

סאלדאטען געשטערט א שמחה אין א דערביאיגען שטעטל און ממש צו'הרג'עט א פויער. קריסטאף האט געוואוסט פון די אלע זאכען און געהאט די זעלבע שטעלונג צו זיי ווי די פויערים. ער האט זיך אוועקגעזעצט אויף זיין ארט און גע־ווארט וואס עס וועט געשען.

די סאלדאטען, זיך ניט קימערנדיג אן דער שלעכטער אויפנאהם, זיינען רוישיג צוגענאנגען צו די באלאדענע טיש־לאך, און אפשטופענדיג די מענשען פון ארום, זיך אנידער־געזעצט. דאס האט אין גאנצען גערויערט א מינוט. דאס רוב פויערים האבען זיך אפגערוקט, בייז מורמלענדיג. אייי־נער אן אלטער, וואס איז געזעסען אויף אן עק באנק האט זיך ניט שנעל ענוג אויפגעהויבען, האבען זיי אונטערגע־הויבען די באנק און דער אלטער האט זיך איבערגעקעהרט בעת זיי האבען הילכיג געלאכט. קריסטאף האט געפיהלט ווי דאס בלוט שטייגט איהם אין קאפ ארײן. ער איז אויפ־געשטאנען צארנדיג, אבער בעת ער האט זיך שוין געוואלט אריינמישען האט ער געזעהן ווי דער אלטער הויבט זיך שוואר אויף, און, אנשטאט זיך צו באקלאגען, בעט ער זיי עניות'דיג זיי זאלען איהם מוחל זיין. צוויי סאלדאטען זיי־נען צוגעקומען צו קריסטאף'ס טיש, ער האט געקוקט ווי זיי קומען און געדריקט די פויסטען. זיין פארטיידיגונג איז אבער ניט געווען נויטיג. דאס זיינען געווען צוויי הויכע, פעסט־געבויטע, גוטמוטיגע חברה־לייט וואס זיינען בלויז נאכגענאנגען איינעם אדער צוויי געוואגטע רעדעל־פיהרער און געזוכט זיי נאכצומאכען. קריסטאף'ס שטאלצע מינע האט זיי אנגעשראקען; און וועז ער האט זיי געזאגט מיט א טרוקענעם טאן אז דער פלאץ איז פארנומען האבען זיי זיך שנעל אנטשולדיגט און צוריקגעטראטען צום עק פון דער

פרייליך געווען אליין צו געווינען אזוי וועניג סימפאטיע, בעת מ׳דארף אזוי פיעל סימפאטיע געבען און נעהמען. דא, פונקט ווי אין שטאט, איז ער געווען איינער אליין. די אלע לייט האבען זיך מיט איהם אינטערעסירט נאר אום זיך צו באנוצען מיט איהם און דערנאך פון איהם אויסצולאכען. ער האט געזיפצט, געשמייכעלט קוקענדיג אויף לארכען, וואס איז פון דעם פארדרוס פון איהרע געגנערינם צעהן־פאך שעהנער געווען ווי פריהער, און זיך געגרייט אוועקצוגעהן. ס׳איז שוין געווען באלד זייגער נייז: ער האט געהאט גוטע צוויי שעה צו גאהן ביז אין שטאט אריין.

ער האט זיך אויפגעהויבען פונ׳ם טיש. צו דער זעל־בער צייט האט זיך די טיר געעפענט און א טוץ סאלדאטען האבען זיך אריינגעריסען. זייער אריינקומען האט אפגע־קיהלט די שמחה אין שענק. דער עולם האט זיך גענומען שושקען. עטליכע פארלאך וואס האבען געטאנצט האבען זיך אפגעשטעלט און אומרוהיג א קוק געטאן אויף די אקארשט אנגעקומענע. די פויערים וואס זיינען געשטאנען נעבען דער טיר האבען זיך צו זיי אויסנעדרעהט מיט׳ן רו־קען און נענומען ריידען צווישען זיך, אבער ווי אומגערן, האבען זיי זיך אזוי אויסגעשטעלט אז די סאלדאטען זאלען קאנען דורכגעהן. — זייט א שטיק צייט האט די נאנצע ג׳ע־זעלשאפט אנגעפיהרט א מין טיף־באהאלטענעם קאמף מיט דעם גארניזאן פון די פעסטונגען וואס האבען ארומגערינגעלט די שטאט. די סאלדאטען איז דארט שטארק אומעטיג געווען און זיי האבען דעריבער זיך נוקם געווען אן די פויערים. זיי האבען פון זיי גראב אפגעלאכט, זיי באליידיגט און זיך באנומען מיט די מיידלאך פון דער נעגענד ווי אין אן ערא־בערט לאנד. מיט א וואך צוריק האבען עטליכע שכור׳ע

— „אז קיין זאַך אויף דער וועלט איז ניט בעסער פאר'ן קול ווי אוינצושלינגען א רוי, פרוש איי, אין דער פריה און אין אבענט. ער האָט איהם דערצו שטארק פארזיכערט אז ער וועט איהם פארשאפען אזעלכע, וואס זיינען נאַך וואַרים און נאר־וואס ארויס פון דער הוהן". דער גערַאנק אז דער אלטער פויער האָלט איהם פאר א זינגער האָט קריסטאָף'ן געטריבען אויסצושיסען מיט א הארציגען געלעכטער. דער פויער האָט דעם מאמענט אויסגענוצט און געהייסען בריינגען נאַך א פלעשעל. און דערנאַך, זיהענדיג אז ער האָט שוין פון קריסטאָף'ן ארויסגעצויגען אלץ וואס ער האָט דערווייל געקאָנט ארויסציהען, איז ער זיך אוועקגענאנגען אהן שום וווייטערע צערעמאניעס.

די נאכט איז דערווייל צוגעפאלען. דאָס טאנצען האָט זיך וואס אמאל מעהר צוברענט. לאַרכען האָט זיך שוין מעהר ניט אומגעקוקט אויף קריסטאָף'ן; זי איז שטארק פארנומען געווען פארדרעהענדיג דעם קאָפּ פון א דאַרפּבחור, דעם זוהן פון א רייכען פערמער איבער וועלכען אלע מיידלאָך האָבען זיך געשלאָגען. קריסטאָף האָט זיך אינטערעסירט מיט דעם קאָמף: די אלע פרייליכע האָבען איינע צו דער אנדערער געשמייכעלט כאטש זיי וואלטען זיך באמת מיט פארגניגען צודראפעט די פנים'ער. קריסטאָף האָט גוטמוטיג אן זיך פארגעסען, און איז הארצען געבעטען אז לאַרכען זאל ארויס די זינגערען. וועז ער האָט געזעהן אז דער נצחון איז טאקע אויף איהר זייט, איז ער געוואַרען אומעטיג. אבער ער האָט זיך דאָס פארגעוואַרפען. ער איז ניט פארליעבט געווען אין לאַרכען, און האָט פון איהר אויך ניט געוואלט געליעבט ווערען: ס'איז גאנץ נאטירליך געווען אז זי זאל ליעבען וועמען זי וויל — אודאי. ס'איז אבער ניט

„מ'וויסט אַלץ". ווייסט מען אַבער אודאי ניט אז ער איז צוקריגט מיט אַלע אין שלאַם, און אז אויב ער האָט אמאָל געהאט וועלכען עס איז איינפלום ביי די דיענסטען אַדער קעכערס פון ס גרויס־פירשט'ס פאַלאַץ — (און ער האָט אין דעם שטאַרק געצווייפעלט) — איז שוין דער איינפלום איצט טויט און באגראבען. דער אַלטער האָט שנעל פארצויגען מיט די ליפען. ער האָט אַבער דעם מוט ניט פארלאָרען, און אין א ווילע ארום האָט ער קריסטאָף'ן געפרעגט: צו ער קאָן איהם ניט רעקאָמענדירען צו דער אַדער יענער פאַמיליע? און ער האָט איהם טאקע אָנגערופען אַלע פאַמיליען מיט וועלכע ער האָט עפעס א פארקעהר געהאט. דער אַלטער האָט געהענדיג אויפ'ן מארק אַלץ אקוראט דערגאַנגען, און ער האָט קיין איינציעלהייט ווּאָם האָט איהם געקאָנט דיענען, ניט פארגעסען. קריסטאָף וואָלט פון דער שפיאָנערייי אין כעם געווּאָרען, עס האָט זיך איהם אַבער בעסער געווּאָלט לאַכען טראַכטענדיג ווי דער אַלטער קאָן נאָך פיעל פארליערען פון די אַלטע כיטרע קונצען: (וואָרום ער האָט ניט געוואוסט דעם וועלט פון די רעקאָמענדאַציעס ווּאָם ער האָט פון איהם פארלאַנגט — רעקאָמענדאַציעס דורך וועלכע ער האָט גיכער געקאָנט פארלירען זיין קונדשאפט איידער צוקריגען נייע). און ער האָט איהם דערפאַר געלאָזט אויסדערצעהלען אַלע זיינע גראָבע, גנב'ישע, כיטרע איינפאַלען און איהם ניט געענטפערט ניט „יאָ", ניט „ניין". דער פויער איז אבער צוגעשטאנען; און ענדליך, זיך נאָהמענדיג צו קריסטאָף'ן און צו זיין מאמען, וועמען ער האָט געהאלטען אויף צו לעצט, האָט ער איהם דוקא געווּאָלט צורייידען, ער זאָל ביי איהם קויפען מילך, פוטער און סמעטענע. און וויסענדיג אז קריסטאָף איז א מוזיקער, האָט ער צוגעלעגט

ער זיך אליין איינגעבעטן אויסצולעדיגען איינס... אוּן טרינ־קענדיג האָט דער אלטער געשמועסט, פּאמעליך ווי שטענדיג. ער האָט גערעדט פון זיינע עסקים, פון דער חיונה ווי שווער זי קומט אָן, פון די שלעכטע צייטען, פון דעם יקרות אויף אלע זאכען. קריסטאף האָט זיך ווייניג־וואָס צוגעהערט, אוּן בלויז געענטפערט פון צייט צו צייט מיט א ברום. דער שמועס האָט איהם ניט אינטערעסירט; ער האָט געקוקט אויף לאַרכען. א שטילע פּאוזע איז אלעמאל אריינגעטראָטען אין זייער געשפּרעך; דער פּויער האָט געוואַרט אויף א וואָרט; קיין ענטפער איז ניט געקומען: דער אלטער האָט וויעדער גענומען רוהיג רעידען. קריסטאף האָט זיך גע'חידוש'ט פּאר וואָס דער אלטער זוכט אזוי מיט איהם צו פּארברייגען אוּן פּארטרויט איהם אלע זיינע סודות. צולעצט האָט ער דאָס פּארשטאַנען. נאָכדעם ווי דער אלטער האָט אויסגעדרעד־צעהלט אלע זיינע צרות, איז ער איבערגעגאַנגען צו אן אנ־דער קאפּיטעל. ער האָט אָנגעהויבען ריהמען זיינע פּרא־רוקטען, זיינע גרינס, זיינע עופות, זיינע אייער, זיין מילך, אוּן פּלוצלונג האָט ער קריסטאף'ן א פּרעג געטאָן: צו ער וואלט איהם ניט געקאָנט קריגען די קונדשאפט פון שלאָם? קריסטאף איז אויפגעשפּרונגען:

— ווי, צום טייוועל, ווייסט ער?.. ער קען איהם, הייסט עס!..

— נו, אודאי, האָט דער אלטער געזאָגט. מ'ווייסט אלץ...

ער האָט ניט צוגעלעגט:

— ...וועז מ'ניט זיך די מיה אליין נאכצופּארשען.

קריסטאף אבער האָט עס פּאר איהם געזאָגט. מיט א בייזווילליגען פּארגעניגען האָט ער איהם געזאָגט אז כאטש

פעסט־געבויטער מענשעל, א פּליכע קאָפּ, — א גראָבער קאָפּ מיט א קורצער נאָז — אָפּגעברענט פון דער זון, באַהאַנגען ארום מיט גראָב געקרייזעלטע האָר וואָס זיינען אמאָל געוועזן בלאָנד, ווי דירער'ס הייליגער יאָהאַנעס — גלאַט ראַזירט, א גלייכגילטיג פּנים, מיט א לולקע אויף דער זייט פון'ם מויל, האָט ער לאַנגזאַם אַנגעפּיהרט א שמועס מיט אַנדערע פּויערים און צו דער זעלבער צייט פאר'גנב'עטערהייט געקוקט אויף קריסטאָף'ס מימיק; — און ער האָט ווי אין זיך שטיל געלאַכט. פּלוצלונג האָט ער כלומר'שט א הוסט געטאָן; א כיטרער, גנב'שער בליק איז איהם דורכגעלאָפּען דורך די גרויע אויגלאַך זיינע און ער איז געקומען זיך אוועק־זעצען ביי קריסטאָף'ס טישעל. קריסטאָף, אַן אומצופריד־נער האָט זיך צו איהם אויסגעדרעהט מיט אַן אַנגעכמורעטען פּנים: ער האָט באַגעגענט דעם כיטרען בליק פון אלטען, וועלכער האָט, ניט ארויסגעהמענדיג די לולקע פון'ם מויל, אַנגעהויבען מיט איהם גאַנץ הויפיש צו רעידען. קריסטאָף האָט איהם געקענט; ער האָט געוואוסט אז ער איז אַן אל־טער, דורכגעטריבענער חברה־מאַן; נאָר צוליעב זיין שוואַכ־קייט צו דער טאַכטער האָט ער דעם פאָטער אויך ניט פיינט געהאַט, און אפילו געהאַט אמאָל א מאַדנעם פאַרגענגען מיט איהם זיך דורכצורייד ען: דער אלטער פוקס האָט דאָס פאַרשטאַנען. נאָכדעם ווי ער האָט גערעדט וועגען דעם רעגען און דעם שהנעם וועטער, גענאָכט א כיטרע־וויציגע באַמערקונג וועגען די שהנע מיידלאַך וואָס זיינען דאָרט געווען און איבער דעם וואָס קריסטאָף טאַנצט ניט, האָט ער אויסגעלאַזט אז קריסטאָף האָט טאַקע רעכט וואָס ער וועלט פון דעם ניט פאַרקאַכט און אז ס'איז בעסער צו זיצען בייס טיש מיט א קריגעל פאר זיך... און אַהן צערעמאָניעס האָט

נעז ער האט רוהיג געקאנט זיך צוקוקען צו די ריטמוישע באַ־ וועגונגען פון די טענצערס. ער האט ניט געוואלט באמערקט ווערען פון לאַרכען. זיין מיה איז אבער געווען אן אומזיסטע. זי האט איהם באלד דערזעהן אין זיין באהאלטענעם ווינ־ קעל, און אויסדרעהענדיג אהן א שיעור די וואלצען, האט זי שנעל, פון צייט צו צייט איבער איהר טענצער'ס אקסעל, איהם צוגעוואונקען כדי דערמיט זיך צו פארזיכערען אז ער קוקט אלץ אויף איהר. זי האט הנאה געהאט איהם אויפ־ צורייצען און דערפאר האט זי געקאקעטירט מיט די דאַרפס־ בחורים לאבענדיג דערבייַ מיט איהר ברייטער מויל. זי האט הויך געלעדט און געזאגט אלערלייַ נארישקייטען, זייענדיג אין דעם פרט עהנליך צו די מיידלאך פון דער בעסערער גע־ זעלשאפט, וואס גלויבען, אז בעת מ'קוקט אויף זיי, דארפען זיי לאבען, וווייזען נארישע קונצען פאר דער „גאלערי", אנ־ שטאט צו האלטען זייערע נארישקייטען פאר זיך אליין. — און זיי זיינען אפשר דערמיט ניט אזוי נארוש, וואַרום זיי וויסען גאנץ גוט אז די „גאלערי" קוקט נאר אויף זיי אין הערט זיך ניט צו זיי. — מיט די עלענבויגענם אויפ'ן טיש און די באַרד אנגעשפארט אויף דער האנט, האט זיך קריסטאף צוגעקוקט צו דעם געשיקטען דרעהען זיך פון דער מיידעל מיט איהרע וויילד־ברענענדיגע אויגען. ער איז גע־ וועז געגוג ערפאהרען צו פארשטעהן איהרע כיטרע קונצען — ניט געגוג אבער ניט אריינצופאלען אין זייער נעץ. און אט האט ער געברומט פון כעם, אט שטיל געלאכט — און געצויגען מיט די אקסלען שוין זיך פארטשעפענדיג אן דער פאסטקע.

א חוץ דער מיידעל האט אויך א צווייטער געקוקט אויף איהם פון דער זייט: לאַרכען'ס פאטער. א קליינער אבער

אין דאַרף איז געווען א יום־טוב. אינגלאַך האָבען אויס־
געשאָסען פייער־ווערק און געשריען: „עס לעבע דער קייזער!
האָך!" מ'האָט געהערט דאָס מעקען פון א קאַלב איינגע־
שפּאַרט אין א שטאַל און דעם געזאַנג פון טרינקער אין
קרעטשמע. פּאַפּירענע שלאַנגען מיט עקען פון קאָמעטען
זיינען ארומגעפלויגען אין געפלאַטערט אין דער לופט אי־
בער די פעלדער. די היהנער האָבען מיט א משונה'דיגען
פּליים געגריבעלט אין שטרוי און אין א גאַלד־געלער קופּע
מיסט. דער ווינט האָט שטאַרק צובלאָזען זייערע פעדערען
גראָד ווי די קליידער פון אלטע דאמען. א העל־רויטליכער
חזר איז געשמאַק געשלאָפען אויף א זייט ביי דער זון.

קריסטאָף איז גלייך געגאַנגען צו דער קרעטשמע „די
דרייַ קעניגע" מיט איהר רויטען דאַך, איבער וועלכען
ס'האָט געפלאַטערט א קליינע פאָהן. שנורען ציבעלעס זיי־
נען געהאַנגען פון פאַרענט, און די פענסטער זיינען געווען
באַצירט מיט רויטע און געלע בלומען. ער איז אריין אין
שענק. דאָס גרויסע צימער איז געווען פול מיט טאַבאַק־
רויך, אויף די וועגט זיינען געהאַנגען ביליגע, קאַלירטע ביל־
דער און אויפ'ן בכבוד'יגסטען אָרט האָט מען געזעהן דעם
קאַלירטען פּאַרטרעט פון'ם קייזער־קעניג ארומגעראַמט מיט
א קראַנץ פון דעמבע־בלעטער. מ'האָט געטאַנצט. קריסטאָף
איז געווען זיכער, אז זיין שעהן פרייַנדין מוז דאָרט זיין.
און זי איז טאַקע געווען די ערשטע וועמען ער האָט דער־
זעהן. ער האָט זיך אוועקגעשטעלט אין א ווינקעל, פון וואָ־

בעריגער טייל פון זיין וועזען נעבליבען אין די הענט פון דער צווייטער נשמה, דער אומבאוואוסטזיניגער, וואס האט געהיט די מינדסטע גייסטיגע צושטרייאונג אום צו אנטלויפען אויפ'ן פרייען פעלד. שטעהענדיג פאר איהר פלעגט ער אפט בלייבען א צוטומעלטער, פונ'ם הוזשען פון זיינע מוזיקאלישע נעדאנקען, און קוקענדיג אויף איהר פלעגט ער וויטער חלום'ען. ער האט ניט נעקאנט זאגען אז ער איז אין איהר פארליעבט, ער האט דערפון אפילו ניט געקלערט. ער האט בלויז הנאה געהאט זי צו זעהן: ניט מעהר. ער האט זיך ניט אפגעגעבען קיין חשבון און ניט פארשטאנען דעם באגעהר וואס טרייבט איהם אלץ צו איהר.

זיין אפטער צוריקקומען האט אבער אויפגעבונדען די בייזע צינגער. די מענשען אויף דער פערמע האבען זיך רעבער געוויצעלט, און מען איז צום סוף דערגאנגען ווער קריסטאף איז. מ'האט איהם איבעריגענס צוגערוה געלאזט, וויל ער האט קיינעם ניט געטשעפעט. באמת האט ער אויסגעזעהן נארישׁ, אבער דאס האט איהם ניט געארט.

טוך, אויפגעהויבען איהרע האר מיט די אַרעמס, זיך נעריבען די באַקען, די אַקסלען און די נאַז מיט דער האַנט. אַדער זי האַט מיט די הענט אויף די קניה געהאלטען אין איין וואַרפען פון איין האַנט אין דער אַנדערער א הויפען ארבעס, און נעקוקט רעכטס און לינקס מיט א פויל׳ער, גלייכגילטיגער מינע. זי האַט אַבער נעזעהן אלץ וואַס קומט פאַר ארום איהר. כאַטש זי האַט זיך נעמאַכט ניט־וויסענדיג, האַט זי ניט פאַרפעהלט קיין איין בליק פון די וואַס מ׳האַט איהר צוגעווארפען. זי האַט נעזעהן קריסטאַף׳ן. רייד־ענדיג מיט די קונים האַט זי אויף אַן אייגענעם שטייגער געוואוסט ווי אויפצוהויבען די ברעמען און זעהן איבער זייערע קעפ איהר פארעהרער. זי האַט זיך נעהאלטען ערנסט און מיט חשבות ווי א פאַפסט; אין זיך אַבער האַט זי געלאַכט פון קריסטאַף׳ן. ער איז עס דאַם טאַקע ווערט געווען: ער איז געשטאַנען ווי א צוגעקאַווטער עטליכע טריט פון איהר און זי ממש נעשלונגען מיט די אויגען; און נאַכדעם איז ער אוועקגענאַנגען, ניט ארויסרייד־ענדיג קיין וואַרט צו איהר. ער האַט ניט געהאט דעם מינדסטען פארלאַנג דאַם צו טאַן.

ער איז עטליכע מאל געקומען און זיך ארומגעדרעהט אויף מארק און ארום דעם דאַרף וואו זי האַט נעוואוינט. זי פלעגט ארומגעהן אהין און צוריק איבער׳ן הויף פון דער פערמע; ער פלעגט זיך אַפשטעלען אויפ׳ן טראַקט צו קוקען אויף איהר. ער האַט זיך ניט מודה נעווען אז ער קומט אהין צוליעב איהר, און אין אמת׳ן פלעגט ער דאַם טאַן ווי אהן זיין וויסען. בעת ער פלעגט זיין פארטיפט (ווי עס פלעגט געשעהן) אין א קאַמפאַזיציע, פלעגט ער זיך פיהלען עפעס ווי א נאכט־וואנדלער; בעת די באַוואוסטזיניגע נשמה האַט נאַכגעפאלגט דעם מוזיקאַלישען נעראַנק, איז דער אי־

ער האט זי וויעדער געפונען אין צוויי־דריי טעג ארום אויפ'ן שטאטישען מארק און ארום איהר א קופע מיט מעהרן, טאמאטען, אוגערקעס און קרויט. ער איז ארומגענאנגען פאמעלאך און זיך צוגעקוקט צו די אלע הענדלערינס וואס זיינען געשטאנען. אלע אין איין רייהע פאר זייערע קוישען. דער פאליציייסקער איז צוגענאנגען צו עטליכע פון זיי מיט זיין טיסטער און די צונויפגעלעגטע בילעטען, צונעהמענדיג א מטבע און געבענדיג א פאפירעל. די קאווע־הענדלערין איז געגאנגען פון איין רייה צו דער אנדערער, טראגענדיג א פולען קארב מיט קאווע־טעפלאך. אן אלטע מאנאשקע, א פרייליכע און געזונטע, איז ארומגענאנגען דעם מארק מיט צוויי גרויסע קערב אויף די הענט, און אהן איבעריגער ענויות געבעטעלט גרינס, רייד־ענדיג דערבייי וועגען בארמהערציגען גאט. פון אלע זייטען האט מען געשריען; די אלטע וואגענס מיט די גרין־געפארבטע וואג־שאלען האבען געטאנצט און אפגעקלונגען ווי קייטען; גרויסע הינט איינגעשפאנט אין קלייניע וועגלאך האבען לוסטיג געבילט, שטאלץ מיט זייער וויכטיגער ראלע. אין מיטען פון דעם געדרענג האט קריסטאף דערזעהן רבקה'ן; — איהר אמת'ער נאמען איז געווען לארכען (עלעאנארע). — אויף איהרע בלאנדע האר איז געלעגען א גרויס וויים־גרינע קרויט־בלאט וואס האט אויף איהר אויסגעזעהן ווי א פיין־געשניטען דאנטעלען היטעלע. זיצענדיג אויף א קויש, און פאר זיך א בארג גלע ציבעלעס, קלייניע, רויטליכע ברוקווערס, גרינע בעלאך און רויטע עפעל, האט זי אפטיטלאך געגעסען איין עפעל נאכ'ן צווייטען זיך ניט קימערענדיג זיי צו פארקויפען. זי האט געגעסען אהן אן אויפהער. פון צייט צו צייט האט זי זיך אפגעווישט דעם פנים און דעם האלז מיט איהר פאר־

געוואָרפען די בייסענדסטע ווערטלאָזיקייט. אזוי ווי ער האָט זיך אַבער ניט געריהרט פון אָרט, האָט זי אַנגענומען א פאַק אויסגעוואַשענע און אויסגעדרעהטע וועש און אַנגעהויבען אויסצולעגען אויף די בוימלאָזיקייט, זיך דערנעהענטערענדיג צו איהם כדי איהם בעסער צו זעהן. פּאַרבייגעהענדיג נעבען איהם האָט זיך איהר איינגעגעבען איהם אַפּצושפּריצען מיט די נאַסע לייַלאַכער, און איהם אַנצוקוקען העזה'דיג, לאַכענדיג. זי איז געווען א צארטע אַבער פעסט־נעבויטע, און געהאָט א פעסטע, עטוואָס אראָפּהענגענדיגע מאָדעטשקע, א קורצע נאָז, שעהן־געבויגענע ברעמען, טונקעל־בלויע אויגען: בלי־שטשענדע, געוואָגטע און שטרענגע, א שעהן מויל מיט גראַ־בע ליפּען, אביסעל אַנגעבלאָזענע ווי ביי אלט־גריכישע מייר־לאָר, א מאסע בלאָנדע האָר פּאַרדרעהט אויפ'ן נאַקען און א געזונטע נאַטור־פּאַרב פון הויט. זי האָט געטראָגען דעם קאַפּ גלייַך, צוגעשמייכעלט ביי יעדען וואָרט וואָס זי האָט אריסגערעדט און אפילו ווען זי האָט געשוויגען, און געגאַנגען ווי א מאַנסביל, וואַרפענדיג מיט איהרע פון זון אָפּגעברענטע הענט. — זי האָט ווייטער אויסגעלעגט די וועש און געקוקט אויף קריסטאַפ'ן מיט א רייצענדען בליק — וואַרטענדיג ער זאָל רעדען. קריסטאַף האָט אויף איהר אויך אויסגעשטעלט די אויגען, אַבער עס האָט זיך איהם נאָר ניט געוואָלט רייר־דען מיט איהר. צולעצט האָט זי אויסגעשאָסען מיט א גע־לעכטער גלייך איהם אין פּנים אריין און זיך אומגעקאָהרט צו איהרע חבר'טעס. ער איז געבליבען ליגען אויסגעשטרעקט אויפ'ן זעלבען אָרט ביז'ן אַבענט, און געוואָהן ווי זי געהט אוועק מיט א פאַק אויף די פלייצעס, די הענט פאַרלענט אויף דער ברוסט, דעם רוקען געבויגען, ריידענדיג און לאַכענדיג אַהן א שיעור.

זיך קיינמאל ניט געטארט אויסלעשען, עס דארף קיינמאל ניט ווערען פינסטער אין הארצען!

דער נייער פלאם איז אנגעצונדען געוואָרען פון א פויערס־מיידעל, וועלכע ער האט באגעגענט, ווי אליזער רבקה'ן, ביי א ברונים; זי האט איהם אבער ניט אננעבאטען צו טרינקען: זי האט איהם באשפריצט דעם פנים מיט וואסער. קניהענדיג נעבען ברעג פון א וואסערעל בארג־אראפ צווישען צוויי ווערבע־בוימלאך וועמעס וואָרצלען האבען ארום איהר געמאכט ווי א נעסט, האט זי מעשה־בריה געווען שען גרעטע. און איהר צונג האט פונקט אזוי געארבייט ווי איהרע הענט: זי האט געשמועסט און שטארק געלאכט מיט די אנדערע דארפס־מיידלאך וואס האבען געוואשען אנטקעגען איהר, אויף דער אנדערער זייט פונ'ם טייכעל. קריס־טאף האט זיך געהאט געלעגט אויפ'ן גראז ניט ווייט, און מיט'ן קאפ אנגעשפארט אויף דער האנט האט ער אויף זיי געקוקט. זיי זיינען דערפון ניט פארשעהמט געוואָרען: זיי האבען ווייטער געפלוידערט, און צייטענווייז אויף א גאנץ וויציגען און שארפען שטייגער. ער האט זיך קוים צוגעהערט צו זייערע רייד: ער האט בלויז געהערט דעם קלאנג פון זייערע לאכענדיגע שטימען, וואס האט זיך פארמישט מיט'ן קלאפען פון די גרעטע, מיט'ן רעוועז פון די קיה ווייט אויף די לאנקעס; און ער האט געחלום'ט, און אויף קיין רגע ניט אראפגענומען די אויגען פון דער שעהנער וועשערין. א לום־טיג, יוגענדליך פנים פלעגט איהם דערפרעהן אויף א גאנצען טאג. — די מיידלאך האבען זיך באלד ארומגעזעהן וועמען ער שענקט זיין אויפמערקזאמקייט; זיי האבען אננגעהויבען מאכען צווישען זיך שטעכעדיגע באמערקונגען, און זי אין וועמען ער האט זיך פאראינטערעסירט. — האט איהם צו־

אן אבענט איז אקטאבער. א בליכע, ווארעמליכע זון. די שמאכטענדע לאנדשאפט ווערט אנדרעמעלט. די קלייניע גלעקלאך פון די שטעדטלאך און דערפלאך קלינגען פאמעלאך אפ אויף די שטילע פעלדער. דא און דארט, אויף דער פאר־אקערטער ערד, הויבען זיך לאנגזאם אויף גאנצע זיילען רויך. א לייכטער נעפעל שוועבט פון דער ווייטענס. א ווייסער טומאן טוליעט זיך צו דער פייכטער ערד און ווארט אויף דער נאכט, ער זאל זיך אויפהויבען... א יאגד־הונט, מיט דער נאז אויף דער ערד, לויפט ארום און מאכט דערביי קיי־לעכריגע רערער אויף א פעלד מיט בורעקעס. גאנצע מחנות ווארענעס דרעהן זיך אונטער'ן גרויען הימעל.

קריסטאף איז געגאנגען א פאר'חלום'טער אהן א ציעל. — דאָך האט ער, ווי אינסטינקטיוו געשפאנט אין א נעווי־סער ריכטונג. זינט עטליכע וואכען האבען זיינע שפאציר־עז ארום שטאט, ווילענדיג ארער ניט, שטענדיג זיך געדרעהט ארום א דארף, וואו ער איז זיכער נעווען צו באגעגענען א שעהן מיידעל וואס האט איהם צוגעצויגען. ס'איז בלויז ג־ווען א רייצענדע צוציהונג, אבער א גאנץ שטארקע, און א מעהר־וועניג אומרוהיגע. קריסטאף האט כמעט שטענדיג ג־מוזט אימעצען ליעב האבען; און זיין הארץ איז זעלטען־ווען נעווען ליידיג: ס'איז דארט אלעמאל נעווען עפעס א שעהן געשטאלט וואס איז זיין אפגאט נעווארען. ס'האט איהם גאנץ אפט וועניג־וואס גערארט צו דער אפגאט ווייסט פון זיין ליעבע: זיין באגעהר איז נעווען צו ליעבען. דער פייער האט

לואיזע האט געדרעמעלט און לייבט אויפגעציטערט הערנדיג זיין קול. זי האט אויסגערעהט דעם קאפ צו איהם און איהם אנגעקוקט מיט איהרע גוטע, פרידליכע אויגען.

— נעה, קינד מיינס, — האט זי געזאגט — האסט רעכט; נעה ווי פיעל דו ווילסט. דאס וועטער איז שעהן.

זי האט איהם צוגעשמייכעלט. ער האט צו איהר אויך געשמייכעלט. א ווייל האבען זיי זיך אנגעקוקט, און דערנאך געזאגט „א גוטע נאכט", צושאקלענדיג מיט'ן קאפ און צואווינקענדיג מיט די אויגען.

ער האט שטיל פארמאכט די טיר. זי האט זיך וויעדער פארטיפט אין איהר חלום אויף וועלכען איהר זוהן'ס שמייכעל האט נעוואַרפען א לייכטענדען שטראהל ווי דער זונען־שטראהל אויף די בלייבע בלעטלאך פון די ווינד־בלומען.

און אזוי האט ער זי פארלאזט — אויפ'ן גאנצען לעבען.

שפּאַלטענע וואַנט פון דעם אַנטקעגענדיגען הויז האָט פּאַר־
שטעלט די ליכט פון די אויגען; פון איהר ווינקעל האָט
מען אַבער געקאָנט זען אין דער רעכטער זייט, איבער די
צוויי הויפענס פון די דערבייאינע הייזער, א גרין־באַראַזט
שטיקעל ערד אַזוי גרויס ווי א האַנט־טיכעל. אויף דעם
פענסטער־געזימס האָבען זיך ווילדע בלומען פון א טאָפּ גע־
צויגען אויף די דינע שטריקלאַך, געקלעטערט און פאַר־
וועבט אויף א לייטער און א זונען־שטראַהל האָט זיי
נעגלעט. לואיזע איז געזעסען אויף א נידעריגען שטול מיט'ן
רוקען איינגעבויגען איבער איהר גרויסער ביבל אויפ'ן שויס,
אַבער ניט געלעזען. מיט די הענט פאַרלייגט אויפ'ן בוך —
איהרע הענט מיט די אָנגעשוואָלענע אָדערען און די פיער־
עקיגע, געבויגענע נעגל פון אַן ארבייטערין — האָט זי אָנ־
קוועלענדיג, ליעבליך געקוקט אויף דער קליינער פלאַנץ און
אויף דעם שטיקעל הימעל וואָס מ'האָט דורגעזעהן. דער אָפּ־
שיין פון דער זון אויף די גרין־באַגאַלדעטע בלעטער האָט
באַלייכטען איהר אויסגעמאַטערטען רויטליכען־גענפלעקטען
פּנים, איהר ווייסע, שעהנע און דיקליכע האָר און איהר
שמייכלענדיגע, האַלב־אָפּענע מויל. זי האָט הנאה געהאָט
פון דער אָפּרוה־שטונדע. ס'איז פאַר איהר געווען די בעס־
טע שעה אין דער וואָך. זי האָט דאָס אויסגענוצט, זיך פאַר־
טיעפענדיג אין דעם זים־שווערמעריי שען געפיהל וואָס איז
אזוי אַנגענעהם פאַר די וואָס ליידען, און אין וועלכען, האַלב
באַטויבט און פאַר'חלומ'ט, בלייבט שטיל אלץ, אחוץ דאָס
האַלב־איינגעשלאָפענע הארץ.

— מוטער, — האָט ער געזאָגט — עס ווילט זיך מיר
ארויסנעהן. איך נעה מיך א ביסעל דורכשפּאַצירען ארום
דעם בואיר; איך וועל צוריקקומען שפּעטלאָך.

ס'איז נעווען א זונטאג אין אקטאבער, זייגער פיער נאך מיטאג. דאס וועטער איז נעווען וואונדער־שענה. קריסטאף איז געהאט געבליבען דעם גאנצען טאג אין זיין צימער, פארטראכט, פארטיעפט אין זיין אומעט.

ער האט עס שוין מעהר ניט נעקאנט פארטראגען. א א ווילדער באגעהר האט איהם נעטריבען ארויסצוגעהן שפאציירען, לויפען, פארוועגדען די ענערגי, אויסגעמאטערט צו ווערען פון מיעדקייט אבי צו פארגעסען אן זיינע טרויעריגע מחשבות.

ער איז נעווען זייט דעם פריהעריגען אבענט ברוגז׳לאך אויף זיין מאמען. ער האט שוין נעהאלטען ביים אווענ־געהן ניט זאגענדיג איהר „א גוטען טאג". אבער אויף יענער זייט טיר האט ער א קלער געטאן וואס פאר א וועהטאג ער וועט איהר דערמיט פארשאפען, דעם גאנצען אבענט בעת זי וועט זיין אליין. ער איז צוריק אריינגענאנגען אן זיך כלומרשט אליין געוואלט אינרייד׳ען, אז ער האט עפעס פאר־געסען אין צימער. די טיר פון זיין מאמע׳ס חדר איז נעווען האלב־אפען. ער האט אריינגעשטעקט דעם קאפ, דורך דער עפענונג באטראכט זיין מאמען א פאר מינוטען... (ס'אר א וויכטיגען ארט ס'איז באשערט געווען די פאר מינוטען צו פארנעהמען אין זיין וויטערדיגען גאנצען לעבען !...)

לואיזע איז נאר וואס געווען צוריקגעקומען פון קירך. זי איז געזעסען אויף איהר נעווענליך־באליעבטען ארט, ביים ווינקעל נעבען פענסטער. די וויים־שמויגע און גע־

— דאָס פּלעגט איהם דורכנעהמען מיט וואַרימקייט, איהם הינרייסען — ווי א קליין קינד.

דאָס ערגסטע איז געווען דאָס וואָס זיי האָבען פון פריהמאָרגען ביז'ן אָבענט גע'לעבט צוזאַמען, שטענדיג צוזאַמען, אָפּגעזונדערט פון דער גאַנצער וועלט. וועו צוויי מענשען ליידען אזן קאַנען אייגער דעם צווייטענ'ס ליידען ניט דערלייכטערען, איז עס אַן אומגליק זיי אויפצורייצען; אזן א צייט קומט, וועו אייגער באַטראַכט דעם צווייטען אלס פּראַנטוואַרטליך פאר זיינע יסורים; — אזן ביידע גלויבען דערין סוף כל סוף. ס'איז בעסער צו זיין אליין; מ'לידט כאַטש אליין.

זייער צוזאַמען־לעבען איז פאר זיי געווען א טאַג־טעגליכע מאַטערניש. זיי וואָלטען זיך דערפון אפשר קיינמאָל ניט באַפרייט, וואו דער צופאל וואָלט ניט געקומען, ווי עס געשעהט אפט, אזן איבערגעשניטען דעם קנופ אזן געענדערט אויף א שיינבאַר טרויעריגען שטייגער — אין אמת'ן אָבער אויף א רעכטען שטייגער — די גרויזאַם־אומבאַשטימטע לאַגע אין וועלכער זיי האָבען זיך גערַאַנגעלט.

האט ער געוואלט פארטרויליך אויפעפענען פאר איהר זיין הארץ! אבער פונקט בעת ער האט שוין אנגעהויבען רעידען האט זיך די כינעזישע וואנט אוועקגעשטעלט צווישען זיי, און ער פלענט ווייטער אין זיך האלטען באגראבען זיינע סודות. זי האט עס דערפיהלט, זי האט אבער ווי מורא גע־האט ארויסצורופען זיין פארטרויען — אדער זי האט אפשר ניט געוואוסט ווי דאס צו טאן. וועז זי האט דאס שוין יא געפרואווט, איז איהר בלויז געלונגען נאך טיעפער אין איהם איינצוגראבען די סודות וואס האבען איהם אזוי שווער גע־דריקט, און וואס ער האט געברענט א צווייטען איבערצוגע־בען.

א סך קלייניגקייטען, קאפריזען האבען זי דערווייטערט פון איהם און איהם אויפגערעגט. די גוטע אלטינקע איז גע־וועז א ביסעל נארוש און קינדיש ווי א סך אלטע לייט. ס'פלענט זיך איהר כמעט שטענדיג וועלען רעידען פון די שכנים; — זי האט א חוץ דעם געהאט דעם צערטליכען נעפיהל פון די אמעז וואס דערמאנען תמיד אן די גאר קינ־דערישע נארישקייטען, און אלץ וואס איז פארבונדען מיט דער וויגאלע. ס'איז אזוי שווער אנגעקומען דערפון ארויס־צוקריכען אוז צו ווערען א דערוואקסענער מענש! אוז יוליעטא'ס אם מוז פאר אייך שטענדיג אויסשפרייטען די שמוציגע ווינדעלאך, די קלייניליכע געראנקען, די נאנצע צרה'דיגע צייט וועז די ניי־וואקסענדע נשמה קעמפט נעגען דער פראסטער, נידעריגער מאטעריע אוז דער שטיקעגדערי סביבה!

אוז אין מיטען פון דעם אלעמען פלענט זי פלוצלונג ווערען ריהרענד־צערטליך צו איהם — ווי צו א קליין קינד;

די לאַנג איז געווען א פארפלאַנטערטע. קיין איינער פון זיי האָט זי ניט געקאַנט ענדערען. זי האָט געזיפצט — און מיט ליעבע און צער נעזאַגט:

— אַך! וועז מיר זאָלען אלע קאַנען געבאַרען ווערען צוזאמען, כדי צו שטאַרבען צוזאמען!

די נאַיווע רייד האָבען איהם דורכגענומען, אַנגעפילט מיט צערטליכקייט. ער האָט זיך אַפּגעווישט די טרערען, זיך אַנגעשטרענגט צו שמייכלען און געזאַגט:

— מיר וועלען אלע שטאַרבען צוזאמען.

זי האָט איבערגעפרעגט:

— אמת טאקע? דיר פאַדרריסט ניט?

ער האָט זיך אויפגעהויבען.

—כ'האָב שוין געזאַגט. לאַמיר מעהר דעריבער ניט רעדען. פאַרפאלען.

קריסטאַף האָט געהאַלטען ווארט. ער האָט שוין מעהר פון אוועקפאַהרען ניט געוועדט; ניט ווילענדיג האָט ער אַבער דערפון געטראַכט. ער איז פאַרבליבען: ער האָט אַבער זיין מאַמען געמאַכט טייער צו באַצאַהלען פאר זיין אַפּפער מיט זיין שטענדיגען אומעט און שלעכטער שטימונג. און לואיזע, אומגעלומפערט — נאָך מעהר אומגעלומפערט דערפאר ווייל זי האָט געוואוסט אז זי איז עס און צוליעב דעם שטענדיג געטאַן וואס מ'דאַרף ניט טאַן — לואיזע, כאָטש זי האָט גאַנץ גוט געוואוסט די אורזאַך פון זיין ליידען, פלעגט צו־שטעהן, ער זאל דאָס איהר זאַגען. זי פלעגט איהם פשוט פלאַגען מיט איהר ליעבע, איהרע טענות. איהר אויפגערעגטע, אומרוהיגע נאַטור האָט איהם שטענדיג דערמאַנט ווי ווייט פאַרשיידען זיי זיינען איינער פון'ם צווייטען, ווי אויך דאָס וואס ער האָט גראַד געזוכט צו פארגעסען. ווי פיעל מאל

וועגרען מיט א וואָרט צו איהם אוּן דערמיט ארויסרופען דעם ענטפער וואָס זי האָט דערוואָרט אוּן וואָס האָט זי געשראָקען. זי האָט זיך אַנגעשטרענגט וויעדער אַנצוהויבען איהר געניי; זי האָט אָבער ניט געזעהן וואָס זי טוט אוּן די נאָדעל האָט זיך געפלאָנטערט. אין דרויסען האָט גערעגענט. קריסטאף איז נאָר א לאַנגען שטיל־שווייגען צו איהר צוגעקומען. זי האָט זיך ניט א ריהר געטאָן, נאָר איהר האַרץ האָט געקלאָפט. קריסטאף האָט אומבאַוועגליך אויף איהר געקוקט; דאָן איז ער פלוצלונג געפאָלען אויף די קניה אוּן איינגענראָבען זיין פּנים אין איהר שויס, אוּן ניט אויסרייַדענדיג קיין וואָרט האָט ער געווויינט. דעמאָלט האָט זי פּארשטאַנען אז ער פּארבלייבט אוּן א טויטליכע אַנגסט איז איהר אראָפּ פון האַרצען. — באַלד איז אָבער דאָרט אריין דאָס געווויסענבים; זי האָט דערפיהלט דעם ווערט פון דעם וואָס איהר זוהן איז מקריב צוליעב איהר, אוּן זי האָט אַנגעהויבען צו לייבען אלץ וואָס קריסטאף האָט פריהער איבערגעלייטען בעת ער האָט זי געוואָלט מקריב זיין. זי האָט זיך צו איהם צוגעבויגען אוּן איהם באַדעקט דעם שטערן אוּן די האָר מיט קושען. זייער צער אוּן זייערע טרערען האָבען זיך אין דער שטיל פּארמישט. ענדליך האָט ער אויפגעהויבען דעם קאָפּ, אוּן לואיזע, נעהמענדיג זיין פּנים צווישען איהרע הענט, האָט אויף איהם געקוקט, איין אויג קעגען אנדערען. ס'האָט זיך איהר געוואָלט זאָגען:

— פאָהר אוועק!

זי האָט אָבער ניט געקאָנט.

איהם האָט זיך געוואָלט זאָגען:

— איך בין צופריידען צו בלייבען.

ער האָט אָבער ניט געקאָנט.

— לעג דיך צוריק שלאָפן: וועסט זיך פארקיהלען.
זי האָט וויעדער געזאָגט:
— פאָהר ניט אַוועק!
ער האָט איהר נאָר שטיל געענטפערט:
— כ'וועל ניט אַוועק פאָהרן.
זי האָט אויפגעציטערט און איהם אַנגעכאַפט פאָר דער האַנט:
—אמת? — האָט זי געפרעגט. — אמת?
אַן ענטמוטיגטער האָט ער אַפגערעהט דעם קאָפ:
— מארגען, — האָט ער געזאָגט. — מארגען וועל איך דיר זאָגען... לאָז מיך אַליין, איך בעט דיך!...
זי האָט זיך געהאַרכזאָם אויפגעהויבען און איז צוריק־געגאַנגען אין איהר צימער.
דעם צווייטען פריהמארגען האָט זי זיך געשעהמט מיט דעם משונה'דיגען קריזים וואָס איז אויף איהר אין מיטען דער נאַכט אַנגעפאַלען וויי א משוגעת, און זי האָט געציטערט איבער דעם וואָס איהר זוהן וועט איהר זאָגען. זי האָט אויף איהם געוואַרט זיצענדיג אין אווינקעל פון צימער און ג־האַלטען א ענניי כדי מיט וואָס צו זיין פארנומען. איהרע הענט האָבען עס אַבער ניט געקאָנט האַלטען און זי האָט עס אראָפגעלאָזט. קריסטאַף איז אריינגעקומען; זיי האָבען זיך אין א האַלבען קול געזאָגט „גוט־מארגען" און זיך ניט ג־קוקט אין די אויגען אריין. ס'איז געווען טונקעל, ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט פאר'ן פענסטער מיט דער פלייצע צו זיין מאָמען און איז געבליבען שטיל. א קאָמף איז אין איהם אַנגעגאַנגען; ער האָט שוין פריהער נאָכגיג גוט געוואוסט וואָס דער רעזולטאט וועט זיין, נאָר ער האָט געוואַלט אויף א צייט עס אַפהאַלטען. לואיזע האָט מורא געהאַט זיך צו

זיינער איינס ביי נאכט. פלוצלונג האט ער געהערט דעם גערויש פון אן איבערקעהרטען שטול אין דערבייאינעז ציי־מער. די טיר האט זיך געעפענט און זיין מאמע בלויז אין העמד, מיט בארוועסע פים האט זיך שלוכצענדיג געוואַרפען אויף זיין האלז. זי האט געברענט פון פיבער, געקושט איהר זוהן און געקרעכצט כליפענדיג פארצווייפעלט:

— פאַהר ניט אוועק! פאַהר ניט אוועק! איך בעט דיך! איך בעט דיך! מיין קינד, פאַהר ניט אוועק!.. כ'וועל דאַס ניט אויסהאלטען... איך קאן דאַס ניט, איך קאן דאַס ניט אויסהאלטען!..

צוטומעלט און דערשראקען, האט ער זי געקושט און געהאלטען אין איין זאנען:

— בארוהיג זיך, טייערע מאמע מיינע, בארוהיג זיך, איך בעט דיך!..

אבער זי האט ווייטער געיאמערט:

— איך קאן דאַס ניט אויסהאלטען... כ'האב נאר דיך... אויב דו פאהרסט אוועק, וואס וועט פון מיר ווערען? כ'וועל שטארבען אויב דו פאהרסט אוועק. איך ווייל ניט שטאר־בען וויט פון דיר. איך ווייל ניט שטארבען אליין. וואַרט ביז איך וועל שוין זיין טויט!..

איהרע ווערטער האבען איהם צוריסען דאס הארץ. ער האט ניט געוואוסט וואס איהר צו זאנען אום זי צו טרייס־טען. וואס פאר א טענות האבען געקאנט ווירקען קענען דעם שטורם פון ליעבע און שמערץ! ער האט זי נענומען אויף די קניה און זי געפרואווט בארוהיגען מיט קושען אין צערטליבע ווערטער. די אלטע איז בישלעכווייז שטילער נע־ווארען און בלויז שוואך נעווייגט. וועז זי איז שוין געווען איינגעשטילט, האט ער איהר נעזאנט:

ווי צולייב'ן אויסזעהן. קריסטאָף'ן פלעגט קוים געלינגען ארויסצוריסען א פּאָר ווערטער פונ'ם האַלז; לואיזע פלעגט איהם אָבער ניט ענטפערען; און שפּעטער, וועו זי פלעגט וועלען רויידען, האָט ער שוין געשווינגען. די לאַנע איז געוואָרען אומערטרעגליך פאר ביידען, און וואָס מעהר זי האָט זיך פאַרצוויגען אלץ שווערער איז זי געוואָרען. וועלען זיי זיך טאַקע אזוי פאַנאַנדערשיידען? לואיזע האָט אַנגעהויבען צו פארשטעהן, אז איהר האַנדלונג איז אומגערעכט און אומגעלומפּערט; זי האָט אָבער צו שטאַרק געליטען כדי נאָך צו וויסען וויי אזוי וויעדער צו געווינען איהר זוהן'ס ליעבע וואָס זי האָט שוין געהאַלטען פאר פארשפּילט, און צו גענפינען וועלבען־עם־איז מיטעל ווי איהם אָפּצוהאַלטען פון דער רייזע, וואָס זי האָט נאָך אלץ ניט געוואָלט אפילו פאר־שטעהן. קריסטאָף האָט פאר'גנב'טערהייט געקוקט אויף איהר בלייך און געשוואָלען פּנים און ס'האָט איהם ממש נעשניטען אין הארצען פון געווייסענביסען. אָבער זייענדיג באשלאָסען אוועקצופאָהרען און וויסענדיג אז ס'איז א פּראַגע פון לעבען אָבער טויט, האָט ער, ווי א שוועכלינג, שוין געוואָלט זיין אוועק פון איהר און דערמיט אָנטלויפען פון זיינע געוויסענביסען.

זיין אוועקפאָהר איז געווען באשטימט אויף איבער־מאָרגען. אייגער פון זיערע טרויעריגע מאַלציייטען האָט זיך נאָר־וואָס געענדיגט. אוועקגעהענדיג פון דער ווערשערע וואו זיי האָבען קיין איין וואָרט ניט איבערגעביטען צווישען זיך, האָט זיך קריסטאָף צוריקגעצויגען אין זיין צימער; און זיצענדיג פאר'ן טיש מיט'ן קאָפּ צווישען די הענט, ניט קאַנענדיג טאָן קיין זאַך, איז ער געווען פארטיעפט אין שווערע מחשבות. ס'איז שוין געוואָרען שטאַרק שפּעט — באַלד א

טיר און איהם אַנגערופען לומפּ און הינטישער היפּאָקריט. רודאָלף האָט זיך נוקם געווען, אַנרייצענדיג זיין מאַמען נעגען איהם. לואיזע האָט זיך דעריבער אַנגעהויבען אייניצורייַדען אַז קריסטאָף האַנדעלט ווי א שלעכט קינד. זי האָט געהערט ווי מ׳חזר׳ט איבער אַז ער האָט ניט דאָס רעכט אוועקצופֿאָהרען און זי האָט זיך מיט׳ן גאַנצען הארצען אַן דעם אַנגעאַפּט. אַנשטאָט זיך צו האַלטען בייַם ווייַנען וואָס איז אייניגנטליך געווען איהר שטאַרקסטע געוועהר, האָט זי זיך געזומען מאַכען קריסטאָף׳ן ביטערע און אומנערעכטע פֿאָרוואָרפען וואָס האָבען איהם אויפֿנערעגט. זיי האָבען זיך אייניגער דעם צווייטען געזאָגט אומאַנגענעהמע זאַכען און דער פּויל יוצא איז געווען אַז קריסטאָף וואָס האָט זיך נאָך ביז דעמאָלט געקווייַנקעלט, האָט אַנגעהויבען וואָס שנעלער זיך צו צוגרייטען צו דער רייזע. ער האָט געוואוסט אַז די גוט־הארציגע שכנים האָבען רחמנות אויף זיין מאַמען און אַז אַלע ארום באַטראַכטען ז י פֿאר א קרבן און א י ה ם פֿאר א גזלן. ער האָט אַבער אייניגעקוועטשט די ציין און זיך פּעסט געהאַלטען ביי זיין באַשלוס.

די טעג זיינען אריבער. קריסטאָף און לואיזע האָבען כמעט ניט געערדט צוויישען זיך. אַנשטאָט הנאה צו האָבען פון דער קלענסטער רגע, פון די לעצטע פֿאָר טעג וואָס זיי זיינען נאָך פֿארבליבען צוזאַמען, האָבען די צוויי זיך־ליעבעדע באַשעפּענישען צו נישט־געמאַכט די קורצע צייט — ווי ער טרעפט נאָר אָפּט — מיט א שווערען, אומזיסטען רונז וואו די ליעבשאפט ווערט פּארשלונגען. זיי פלעגען זיך נאָר זעהן בייַם טיש, וואו זיי פלעגען זיצען אייניגער אַנטקעגען דעם צווייטען, זיך ניט אַנקוקענדיג, ניט רייַדענדיג, זיך צוויי־געגדיג צו עסען א פֿאָר ביסענס ניט אזוי צוליעב׳ן עסען ווי

אַנדערע זיהן. און זיי האָבען ניט פֿארפעהלט די געלעגענ־
הייט אויף איהם ארויפצוואַרפען די שולד. באַזונדערס
רודאָלף וואָס איז שטענדיג געווען אייפערזיכטיג אויף זיין
עלטערן ברודער, כאָטש ער האָט דערווייל וויניג־וואָס גע־
האָט איהם מקנה־צו־זיין, — רודאָלף וואָס האָט שטאַרק גע־
ליטען פון דעם מינדסטען שבח אויף קריסטאָף'ן. און בסוד
מורא געהאַט — כאָטש ער האָט זיך ניט מודה געווען אין
דער נידעריגער מחשבה — פאר זיין ברודער'ס קינפטיגען
ערפאָלג. — (וואַרום ער האָט געגוג פֿארשטאַנד געהאַט צו
דערפיהלען זיין ברודער'ס קראַפט אום מורא צו האָבען אז
אַנדערע זאָלען עס אויף ניט דערפיהלען) — רודאָלף האָט
זיך גאָר מחיה־געווען צו צוקוועטשען קריסטאָף'ן אונטער
דער געווויכט פון זיין גרויסקייט. ער האָט זיך פריהער קיינ־
מאָל ניט אומגעקוקט אויף זיין מאַמען. כאָטש ער האָט גע־
וואוסט אז זי לעבט ניט אין רייכטום, און כאָטש ער איז בכח
געווען איהר צו העלפען, האָט ער דאָס אלץ געלאָזט אויף
קריסטאָף'ן: וועז ער האָט זיך אבער דערוואוסט פון קריס־
טאָף'ס פלאַן, האָט ער אין זיך פלוצלונג אויסגעפונען א גאַנ־
צען אוצר פון ליעבע. ער איז שטאַרק אין כעס געוואָרען
פאר וואָס ער וויל פֿארלאָזען זיין מאַמען און עס אַנגערופען
א נידערטרעכטיגען ענאָיזם. ער האָט געהאָט די חוצפה דאָס
צו זאָגען קריסטאָף'ן אין פנים אריין. ער האָט איהם אַנגע־
מוסר'ט מיט א גרויסמוטיגער מינע ווי מען מוסר'ט אַן א
קליין קינד וואָס איז ווערט א קאָנטשיק. ער האָט איהם
אויפ'ן שטייגער פון א לעהרער דערמאָנט אַן זיינע פליכטען
צו דער מאַמען, און די אַפּפער וואָס זי האָט געבראַכט צו־
ליעב איהם. קריסטאָף איז אויפגעשפרונגען פון כעס און
אויפרענונג. ער האָט רודאָלף'ן ארויסגעבריקעט דורך דער

צימער און ניט אנצינדען אפילו קיין לאמפ אין אבענט. זי האט אויפגעהערט צו רעדען, אויפגעהערט צו עסען און ביי נאכט פלענט קריסטאף הערען ווי זי ווײנט. ער האט דערפון שרעקליך געליטען. ס׳האט זיך איהם פאר וועהטאג געוואלט ווײנען אין בעט, וואו ער האט זיך די נאנצע נאכט געווארפען, ניט קאנענדיג שלאפען איבער זיינע געוויסענסביסען. ער האט איהר דאך אזוי ליעב! פארוואס מוז ער איהר פארשאפען אזא צער?.. אך! זי וועט ניט זיין די אייגיגע צו לײדען איבער איהם: ער האט עס קלאר פאראויסגעזעהן... פארוואס האט איהם דער שיקזאל געגעבען דעם פארלאנג און די מאכט פון א מיסיע וואס דארף פארשאפען לײדען די וועמען ער האט ליעב?

— א! האט ער געקלערט, וועז איך זאל זיין פריי, וועז איך זאל ניט זיין געצוואונגען דורך אט דער גרויזאמער מאכט צו זיין דאס וואס איך דארף זיין, און אויב נישט שטארבען פאר בושה און עקל צו זיך אליין — ווי גליקליך איך וואלט אייך געמאכט, אייך וועמען איך האב ליעב! לאזט מיך צו ערשט לעבען, קעמפען, ארבייטען, לײדען און נאכדעם וועל איך צו אייך צוריקקומען מיט א נאך מעהר ליעבענדער נשמה. ווי שטארק איך וואלט וועלען בלויז ליעבען, ליעבען, ליעבען!..

ער וואלט דעם שטענדיגען פארוואורף פון דער טרויעריג־פארצווייפעלטער נשמה ניט געקאנט איבערטראגען וועז לואיזע זאל נעווען האבען דעם כח אויפצוהאלטען דעם שטורמען פארוואורף. זי איז אבער נעווען שוואך, האט ליעב נעהאט צו פלוידערען און ניט געקאנט האלטען איז זיך דעם וועהטאג וואס האט זי געשטיקט. זי האט דעריבער נערעדט מיט איהרע שכנים. זי האט אלץ דערצעהלט איהרע צוויי

געפֿרואווט איהר געבעז צו פֿארשטעהז ווי אומבאדינגט נוי־טיג ס'איז פֿאר זיין קונסט ער זאל אויף א צייט אוועק־פֿאהרעז. זי האָט אָבער ניט געוואָלט הערעז, געווויינט אוז איבערגעז'חוז'ט:

— ניין, ניין!.. איך וויל ניט.

נאָכדעם ווי ער האָט אומזיסט געפֿרואווט איהר אלץ דערווייזעז מיט'ן שכל, האָט ער זי איבערגעלאָזט, רעכט־נעגדיג אז איבער נאכט וועלעז זיך איהרע מחשבות בייטעז. וועז ער האָט זי אָבער אויף מארגעז באגעגנט ביים פריה־שטיק, האָט ער וויעדער גענומעז רעידעז פוז זיין פלאָז. דער פֿיסעז וואָס זי האָט אויפגעהויבעז צום מויל איז איהר אראָפ־געפאלעז אוז מיט אז אנגעוועהטאָגטעז קול איז וועלכעז עם האָט זיך א פארוואורף געהערט, האָט זי געזאָגט:

— פארוואָס ווילסטו מיך דוקא מאטערז?

ער איז געריהרט געוואָרעז; ער האָט איהר אָבער גע־ענטפערט:

— טייערע מוטער, איך מוז!

— ניין! ניין! האָט זי איבערגעז'חוז'ט. דו מוזט ניט... דו ווילסט מיר נאָר אָנטאָז יסורים... ס'איז א משוגעת...

זיי האָבעז איינער דעם צווייטעז געוואלט איבערצייגעז. איינער האָט זיך אָבער ניט צוגעהערט וואָס דער אנדערער זאגט. ער האָט פֿארשטאָנעז אז ס'איז איבעריג צו טענה'ז; אז דערפוז ליידעז זיי נאָך מעהר, אוז ער האָט זיך אנגעהוי־בעז פריי צו צוגרייטעז צום אפפאָהר.

וועז לואיזע האָט געזעהז אז איהר בעטעז העלפט ניט, איז זי אריינגעפאלעז אין א שוערעז, טיעפעז אומעט. זי פלעגט פארברייגעז איהרע טעג אפגעזונדערט ביי זיך אין

אפגעכאפט דעם אטעם האט זי געזאגט. — (און איהרע לי־
פען האבען געציטערט) — :

— ס׳קאן ניט זיין... ס׳איז אומעגליך...

צוויי גרויסע טרערען האבען אראפגערונען פון איהרע באקען. אן ענטמוטיגטער האט ער אפגעדרעהט דעם קאפ און זיך באהאלטען דעם פנים אין די הענט. זיי האבען בייד־ע געוויינט. שפעטער אביסעל איז ער אריין אין זיין צי־מער און זיך אפגעשלאסען ביז׳ן צווייטען פריהמארגען. זיי האבען מיט קיין ווארט ניט דערמאנט דאס געשעהנע. זיין שווייגען האט זי אבער ניט בארוהיגט; זי האט זיך געוואלט איבערצייגען, אז ער האט אויפגעגעבען זיין פלאן; און זי האט געלעבט אין איין שרעק.

דער טאג איז דאך אבער געקומען, ווען ער האט מעהר ניט געקאנט שווייגען. ער האט געמוזט רעדען אפילו ווען דאס זאל איהם צוריסען דאס הארץ: ער האט צופיעל ג־ע־לימען. זיינע איינענע לידען זיינען שטארקער געווען ווי דער געפיהל אז זי וועט דערפון לידען. ער האט גערעדט. — גערעדט און זיך ניט אפגעשטעלט אויסמיידענדיג צו קוקען אויף זיין מאמען פון מורא ניט געריהרט צו ווערען. ער האט אפילו באשטימט דעם טאג פון זיין אפפאהר כדי ניט צו דארפען נאכאמאל די זאך איבעריידען; — (ער האט ניט ג־ע־וואוסט, צו ער וועט נאכאמאל האבען דעם טרויעריגען מוט ווען ער האט היינט געהאט).

— לואיזע האט געשריען:

— ניין, ניין... שווייג שטיל!..

ער האט זיך געהאלטען פעסט און ווייטער שטרענג ג־ע־רעדט. ווען ער האט אפגערעדט — (און זי האט שלוכצענ־דיג געווויינט) — האט ער זי אנגענומען פאר די הענט און

טרייבען איהר שלאַפקייט, זאָגען אז זי איז אן אלטע, אומ־באַהאַלפענע באשעפעניש וואָס טויג שוין צו גאָרניט. זי האָט איהם אַבער מיט איהר נאיוער כיטראַסט ניט געקאָנט נארעז. ער פלעגט אויף איהר אומעטיג קוקען, מיט א שטו־מען פאַרוואורף אין די אויגען, אוז אין א ווייל ארום זיך אויפהויבען, זאָגענדיג כלומר'שט אז ער איז מיעד אוז געהט זיך לעגען שלאַפען.

די אלע קונצען האָבען אַבער לואיזע'ן לאַנג ניט גע־קאָנט העלפען. איין אַבענט בעת זי האָט געוואָלט דאָס זעלבע מיטעל אַנווענדען, האָט זיך קריסטאַף אַנגענומען מיט מוט און ארויפגעגעגדיג זיין האנט אויף דער אלטער'ס, האָט ער געזאָגט:

— נייז, מאמע, כ'האָב דיר עפעס צו זאָגען.

לואיזע איז דערשראָקען געוואָרען; זי האָט אַבער גע־פרוואוט שמייכלען אוז געזאָגט — מיט אן איינגעצוויגענעם האלז:

— וואָס איז עס, קינד מיינם?

קריסטאַף האָט איהר שטאַמלענדיג געזאָגט, אז ער האָט ברעה אוועקצופאַהרען. זי האָט פרובירט מאַכען דערפון א שפאַס, אוז פאַרדרעהן דעם שמועס ווי געווענהליך; ער איז אַבער געבליבען אזוי ערנסט אוז פעסט אז זי האָט שוין מעהר ניט געקאָנט צווייפלען. דאָן איז זי אנטשוויגען גע־ווארען; דאָס גאַנצע בלוט האָט זיך אין איהר אַפּגעשטעלט; זי איז געבליבען זיצען שטום אוז פאַרגליווארט, אוז אויף איהם געקוקט מיט צושראָקענע אויגען. דער צער וואָס ער האָט נעזוהען אין איהרע אויגען איז געווען אזוי גרויס, אז די ווערטער זיינען איהם געבליבען שטעקען אין האלז, — אוז זיי זיינען ביידע געבליבען שטיל. ווען זי האָט ענדליך

אנדערע כלים אוו געפאדערט אז אנדער לעבענס־פילא־זאפי.

שוין לאנג אז ער האט געוואלט דערצעהלען זיין מאמען זיין באשלום. ער האט אבער געציטערט ביים געדאנק אז ער וועט איהר אנטאן יסורים, אוו יעדען מאל בעת ער האט שוין גע־וואלט ריידען, פלעגט ער פארלירען דעם מוט אוו עם אפגעלעזן אויף שפעטער. צוויי־דריי מאל האט ער איהר דאך געגעבען שוואכע אנצוהערינישען, אז ער האט בדעה אפצופאהרען; לואיזע האט עם אבער ניט ערנסט אנגענומען — אפשר האט זי בלויז געמאכט אן אנשטאל אז זי נעהמט עס ניט ערנסט, כדי איהם איינצורייזען אז ער מאכט בלויז א שפאס. דאז פלעגט ער ווי מורא האבען וויטער צו רייזען; ער פלעגט אבער בלייבען אומעטיג אוו פארטראכט אוו מ'האט געקאנט פיהלען אז א סוד דריקט איהם אויפ'ן הארצען. אוו די ארעמע פרוי, וועלכע האט ווי געפיהלט וואס דער סוד איז, האט זיך אנגעשטרענגט אפשטופען די צייט וועז ער וועט איהר דערצעהלען. אמאל אין אבענט בעת זיי פלעגען שטיל זיצען איינער נעבען אנדערן ביים אנגעצונדענעם לאמפ, פלעגט זי פלוצלונג דערפיהלען אז אט וועט ער אנהויבען צו רייזען; דאז פלעגט זי, א דערשראקענע, אליין נעהמען רייזען, זעהר שנעל, סתם אין דער וועלט אריין אוו איבער וואס עם האט זיך געמאכט, — זי האט קוים געוואוסט וואס זי זאגט; זי האט איהם אבער ווי עם זאל ניט זיין געמוזט אפהאלטען פונ'ם רייזען. געוועהנליך פלעגט איהר דער אינסטינקט אנווייזען דעם בעסטען מיטעל ווי איהם צו מא־כען שווייגען: זי פלעגט זיך שטיל אנהויבען באקלאגען אויף איהר געזונט, אויף איהרע געשוואלענע פיס, אויף די קרעמ־פען וואס האבען זי געמאטערט. זי פלעגט זאגאר איבער־

הבית פון דער זעלבער שטאָט, איהם הערען שפּיעלען דעם אַרגעל זונטאָג אין קלויסטער, און ער זאָל פון איהר קיינמאָל ניט אַוועק. זי האָט איהר זוהן באַטראַכט אזוי ווי ער וואָלט נאָר אַלץ געוואָלט א צוועלף־יאָהריגער אינגעל. — ס'האָט זיך איהר געוואָלט ער זאָל שטענדיג אזוי זיין. זי האָט אומגערן געמאַטערט דעם אומגליקליכען יונגען־מאַן, וועלכער איז ממש דערשטיקט געוואָרען אין דער דאַרטיגער שמאָלער וועלטעל.

און דאָך איז געלעגען פיעל אמת—א מאַראַלישע גרויסקייט — אין דער נאיוואר פילאָזאָפיע פון דער מאַמען, וועלכע האָט ניט געקאָנט פאַרשטעהן די שטאָלצע השגות און האָט געפונען איהר גאַנצעם לעבענס־גליק אין דער פאַמיליען־ליעבע און אין אַפּהיטען די איינפאַכסטע פליכטען. איהר נשמה האָט בלויז געוואָלט ליעבען און געליעבט וועדען. בעסער זיך אַפּזאָגען פונ'ם לעבען, פונ'ם שכל, פון דער לאָגיק, פון דער ממוש'דיגער וועלט, פון אלץ, אויידער זיך אַפּצוזאָגען פון דער ליעבע! און איהר ליעבע איז געווען אן אומענדליכע, א בעטענדע, א פאַדערענדע. די ליעבע האָט אלץ אַוועקגענעבען און געוואָלט מ'זאָל א י ה ר אלץ אויך אַוועקגעבען; די ליעבע האָט זיך אַפּגעזאָגט פונ'ם לעבען כדי צו ליעבען און האָט דאָס זעלבע פאַרלאַנגט אויך פון די אַנדערע, פון די געליעבטע. אַה! די גרויסע ליעבעס־מאַכט פון אן איינפאַכער נשמה! זי געפינט באַלד, דאָס וואָס דער טאַפענדער, פאַרשענדער, אומבאַשטימטער זשעני פון א טאַלסטאי זוכט אַדער דאָס וואָס די צו דאַפינירטע קונסט פון א שטאַרבענדער ציוויליזאַציע דערגעהט נאָך א גאַנצען לעבען — נאָך יאָהרהונדערטע — פון ביטערען קאַמף און אויסמאַטערענדער אַנשטרענגונג. אַבער די הערשענדע וועלט, וואָס האָט אין קריסטאָף'ן געשטרייט, האָט געהאָט גאַנץ

ער האט באשלאסען אוועקצופאהרען. — ער האט אבער ניט געקאנט אוועקפאהרען צולייב זיין מאמען.

לואיזע האט זיך געהאלטען אין עלטערען. זי האט פאר־געטערט איהר זוהן, וואס איז געווען איהר אייניגער נחת און איהם ליעב געהאט מעהר ווי אלץ אויף דער וועלט. פונדעסטוועגען האבען זיי אייגער פונ׳ם צווייטען געליטען. זי האט קריסטאף׳ן וועניג־וואס פארשטאנען און ניט גע־פרואווט איהם פארשטעהן. זי האט איהם נאר געוואלט ליעב האבען — און נאר פון דעם געטראכט. איהר גייסט איז גע־וועז באגרענצט, איינגעשרומפט און טעמפ; נאר איהר הארץ איז געווען טיף־פיהלענד; זי האט געהאט אן אומ־געהייערען באגעהר צו ליעבען און געליעבט צו ווערן, א בא־געהר, וואס האט איז זיך געהאט עטוואס ריהרענדעם און טרויעריגעם. זי האט רעספעקטירט איהר זוהן ווייל ס׳האט איהר אויסגעוויזען אז ער איז א גרויסער געלעהרטער; זי האט אבער אלץ וואס מעגליך געטאן צו דערשטיקען אין איהם זיין זשעני. זי האט גערעבענט אז ער וועט פארבליי־בען זיין גאנצען לעבען נעבען איהר, אין זייער שטעטעל. זיי האבען אזוי פיעל יאהרען געלעבט צוזאמען, אז זי האט נאר ניט געקאנט פארשטעהן ווי דאס קאן ווערען אנדערש. ז י האט זיך אין דער איצטיגער לאגע געפיהלט גליקליך: פארוואס זאל ער דאס ניט אזוי פיהלען? איהרע שעהנסטע חלומות וועגען איהם זייענען געווען אז זי זאל איהם זעהן חתונה האבען דוקא מיט א טאכטער פון א רייכען בעל־

ניט'קשה'דיג צו א דרייסט־יוגענדליכער מוטיגקייט. ער האָט אין דעם געגלויבט, ווייל ער האָט געמוזט גלויבען, ווייל ער האָט מיט זיין גאַנצער נשמה געוואָלט ס'זאָל זיין אזוי.

שולץ האט איהם איבערגעלאזען בירושה, האט ער דארט געפונען נשמות וואס זיינען ענליך צו זיינער: ניט „ק י י ז קינדער פון דער ערד", וואס זיינען קנעכטיש צוגעבונדען צום פאראקערטען באדען, נאר „ג י י ס ט ע ר קינדער פון דער זון", וואס מוזען זיך שטענדיג אויסדרעהן צו דער ליכט, — פון וואנען זי זאל ניט קומען.

וואוהין זאל ער גענהן? ער האט עם ניט געוואוסט. אבער אינסטינקטיוו האבען זיך זיינע אויגען געוועגדט צו די לאטיינישע דרום לענדער. — אוז צו ערשט צו פראנקרייך, — פראנקרייך דאס שטענדיגע רעטונגס־ארט פון דער אנגעוועהטאגטער דייטשלאנד. ווי פיעל מאל האט דער דייטשער גדאנק זיך מיט איהר באדיענט אוז צו דער זעלבער צייט אויך איהר לשון הרע גערעדט! אפילו נאך די זיבעציגער יאהרען — וואס פאר א אנציה־קראפט ס'האט זיך געצויגען פון פאריז — פון דער שטאט וואס האט זיך נערויכערט, א צושמעטערטע, אונטער די דייטשע קאנאנען! די רעוואלוציאנערסטע אוז רעאקציאנערסטע פארמען פון גענאנק אוז קונסט האבען דארט, איינע נאך דער אנדערער, אוז אמאל צו דער זעלבער צייט, געפונען זייער מוסטער אוז איכספיראציע. קריסטאף, ווי פיעל אנדערע עלענד־אומגליקלי־כע מוזיקער, האט אויך געוואנדט זיין בליק צו פאריז צו... וואס האט ער געוואוסט וועגען די פראנצויזען? — צוויי פרויען־נעזיכטער אוז א פאר ביכלאך וואס ער האט צופעליג געלעזען. דאס איז געגוג געווען, אז ער זאל זיך פארשטעלען פראנקרייך ווי א לאנד פון ליכט, לוסטיגקייט, מוט, — אוז דערצו אביסעל גאלישע באריהמעריי וואס פאסט זיך

די גרויסע און קלייע גאַרניזאָנען; די אָפיצירען זיינען אין זיי פאַרגעשטעלט געווען ווי שעדליכע באַשעפענישען, וואָס ווייסען א חוץ זייערע אוטאָמאַטישע מיליטעריש פליכטען נאָר צו פוסט־און־פאַסעוונג, טרינקען, שפּיעלען, פארזינקען אין חובות, לאָזען אז זייערע פאַמיליעס זאָלען זיי אויפהאלטען, באַרייַדען אייגער דעם אַנדערען, און (אלע לויט זייער גראד) אויסנוצען זייער געזעצליכע מאכט קעגען די וואָס שטעהן אונטער זיי. דער געדאַנק אז ער וועט אמאל געצוואונגען זיין צו פאַלגען האָט קריסטאָף'ן געשטיקט. ער וועט ניט קאָנען, ניין, ער וועט קיינמאל ניט קאָנען פאר־טראָגען די זעלבסט־ערנידערונג זיך אונטערצואוואַרפען אונטער זייער עמייניע און אומגערעכטע באַהאַנדלונג... ער האָט ניט געוואוסט ווי פיעל מאַראַלישע גרויסקייט עס ליגט אין א טייל פון זיי, און ווי פיעל זיי לייַדען אליין פון זייערע פאַרלאַרענע אילוזיעס; פון דעם וואָס אזוי פיעל כּוחות, יוגענד, עהרע, גלויבען, לייַדנשאַפטליכע געפיהלען פון זעלבסט־אָפּפער וועלען צו־נישט געמאכט, פאַרשוועכט, — פון דעם ווי נאַריש א קאַריערע איז, אויב זי איז פּשוט בלויז א קאַריערע און האָט ניט דעם זעלבסט־אָפּפער אלס צווועק. און בלייבט דאָן נאָר אַן אומעטיגע באַשעפטיגונג, א פוסטער פאַראַד, א תפילה וואָס מ'זאָגט אָהן א שום גלויבען אין איהר...

דאָס פאַטאַרלאַנד איז ניט נענוג געווען פאר קריסטאָף'ן. ער האָט אין זיך געפיהלט פלוצלונג אומבאַקאַנטע און אומ־ווידערשטענדליכע כחות, פון די וואָס ערוואַכען ביי געוויסע מינים פויגל אין באַשטימטע צייטען ווי די עב און פלוט אין ים: — דער אינסטינקט פון וויטער אויסוואַנדערונג. לעזענדיג הערדער'ס און פיכטע'ס ווערק, וועלכע דער אלטער

די געהרסטע געלעהרטע אין שטאט, וועלכער וועז ער זעהט א הערליטע נאנט אנקומען, אויפט ער זיך איהם אפצוטרעטען דעם טראטואר אוז געהט אראפ אויפ'ן וועג.

קריסטאף'ס בליט פלעגט אין איהם אויפקאכען. וועז ער פלעגט זעהן איינע פוז אט די קליינע קנעכטישע האנדלונגען. ער האט דערפוז געליטען אזוי ווי ער אליין וואלט זיך דערנידעריגט. די שטאלצע, גאוה'דיגע מאניערען פוז די אפיצירען וועלכע ער פלעגט באגעגענען אויף דער גאס אוז זייער העזה'דיגע שטייפקייט פלעגען אין איהם ארויסרופען א טיעפען צארן. ער פלעגט פארבייגעהענדיג, אויף זיי קוקען מיט די זעלבע בליקען, אוז ס'האט שוין מעהרער מאל ווייניג־וואס גענפעהלט צו א מחלוקה. ער האט דאס ווי גוט זוכט. פונדעסטוועגען האט ער בעסער ווי אנדערע פארשטאנען די נוצלאזיגקייט פוז אזא פוסטען ארויסטרעט. צייטענווייז פלעגט ער זיך אבער פארלירען; אוז דאס שטענדיגע זיך אנשטרענגען זיך ניט אויסצופלאצען אוז די צודרינגטע שטארקע כחות וואס האבען זיך אין איהם אנגעזאמעלט האבען איהם ווי משוגע געמאכט. ער פלעגט דאמאלט גרייט זיין אפצוטאן די גרעסטע נארישקייט, אוז ער האט געהאט דאס געפיהל אז אויב ער פארבלייבט נאך דא א יאהר, איז ער א פארלארענער. ער האט געהאסט דעם ברוטאלען מילימעטריזם, פוז וועלכען ער האט געפיהלט אז ער דריקט ווי א שווערע משא, אוז די שווערדען וואס קלינגען אפ אויפ'ן טראטואר, אוז די ביקסען אוז קאנאנען וואס שטעהן פאר די קאזארמעס, אנגעשטעלט אנטקעגען דער שטאט אוז גרייט צו שיסען. סקאנדאליעזע ראמאנען האבען דאמאלט גענאכט אז אויפרוהר, אנווייזענדיג אויף דער קארופציע פוז

ביי א פאלק וואס האט געהאט א הערדער אזן א נעטע! אזן ווי פיעל יאוש אזן ערנידערונג פון דייטשען אידעאל איז געלעגען אין דעם דייטשען זיעג! — אך! דאס איז זיי גרינג אנגעקומען צוליעב דער קלעגליכער טענדענץ אפילו ביי די בעסטע דייטשען זיך אונטערצוגעבען.

— „דאס וואס כאראקטעריזירט דעם דייטש — האט געקאנט מעזער זאגען שוין צוריק מיט הונדערט יאהר — איז די גרעהרכזאמקייט".

אזן מאדאם דע סטאל'ס ווערטער זיינען:

— „זיי זיינען שטארק אונטערטענig. זיי באנוצען זיך מיט גוט פיל אזאפישע ארגומענטען צו ערקלערען דאס אומפילאזאפישסטע אויף דער וועלט: דעם רעספעקט צו מאכט — אזן דעם צארטען מוראג נעפיהל וואס מאכט פון אט דעם רעספעקט באוואונדערונג."

קריסטאף האט דאס נעפיהל געפונען ביי אלעמען — פונ'ם גרעסטען ביז'ן קלענסטען אין דייטשלאנד, פון שילער'ס ווילהעלם טעל, דעם קלענסטען באגרענעצטען קליין בירגער מיט די מוסקולען פון א טרענער, וועלכער, ווי עס זינגט אונז דער איד בערנע, „געהט פארבי דעם סלופ פונ'ם ליעבען הער נעטלער מיט אראפגעלאזטע אויגען, כדי צו מאכען א פשרה צווישען זיין עהרען־געפיהל אזן דער מורא, אזן צו זאגען אז ער האט ניט געזוהן דעם קאפעלוש — אזן ניט געמיינט צו זיין אומגעהארכזאם" — ביז דעם אלטען אזן רעספעקטאבלען ווייסע, א זיבציז־יאהרינגען זקן, איינעם פון

טענה'ט אז דייטשלאנד האט די מענשהייט אלס אידעאל. איצט וועז מ'האט אנדערע באזיגט האט מען באהויפטעט אז דייטשלאנד איז דער מענשהייט'ס אידעאל. וועז אנדערע לענדער זיינען געווען די שטארקערע האט מען געזאגט מיט לעסינג'ן אז „די ליעבע צום פאטערלאנד איז א הערא ישע שוואכקייט אהן וועלכער מ'קאן זיך זהר גוט באגעהן", און מ'האט זיך גערופען וועלטס־בירגער. איצט וועז מ'איז די שטארקערע געווארן, איז שוין נאר ניט געווען געוג פאראכטונג צו אזוינע „פראנצויזישע" אוטאפיעס ווי דער וועלט־פריעדן, די ברידערליכקייט, דער פרידליכער פראגרעס, די מענשען־רעכטן, די נאטירליכע גלייכהייט; מ'האט גע'טענה'ט אז דאס שטארקערע פאלק האט געגען די אנדערע אן אבסאלוט רעכט, און אז די אנדערע, זייענדיג די שוואכערע, האבן קיין רעכט ניט קעגען דעם שטארקען. דאס שטארקע פאלק איז דער לעבעדיגער גאט, די „פערקערפערטע אידעע", וואס געהט פארווערטס דורך מלחמה, גוואלד־טאט און אונטערדריקונג. איצט וועז מ'האט געהאט די מאכט אויף דער אייגענער זייט, איז זי געווארן א הייליגע זאך. דער גאנצער אידעאליזם און אינטעליגענץ האט זיך אויסגעדריקט אין מאכט.

דייטשלאנד האט, דעם אמת זאגענדיג, אזוי פיעל געליטען אין לויף פון פיעלע יאהרהונדערטע, פון דעם וואס זי האט געהאט אידעאליזם און ניט קיין מאכט, אז מ'האט נאך די אלע שרעקליכע איבערלעבענישען געקאנט מוחל זיין איהר טרויעריגען זיך מודה זיין אין דעם אז מען מוז האבען קודם כל מאכט, — ווי זי זאל ניט זיין. אבער ווי פיעל ביטערקייט איז געלעגען באהאלטען אין אט דעם מודה־זיין זיך,

פּעלזען. אָבער וואָס קאָן מען טאָן קעגען א געשטאַלטלאָזער מאַסע, וואָס איז ווי שוים, וואָס קאָן אייגנגעקוועטשט ווערען מיט'ן מינדסטען דרוק און לאָזט אויף זיך ניט קיין סמן? דער גייסט און די ענערגיע און אלץ זינקט אראָפּ אין זומפּיגען טייך; און אויב א שאָטען איז אהין אריינגעפאלען האָבען זיך בלויז א פּאָר לייכטע רעדער באוויזען אויף דער איבערפלאַך: דער מאַנסטער האָט אויפגעוואַכט און פּאַרמאַכט זיין מוראַ'דיג מויל, און פון דעם וואָס האָט אמאָל עקסיסטירט איז קיין שפּור ניט פּאַרבליבען.

דאָס זיינען ניט געווען קיין שונאים. הלואי וואָלטען זיי געווען שונאים! דאָס זיינען געווען מענשען וואָס האָבען קיין כח ניט געהאַט ניט צו ליעבען, ניט צו האַסען, ניט צו גלויבען און ניט — ניט צו גלויבען — סיי אין רעליגיאָן, קונסט, פּאָליטיק און סיי אין דעם טאָג־טעגליכען לעבען — און וועמעס אלע כחות זיינען אוועק אויסצוגלייכען דאָס וואָס קאָן ניט אויסגענגלייכט ווערען. באזונדערס זינט דעם דייטשען קריג־נצחון האָבען זיי זיך אָנגעשטרענגט צו מאַכען א פּשרה, אן עקעלדיגע פּארבינדונג צוויישען זייער נייער מאַכט און די אמאָליגע פּרינציפּען. דעם אלטען אידעאָליזם האָבען זיי ניט אויפּגענעבען: צו טאָן אזא אויפּריכטיגע זאַך זיינען זיי ניט געווען אימשטאַנד. זיי האָבען זיך באַגנוגט מיט א פּעלשונג דערפון אום דערמיט צו דיענען די דייטשע אינטערעסען. — ווי העגעל, דער רוהיגער און כיטרער שוואַב, האָט געטאָן וואַרטענדיג ביז נאָך לייפּציג און וואָטערלאָ אום צו פּארבינדען דעם גרונד־גראָנק פון זיין פילאָזאָפיע מיט דעם פּריסישען שטאַט. — וועז זייערע אינטערעסען האָבען זיך געביטען האָבען זיך אויף זייערע פּרינציפּען געביטען. וועז מ'איז באזיגט געווען האָט מען ג'

ערשט אָנגעהויבען צו לעבען. — ער האָט זיך נאָר ניט גע־ וואָלט אונטערגעבען. — די צייט פון שלאָפען איז נאָך ניט נעקומען. ער האָט געאַרפט לעבען.

ער האָט מעהר ניט נעקאָנט לעבען אין דייטשלאַנד. זיין זשעני איז צודריקט געוואָרען פון רער ענגער פּראָווינ־ ציעלער שטעטל, — אזוי שטאַרק אז אן אומגערעכטער צאָרן האָט איהם ארומגענומען. ער איז מורא׳דיג נערוועז געוואָ־ רען; אלץ האָט איהם ביז צום הארצען געקרענקט. ער איז געוועז ווי אייגע פון די אומגליקליכע ווילדע חיות וואָס געהן אוים פאר אומעט אין די גרויסע שטייגען וואו מ׳האָט זיי אָפּגעשלאָסען אין שטאָט־גאַרטען. קריסטאָף פלעגט אָפט אוים סימפאָטיע זיי געהן זעהן; ער פלעגט באטראכטען זיי־ ערע וואונדערליכע אויגען, וואו עס האָט געברענט — וואו ער האָט זיך אוים־געלאָשען טאָג ביי טאָג —א ווילד און פאר־ צווייפעלט פייער. א! ווי עס וואָלט זיך זיי בעסער גע־ וואָלט די ברוטאָלע קויל פון ביקס, וואָס זאָל זיי באפרייען אָדער דאָס מעסער וואָס זאָל זיי דורכשטעכען זייערע וואַרים־ בלוטיגע הערצער! אלץ בעסער ווי די גרויזאמע גלייכגיל־ טיגקייט פון די מענשען וועלכע לאָזען זיי ניט לעבען און ניט שטאַרבען!

דאָס וואָס ס׳האָט קריסטאָף׳ן אָס־שטאַרקסטען געדריקט איז ניט געווען די פריינדליכקייט פון די מענשען, נאָר זייער וואקעלדיגע נאטור — זייער גרונדלאָזע און פּאַרמלאָזע נא־ טור. מ׳האָט ניט געקאָנט אָנטרעפען די פעסטע, הארט־ נעקינע געגנערשאפט פון דעם הארצען מיט מענשען וועלכע ווילען פשוט ניט פארשטעהן וועלכע עס איז נייען געראָנק. קענען קראפט שטעלט מען זיך אוועק מיט קראפט, — מיט׳ן ברוד־ און נראב־אייזען קאָן מען צוברעכען און אפראמען די

געטראכט, אז ער דאנקט איהם פאר'ן גליק וואס ער האט איהם פארשאפט און אז זיין ברכה וועט איהם נאכגעהן כל זמן קריסטאף וועט לעבן. — נאר איין זאך האט איהם קונץ ניט געשריבען: אז דער טאג וואס שולץ האט פאר־ براכט מיט קריסטאף'ן האט איהם אפשר געטריבען אויפ'ן קראנקען־בעט און דערנאך צום טויט.

קריסטאף האט שטיל געווויינט, ער האט ערשט דאמאלט דערפיהלט דעם גאנצען וועדט פונ'ם פארלארענעם פריינד און ווי שטארק ער האט איהם ליעב געהאט. עס האט איהם באנג געטאן—ווי שטענדיג—וואס ער האט איהם דאס ניט הארציגער געזאגט ביים לעבן. איצט איז עס שוין נעווען צו שפעט. און וואס איז איהם פארבליבען? דער גוטער שולץ האט זיך בלויז אויף א ווילע באוויזען, און מיט זיין טויט נאך לידיגער געמאכט דעם חלל, נאך פינסטערער די פינסטערניש ארום איהם. — וואס אנבאלאנגט קונץ'ן און פאטפעטשמידט'ן איז זייער באדייטונג נעווען אין זייער פריינדשאפט צו שולץ'ן, און פון שולץ'ן צו זיי. קריסטאף האט זיי גוט אפנעשאצט. ער האט זיי איין מאל געשרי־ בען און דערביי זיינען זיי געבליבען. — ער האט אויך נע־ פרואווט שרייבען צו מאדעסטא, אבער זי האט איהם געענט־ פערט א באנאלען בריעף אין וועלכען זי האט דערצעהלט אלערליי נארישקייטען. ער האט אויפגענעבען די קאדעס־ פאנדענץ. ער האט מעהר צו קיינעם ניט געשריבען און קיינער האט צו איהם מעהר ניט געשריבען.

שטיל. שטיל. וואס א טאג האט דער שווערער מאנ־ טעל פון שטילקייט אלץ מעהר נעדריקט און ארומגענומען קריסטאף'ן. ס'איז אויך איהם געפאלען א רעגען פון אש. דער אבענט איז שוין ווי אנגעקומען און קריסטאף האט דאך

עטליכע חדשים זיינען אריבער. קריסטאף האט פאר־לאזט יעדע אפענונג צו אנטליפען פון דער שטאט אין וועלכער ער האט געוואוינט. דער איינציגער וואס האט איהם געקאנט ראטעווען, — האסלער האט איהם דערצו ניט גע־וואלט העלפען. און דעם אלטען שולץ'עם פריינדשאפט האט ער פארלאזט אזוי שנעל ווי ער האט עם געקראגען.

ער האט נאך דעם צוריקקומען איהם איין מאל געשרי־בען און האט ערהאלטען צוויי צארט־ליעבענדע בריף; אבער צוליעב זיין פוילקייט און באזונדערס צוליעב דעם וואס ס'איז איהם שווער געווען זיך אויסצודריקען אין א בריף האט ער פארשפעטיגט איהם צו ענטפערען אויף זיינע האר־צינע ווערטער. ער פלעגט דאס אפלעגען פון איין טאג אויפ'ן צווייטען. און וען ער האט זיך שוין ענדליך בא־שלאסען צו שרייבען, האט ער ערהאלטען א בריוועל פון קונץ'ן, וואס האט איהם געלאזט וויסען, אז זיין אלטער חבר איז געשטארבען. שולץ — האט ער געשריבען — איז ווי־עדער אריינגעפאלען אין זיין ברוסט־קראנקהייט און דערפון האט זיך אנטוויקעלט א לונגען־ענטצינדונג. ער האט פאר־וועהרט צו שטארבן קריסטאף'ן, פון וועמען ער האט שטענ־דיג גערעדט. טראץ זיין גרויסער שלאפקייט און די לאנגע יאהרען וואס ער האט אפגעקרענקט, איז איהם דאך באשערט געווען זיך שטארק צו מוטשען פאר'ן טויט. ער האט קונץ'ן געבעטען, ער זאל איבערגעבען די נייעס קריסטאף'ן, און איהם זאגען אז ביז צו דער לעצטער שעה האט ער פון איהם

בען מיט אילוזיעס. — איז דען די קונסט אליין אויך ניט קיין אילוזיע? — ניין, זי דאַרף דאָס ניט זיין! דעם אמת! דעם אמת! מ'דאַרף מיט ברייט־געעפענטע אויגען אריינצי־הען דורכ'ן גאַנצען גוף, דעם אל־מעכטיגען לעבענס־אָטעם, זעהן אלצדינג ווי עס איז, קוקען דעם אומגלויבלעך גלייך אין פּנים אריין — און לאכען.

— וואס זעהט ער אין מיר? האט ער זיך געפערגט. איך בין אזוי אנדערש ווי זיין באגריף איבער מיר! פאר איהם בין איך, ווי ער ווייל אז איך זאל זיין. די נאנצע נע־שטאלט, אלץ, איז איידעל און ריין ווי ער אליין. ער וואלט דאס לעבען ניט געקאנט פארטראגען וועז ער זאל עס זעהן ווי עס איז באמת.

אוז ער האט געטראכט פון דער מיידל, וועמען די פינסטערניש רינגלט ארום, נאר זי לייקענט די פינסטער־ניש אף, אוז ווייל זיך איינרייידען אז דאס וואס איז, איז ניט, אוז דאס וואס איז ניט — איז יא.

דאמאלט האט ער דערזעהן די גרויסקייט פון דעם דייטשען אידעאליזם, וועלכען ער האט אזוי אפט פיינט גע־האט, ווייל ביי די פראסטע מענשען וועדט ער א קוואל פון היפאקריטסטוא אוז נארישקייט. ער האט דערזעהן די שעהנקייט פון דעם גלויבען וואס שאפט זיך אן אייגענע וועלט איז מיטען פון דער וועלט — אזוי אנדערש פון דער וועלט ווי אז אינזעל איז ים. ער האט אבער דעם גלויבען ניט געקאנט פארטראגען איז זיך — פאר זיך — אוז ניט געוואלט אנטלויפען אויף דעם טויטען־אינזעל. דאס לעבען! דעם אמת! — נאר דעם האט ער נעבענקט. ער האט ניט געוואלט זיין קיין לינגנערישער העלד. אפשר איז דער אף־טימיסטישער לינגן — פון וועלכען א דייטשער קייזער האט געוואלט מאכען א „געזעץ" פאר זיין פאלק — נויטיג געווען צום לעבען פון די שוואכע באשעפענישען, אוז קריסטאף וואלט באטראכט פאר א פארברעכען אוועקצורויבען ביי די אומגליקליכע די דאזיגע אילוזיע וואס האלט זיי אויף; פאר זיך אבער האט ער ניט געדארפט זוכען אזעלכע הינטער־וועגען: ער האט בעסער געוואלט שטארבען איידער צו לע־

— אה! יאָ, איך פיהל מיך זעהר גליקליך.

קריסטאָף האָט נאָרניט געענטפערט. זי האָט זיך אויפ־געהויבען אוועקצוגעהן; ער האָט זיך אויך אויפגעהויבען. זיי האָבען אָבשייד גענומען אייגער פונ׳ם אַנדערען. מיט א גלייכגילטיגען און פרייליכען טאָן. מאַדעמטא׳ס האָנט האָט געציטערט אין קריסטאָף׳ס און זי האָט איהם געזאָגט:

— איהר וועט היינט האָבען א שעהן וועטער צו געהן.

זי האָט איהם אָנגעזאָגט וועלכען וועג צו געהן כדי ניט צו מאַכען קיין טעות. און עם האָט אויסגעזעהן אַז פון זיי ביידען איז קריסטאָף דער בלינדער.

זיי זיינען זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען. ער איז אראָפּ דעם בערגעל, און וועג ער איז שוין געווען אונטען האָט ער זיך אומגעקוקט. זי איז געשטאַנען אויפ׳ן שפיץ, אויפ׳ן זעלבען אָרט. זי האָט איהם צוגעפאַכט מיט׳ן האַנטטיכעל, און מיט דער האַנט, אַזוי ווי זי וואָלט איהם געזעהן.

אין דער עקשנות איהרער אָפּצולייקענען די בלינדקייט איז געלעגען עפעס הערָאישעס און קינדיש־נאַרישעס וואָס האָט קריסטאָף׳ן גערירט. און וועה־געטאָן. ער האָט געפיהלט אַז מאַדעמטא איז וועדט ניט נאָר מיטלייד נאָר אויך באַוואונדערונג — און דאָך וואָלט ער ניט געקאָנט לעבען קיין צוויי טעג מיט איהר...

און קריסטאָף איז וויטער געגאַנגען צווישען די מיט בלומען־באַוואקסענע צאַמען און געטראָכט פונ׳ם אַלטען, לעבען שולץ, פון דעם זקן׳ם קלאַרע און מילדע אויגען, וואָס האָבען זיך אָנגעקוקט אזוי פיעל צרות, און זיי דאָך צונישט געמאַכט — און דאָך ניט געוואָלט אָנערקענען די מיאוסע וויזקליכקייט.

פאר מינוטען זיינען פארביי, — (דער געזאנג פון דער לערכע האָט זיך ווייטער און ווייטער געצויגען אונטער'ן הימעל), — און קריסטאָף האָט איהר אָנגעהויבען דערצאָלען אז ער האָט זיך אויף אמאל אומגליקליך געפיהלט און אז נאָטפריעד האָט איהם געטרייסט. ער האָט איהר דערצאָהלט אלע זיינע יסורים, זיינע שוועריקייטען מיט אזא פארטרויען, אזוי ווי ער וואָלט צו זיך אליין גערעדט, אָדער צו זיינער א לייבליכער שוועסטער. די בלינדע האָט זיך שטארק צוגעהערט און איהר פנים איז באלויכטען געוואָרען. קריסטאָף האָט זי ערנסט באטראכט און געזעהן אז זי ווייל אָנהויבען רירען. זי האָט זיך א ריהר געטאָן כדי זיך דערנעהנטערען צו איהם און איהם צו געבען די האנט. ער האָט זיך אויף צוגערוקט — אָבער זי האָט זיך שוין ווייטער געביטען און איז צוריק גליטיג געוואָרען; און וועז ער האָט אפגערעדט האָט זי זיך בלויז אפגערופען מיט א פאָר באָנאלע ווערטער. אונטער איהר הויכען, גלאָטען שטערען האָט זיך געפיהלט די פויערשע עקשנות, הארט ווי א שטיין. זי האָט איהם געזאָגט אז זי מוז צוריקגעהן אהיים אויפצופאסען אויפ'ן ברודער'ס קינדער. זי האָט דערפון נערעדט רוהיג און שמייכלענדיג.

ער האָט זי געפרעגט:

— איהר פיהלט זיך גליקליך?

זי האָט זיך געפיהלט ווי גליקליכער דערמיט וואָס זי הערט ווי ער זאָגט עס איהר. זי האָט איהם געענטפערט אז „יא", איהם אָנגעוויזען פארוואָס זי איז עס, און געפרואווט עס א י ה ם צו באווייזען, — ז י ך עס צו באווייזען. זי האָט נערעדט פון די קינדער, פון דער באלעבאטישקייט, פון אלץ וואָס זי האָט צו טאָן...

אדויסזאגען. ער האָט איהר אָנגערופען געוויסע געשרייען און קוים באמערקבאַרע ציטערנישען וואָס מ'האָט נעהערט אונטער'ן גראָז אָדער אין וויטען רוים. זי האָט זיך אָפּגע־רופען:

— אָה! איהר זעהט עס אויך?

ער האָט איהר געענטפערט אז גאטפריער האָט עס איהם אויסגעלערנט.

— אייך אויך! האָט זי פאַרדרייסלעך אַ זאָג געטאָן.

ס'האָט זיך איהם געוואָלט איהר זאָגען:

— זייט ניט אייפערזיכטיג.

ער האָט אָבער געזעהן דאָס הימלישע ליכט וואָס שמיי־כעלט ארום זיי, ער האָט געקוקט אויף איהרע בלינדע אוי־גען און א רחמנות־נעפיהל האָט איהם דורכגענומען.

— אַווי, — האָט ער געפרענט, — גאָטפריער האָט אייך דאָס גלערנט?

זי האָט איהם געענטפערט אז „יא", און אז זי האָט דערפון איצט מעהר הנאה ווי פריהער... — (זי האָט ניט געזאגט „פריהער פון וואָס"; זי פלעגט אויסמיידען ארוים־זאגען דאָס וואָרט „אויגען" אָדער „בלינדע".)

זיי זיינען א ווייל שטיל געבליבען. קריסטאָף האָט אויף איהר געקוקט מיט רחמנות. זי האָט געפיהלט אז ער קוקט אויף איהר. עס האָט זיך איהם געוואָלט איהר זאָגען ווי פיעל רחמנות ער האָט אויף איהר; עס האָט זיך איהם געוואָלט, זי זאָל זיך פאר איהם קלאָגען, און זיך איהם פאר־טרויען. ער האָט זי צערטליך געפרענט:

— איהר זייט געווען שטאַרק אומגליקליך?

זי איז געבליבען שטום און שטייף. זי האָט אויסגע־דריסען שטיקלאך גראָז און זיי שטילערהייט נעקייט. א

לייכט אן יעדען אות. דאן האט זי געזאגט:

— די ערד איז היינטיגען פריהמארגען מילד.

זי האט איהם געגעבען די האנט; ער האט איהו' נע־
געבען זיינע. זי האט זי איהם צוגעדריקט צו דער פייכטער
און ווארעמלעכער ערד. ער האט איהר האנט ניט אפגעלא־
זען און זייערע צונויפגעפלאכטענע פינגער האבען זיך אייני־
געגראבען אין דער ערד. ער האט מאדעמטא'ן אומארעמט.
און זי איהם אויך.

זיי האבען זיך בוידע אויפגעהויבען. זי האט איהם נע־
געבען א פאר פריש־אפגעפלוקטע ווילעט־בלומען און פאר־
זיך באהאלטען אין בוזעם די פארוועלקטע. נאכדעם ווי זיי
האבען זיך אפגעשטויבט די קניה, זיינען זיי ארויסגעגאנגען
פונ'ם בית־עולם, ניט איבערבייטענדיג צווישען זיך קיין
וואָרט. אויפ'ן פעלד האבען די לערכען געזונגען. ווייסע
שמעטערלינגען האבען ארומגעטאנצט ביי זיי ארום די קעפ.
זיי האבען זיך אנידערגעזעצט אויף א לאנקע ניט ווייט אי־
נער פונ'ם אנדערן. די רויכען פונ'ם דארף האבען זיך גלייך
געהויבען צו דעם פון רעגען־אפגעוואשטען הימעל. דער שטי־
לער קאנאל האט נעשיינט צווישען די פאפעל־בויבער. א
דורכזיכטיגער, בלויער נעפעל האט ווי מיט פוד
ארומגעהילט די לאנקעם און דעם וואלד.

מאדעמטא האט די ערשטע אנגעהויבען ריידען. זי האט
מיט א שעפטשענדען קול נערעדט פון דעם שעהנעם טאג,
אזוי ווי זי וואלט איהם געזוהן. מיט האלב־געעפענטע לי־
פען האט זי אריינגעאטעמט די לופט; זי האט זיך שטארק
צוגעהערט צום מינדסטען גערויש ארום. קריסטאף האט נע־
וואוסט דעם וועלט פון דער דאזיגער מוזיק, און געזאגט דאס
וואס זי האט געקלערט, — וואס זי וואלט ניט געקאנט

קומען מיט א שמייכעל און איהם אַנטהמענדיג ביי דער האנט, געזאגט:

— קומט!

זיי זיינען ארויפגענאַנגען דורך די לאַנקעם ביז צו א שאַטענדיגען און באַבלומטען קלייגעם פעלד, פול מיט קברים, וואַס איז געשטאַנען איבער'ן דאָרף. זי האָט איהם צוגעפיהרט צו א קבר און איהם געזאגט:

— דאָ איז עס!

זיי האָבען ביידע געקניהט. קריסטאָף האָט זיך דערמאַנט אַז אַן אנדער קבר, וואו ער מיט גאַטפריעד'ן האָבען מיט א צייט צוריק געקניהט, און זיך געטראַכט:

— באַלד וועט מיין רייה קומען.

אָבער דער נעראַנק האָט אין דעם איצטיגען מאָמענט אין זיך ניט געהאַט קיין טרויעריגעם. א גרויסע פרידענסשטימונג האָט זיך געהויבען פון דער ערד. קריסטאָף איז געשטאַנען אַנגעבויגען איבער'ן קבר און שטיל געמורמלט צו גאַטפריעד'ן:

— דרינג אין מיך אריין!..

מאַדעסטא האָט מיט צונויפגעלעגטע הענט געבעטען, שטיל באַוועגנדיג די ליפען. נאָכדעם איז זי אויף די קניה ארומגענאַנגען דעם קבר, טאַפּענדיג מיט די הענט די ערד, די גראָז און די בלומען. זי האָט זיי ווי געגלעט; איהרע געשיקטע הענט האָבען ווי געזוכהט. זי האָט רוהיג אויסגעריסען די פאַרוויאַנטע גראָזען און די פאַרוועלקטע וויאָלעטען. ביים אויפשטעהן האָט זי זיך אַנגעשפּאַרט אַן שטיין און קריסטאָף האָט געזעהן ווי די פינגער איהרע געהן אומבאַמערקטערהייט איבער גאַטפריעד'ס נאָמען און ריהרען

אויף'ן בערגעל, איבער'ן שטעטעל, אין א קאלטען ווינטער־דיגען פריהמארגען; — אוז טרערען זיינען איהם געקומען אין די אויגען. ער האט ניט געוואלט שלאפען כדי וואך־צו בלייבען מיט זיינע ערינערונגען. ער האט קיין רגע ניט גע־וואלט פארלירען פון דער נאכט אין דעם דערפעל וואס איז פול געווען מיט גאטפריעד'ס גייסט, וואוהין זיינע טריט האבען איהם געפיהרט ווי געטריבען פון אן אומבאקאנטער מאכט. אבער בעת ער איז אזוי געלעגען אוז זיך צוגעהערט צום שוואכערען אוז שטארקערען רוישען פון א דערבייאיגען קוואל, צום גרילצענדיגען געשריי פון די פלעדער־מייז, האט איהם די פעסטע יוגענד־מיערקייט ארומגענומען, בייגעקומען זיין ווילען, — אוז ער איז אנטשלאפען געווארען.

ווען ער האט זיך אויפגעכאפט האט שוין די זון גע־שיינט, אוז איטליכער אין הויז־געזינט איז שוין געווען ביי דער ארבייט. ער האט קיינעם, א חוץ דער אלטער אוז די קליינווארג, ניט געפונען אין דעם נרויסען צימער. דאס יונגע פארעל איז געווען אויף'ן פעלד אוז מאדעסטא איז שוין געהאט ארויסגענאנגען מעלקען די קיה. מ'האט זי גע־זוכט אומעטום אוז ניט געפונען. קריסטאף האט נעזאגט אז ער קאן ניט ווארטען ביז זי וועט צוריקקומען. אין אמת'ן האט ער זי וועניג־וואס געוואלט זעהן. ער האט געטענה'ט אז ער אילט זיך. ער האט זיך אוועקגעלאזט אויף'ן טראקט, נאכדעם ווי ער האט די אלטע געבעטען זי זאל גרילסען אלע־מען פון זיינעטוועגען.

ער איז ארויס פון דארף; נאר פלוצלונג האט ער דער־זעהן דארט וואו דער שליאך פארקירעווט זיך, אויף א בער־געלע נעבען א צאם, די בלינדע זיצענדיג. דערהערענדיג זיינע טריט האט זי זיך אויפגעהויבען, איהם אנטקעגען ge־

ער האָט ניט געקאָנט רירן. ניט געקאָנט געבן צו פאר־שטיין דער בלינדער, און צוגעמאַכט די אויגן — אויף אייביג. אך! ווי עס האָט זיך איהם געוואָלט דאמאָלט דאָרט זיין, — ער וואָלט געוואָלט אויפמאַכן דעם טויטע־נס אויגן, איבערלעזן די געדאנקען וואָס האָבן זיך הינטער זיי באהאלטן — די נשמה־געהיימנים וואָס איז אוועק זיך ניט אנטפלעקענדיג צו קיינעם, בלייבענדיג אפשר ניט אנט־פלעקט פאר דעם שטאַרבענדן אליין! זיין נשמה האָט די געהיימנים ניט געזוכט. נאָטפריעד'ס חכמה איז באשטא־נען אין זיין ניט זוכן, ניט וועלן די חכמה — ניט וועלן ארויפצווינגן זיין ווילן אויפ'ן לעבן, געהן מיט'ן לעבענס־שטראָם, דאָס מקבל באהבה זיין און ליעב האָבן. און אזוי האָט ער אין זיך אריינגענומען די מיסטעריעזע לעבענס־עסענץ, ניט וויסענדיג עס אפילו. און אויב ער האָט פיעל גוטס געטאָן דער בלינדער, קריסטאָף'ן, און פיעל אנדערע פון וועלכע מ'וועט מן הסתם קיינמאל ניט וויסן, איז דאָס געווען דערפאר ווייל, אנשטאט צו ברענגן דאָס געווהנליכע וואָרט פון מענשענ'ס אויפשטאַנד און קאמף געגן דער נא־טור, פלעגט ער ברענגן א טיף פון דעם גלייכגילטיגן נא־טור־פרידן, און מיט איהר איבערגעביטן די שטילע, נאָכ־געבענדיגע נשמה. ער האָט געווירקט אויף די מענשן, ווי די פעלדער, די וועלדער, די נאַטור — מיט וועלכע זיין וועזן איז דורכגענומען געווען.

קריסטאָף האָט אין זיין זכרון ארויסגערופען די ערי־נערונג אן די אמאלינע אבענטן מיט נאטפריעד'ן אויף די פעלדער, אן די שפאַציערן אלם קינד, און זיינע מעשה'לאך און געזאנגען ביי נאכט. ער האָט זיך דערמאנט אן דעם לעצטן שפאַציר וואס ער האָט געמאכט מיט זיין פעטער

— איהר זייט צו איהם עהנליך.

קריסטאף האט פארשטאנען אז זי האט זיך שוין פון יאהרען־לאנג צוגעוואוינט צו לעבען אין א הויז מיט פאר־מאכטע לאדענס, וואו דער אמת קאן ניט אריינקומען. — און אז שוין א צייט־לאנג ווי זי האט זיך אויסגעלערנט צו זעהן אין דער פינסטער, און אפילו צו פארגעסען אז דער פינסטערניש.—זי וואלט אפשר מורא געהאט פאר א ליכט־שטראל וואס זאל זיך אריינרייסען אין דער טונקעלקייט. זי האט זיך און קריסטאף'ן דערמאנט אז אסך קליניגקיי־טען, נארישקייטען און דערמיט פארפיהרט א צוצויגענעם. שמייכלענדיגען שמועס וואס האט קריסטאף'ן וויניג־וואס אינטערעסירט. דאס פלוידערען האט איהם אביסעל אויפ־גערעגט; ער האט ניט געקאנט פארשטעהן ווי אזוי א מענש וואס האט זיך אזוי פיעל אנגעליטען, איז דורך דעם ניט ערנסטער געווארען אום ניט צו האבען קיין הנאה פון אזעל־כע קינדערשע זאכען. ער האט פון צייט צו צייט געפרואווט רעידען איבער ערנסטערע זאכען; אבער זי האט אויף זיי כמעט ניט געענטפערט. מאדעמטא האט ניט געקאנט — אדער ניט געוואלט — איהם נאכפאלגען.

מ'איז געגאנגען זיך לייגען שלאפען. עס האט קריס־טאף'ן לאנג געמומען ביז ער איז אנטשלאפען געווארען. ער האט געטראכט פון נאטפריעד'ן; זיך אנגעשטרענגט אפצו־טרייבען מאדעמטא'ס קינדערשע ערינערונגען און זעהן זיין ריינע געשטאלט. דאס איז איהם שווער אנגעקומען און איהם אויפגערעגט. דאס הארץ האט איהם וועה געטאן טראכטענדיג אז ער איז דא געשטארבען, אז זיין קערפער האט זיך אודאי אין דעם בעט אפגערוהט. ער האט גע־פרואווט איבערלעבען די לעצטע פאר אנגסט־מינוטען, בשעת

נעבען קריסטאף'ן אנידערגעזעצט און פון איהם ניט אוועק־
געגאנגען דעם גאנצען אבענט. קריסטאף'ן האט זיך נע־
וואלט רוידען אינטים מיט דער מיידל וועמעם שיקזאל עס
האט אין איהם דערוועקט א גרויס רחמנות. זי האט איהם
אבער דערצו קיין געלעגענהייט ניט געגעבען. זי האט נאר
געזוכט איהם אויסצופרעגען וועגען גאטפריעד'ן; אוז וועז
קריסטאף האט איהר עפעס דערציילט וועגען איהם אזוינס
וואס זי האט ניט געוואוסט, איז זי געווען צופרידען אוז
אביסעל ווי אייפערזיכטיג. אלייז האט זיך איהר עפעס ווי
ניט געוואלט רויידען וועגען גאטפריעד'ן; מ'האט געקאנט
זעהן אז זי זאגט ניט אלץ, אדער, אויב זי זאגט עס יא —
טוט עס איהר באלד באנג. איהרע ערינערונגען זיינען גע־
וועז איהר אייגענס, אוז זי האט זיך דערמיט ניט געוואלט
טיילען מיט א צווייטען. זי איז צו זיי געווען צוגעבונדען
מיט דער ליעבשאפט פון א פויער, אדער פויערטע צו זייער
שטיקעל ערד. ס'האט זי פארדראסען וואס א צווייטער האט
אזוי ליעב גאטפריעד'ן ווי זי. אין אמת'ן האט זי דאס ניט
געגלויבט; דאך קריסטאף איז געבליבען מיט דעם געפיהל.
הערענדיג ווי זי רעדט האט ער געפיהלט, אז כאטש זי האט
גאטפריעד'ן אמאל געזעהן — אוז אויף איהם דאז געקוקט
מיט אומפרייינדליכע אויגען — האט זי, זינט זי איז בלינד
געווארען, זיך געשאפען פון איהם א בילד וואס איז געווען
פונקט דער היפוך פון דער ווירקליכקייט אוז האט דער גייס־
טיגער פאנטאמע געשאנקען די גאנצע ליעבע נאך וועלכער
זי האט געדורשט. קיין זאך האט ניט געשטערט איהר אילוזיע.
מיט דער דריסטער זיכערקייט פון די בלינדע, וועלכע טראכ־
טען פשוט אלעס אויס דאס וואס זיי וויסען ניט, — האט
זי געזאגט צו קריסטאף'ן:

— ניין. איצט מוז איך אוועקגעהן. איך קאן מעהר ניט בלייבען דא.

יעדער האט געוואוסט אז ער איז געווען ווי דער וואנ־דערענדיגער איד: ניט געקאנט פארבלייבען אויף אן ארט. מ'איז אויפגעשטאנען; און ער איז אוועק. ער פלעגט אבער נאכדעם אזוי מאכען, אז ער פלעגט זיך דא אפטער אפשטע־לען ווי פריהער און יעדעם מאל איז דאס געווען אלץ א נרעסערע פרייד פאר מאדעסטא'ן: נאר זיין פארבייפאהרען פלעגט זי זיך שטענדיג פיהלען בעסער. מיט דער צייט האט זי זיך וויעדער געגומען צו דער באלעבאטישקייט; איהר ברו־דער האט חתונה גהאט; זי ניט זיך אפ מיט די קינדער. און איצט קלאגט זי זיך שוין קיינמאל ניט, און זהט שטענ־דיג אוים א צופריעדענע. טיילמאל פרעג איך מיך: צו זי וואלט זיך געפיהלט אזוי גליקליך ווען זי זאל האבען ביידע אויגען? יא, יא, גלויבט מיר, מיין הער, א סך מאל טראכט מען זיך אז ס'וואלט בעסער געווען צו זיין ווי זי איז. און ניט צו זהן א טייל מיאוסע בריאות און פאסקודנע זאכען. ס'וערט א מיאוסע וועלט... און וואס א טאג מעהר ווערט עס ערגער... נאר פונדעסטוועגען וואלט איך שטארק מורא גע־האט, גאט זאל מיך ניט כאפען ביים ווארט; און דעם אמת געזאגט, ווייל איך פון מיינטוועגען, נאר אלץ גיכער זהן די וועלט — ווי מיאוס זי זאל ניט זיין...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

מאדעסטא איז צוריקגעקומען און דער שמועס האט זיך געביטען. אין דרויסען איז וויעדער גענארען שהן, און קריסטאף האט גענואלט אוועקגהן; זיי האבען איהם אבער ניט גלאזט. ער האט געמוזט פארבלייבען ביי זיי צו וועטשערע און דארט איבערנעכטיגען. מאדעסטא האט זיך

פערט אין זעלבען טאָן; ער פלעגט רעידען געלאסען כמעט פרייַלאך פון זאכען וואָס האָבען זי בארוהיגט און אינטערעסירט. צו לעצט האָט ער אויף איהר געווירקט, אז זי זאל זיך הורכשפּאַצירען, ארויסגעהן פון הויז — פון וואַנען זי האָט ניט געוואָלט ארויסטרעטען זינט דעם אומגליק; — צו־ערשט א פּאָר טריט אין גאַרטען און נאָכדעם, ביסלעכווייז, זיך דורכצוגעהן וואָס אמאל מעהר איבער די פעלדער, אזוי ווייט, אז איצט פיהלט זי זיך היימיש אומעטום און דער־קענט אלצדינג, אזוי ווי זי וואָלט געזעהן. זי באמערקט אפילו אזעלכע זאכען אויף וועלכע מיר שטעלען זיך ניט אָפּ. און זי — דיזעלבע וועלכע האָט זיך פריהער כמעט ניט אינטערע־סירט מיט קיין זאַך אויסער זיך אליין — אינטערעסירט זיך איצט מיט אלצדינג. גאַטפריעד איז דאמאלט פארבליבען לענגער ווי געווענליך ביי אונז. מיר האָבען ניט געהאט דעם מוט איהם צו בעטען ער זאל נאָך אָפּלייגען זיין אוועק־פאָהר; ער איז אַבער אליין געבליבען ביז ער האָט געזעהן אז זי פיהלט זיך רוהיגער.; און איין מאל — זי איז געווען דאָרט אין הויף — האָב איך זי נעהערט לאכען. איר קאָן אייך גאַרניט זאגען וואָס איך האָב בשעת מעשה געפיהלט. גאַט־פריעד האָט אויך אויסגעזעהן שטאַרק צופרידען. ער איז נראד געזעסען נעבען מיר. מיר האָבען זיך אנגעקוקט, און איך שעהם זיך ניט אייך צו זאגען, מיין הער, אז איך האָב איהם ארומגענומען און געקושט מיט'ן גאַנצען הארצען. דאָן האָט ער מיר געזאגט:

— איצט, גלויב איך, קאָן איך אוועקגעהן. מ'דארף מיך שוין מעהר ניט.

איך האָב איהם געפרואווט צודיקצוהאלטען. ער האָט מיר אַבער געענטפערט:

איבערלעגטע און האט ליעב געהאט צו לאכען. זי פלעגט איהם זאגען אלע מינים שטעך־ווערטער אדער איהם אפטאן אלע סארטען שפיצלאך. וועז ער האט דערהערט פונ׳ם אומ־גליק איז ער געבליבען א דערשלאגענער, ווי אן איינענער פון דער משפחה. ער האט עס אבער איהר ניט ארויסגע־וויזען וועז ער האט זי צום ערשטען מאל דערזעהן. ער האט זיך נעבען איהר אוועקגעזעצט, זי מיט קיין ווארט ניט דער־מאנט אן איהר בלינדקויט און גענומען שמועסען רוהיג, געלאסען, ווי ער פלעגט דאס שטענדיג טאן, פריהער. ער האט זיך מיט קיין רחמנות־ווארט ניט געוועגדט צו איהר; ס׳האט אויסגעוויזען אזוי ווי ער זעהט גאר ניט אז זי איז בלינד. ער האט אבער מיט איהר קיינמאל ניט גערעדט פון אזוינס וואס זי קאן ניט זעהן. ער פלעגט מיט איהר רעידען פון אלץ וואס זי קאן הערען, און באמערקען אין איהר צוש־טאנד. און דאס האט ער געטאן אויף אזא איינפאכען שטיי־גער, אזוי ווי עס וואלט געווען א גאנץ נאטירליכע זאך; מ׳האט געקאנט מיינען אז ער איז אויך בלינד...

און — האט די מאמע ווייטער געזאגט — איך וויים ניט וואס ער האט איהר געקאנט דערציילען; איך האב קיין צייט ניט געהאט מיט איהר זיך אפצוגעבען וויל ס׳איז גראד געווען היי־צייט. אין אבענט אבער, וועז מיר זיינען צוריק־געקומען פון פעלד, האבען מיר זי געטראפען רוהיג שמועסענ־דיג מיט איהם. און זינט דאמאלט האט זי אנגעהויבען צו פיהלען בעסער. זי האט ווי פארגעסען איהר אומגליק. פון צייט צו צייט פלעגט זי זיך דאך אן דעם דערמאנען, און פלעגט ווייגען איינע אליין אדער פרואווען פארפיהרען א שמועס מיט גאטפריעד׳ן וועגען טרויעריגע ענינים. ער האט זיך אבער געמאכט ווי ניט הערענדיג און איהר ניט געענט־

אין אַנהויב נעגלויבט אז זי וועט אַפּקומען מיט א צייכען, ס'האָט זי אבער נאכדעם געזומען שטעכען אין שטערען. — זי האָט פארלאָרען די ראיה פון איין אויג, און דערנאָך פונ'ם צווייטען, און אלע רפואות זיינען געווען אומזיסט. פון דער חתונה איז אודאי געווארען גאָרנישט, דער חתן האָט זיך אפגעטראגען אהין א וואָרט; און פון אלע בחורים, וואס וואלטען מיט א וואָך פריהער איינער דעם צווייטען דערהרג'עט אבי מיט איהר צו טאָנצען, האָט קיין איינער ניט געהאט דעם מוט — (און ס'איז גאָנץ פארשטענדליך) — אויף זיך צו נעמען א בלינדע. מאָדעסטא, וועלכע איז ביז דאמאלט געווען א זארגלאָזע, לעבעדיגע באשעפענישׂ — איז דאָן אריינגעפאלען אין אזא פארצווייפלונג אז זי האָט זיך געוואונשען דעם טויט. זי פלעגט ניט וועלען עסען און נאר געווינט פון טאָג ביז נאכט; און ביי נאכט אין בעט האָט מען זי אויך געהערט זיפצען און קלאָגען. מ'האָט שוין ניט געוואוסט וואס צו טאָן, און נאר געקאָנט מיטטרויערן מיט איהר. און דאָס האָט זי געטריבען נאָר צו גרעסערע יללות. סוף־כל־סוף איז מען פון איהר קלאָגען מיער געווארען; האָט מען אויף איהר אָנגעשריען; האָט זי גענומען רויידען פון אריינווארפען זיך אין קאָנאָל. דער גלח פלעגט אמאל קומען; ער פלעגט מיט איהר רויידען פון גאָט, ווי גוט ער איז. פון דער אייביגקייט, פון דעם שכר וואס ער וואָרט איהר אויף יענער וועלט, דערפאר וואס זי שטעהט אוים די צרות. דאָס האָט זי אבער גאָרניט געטרייסט.

אין א געוויסען טאָג איז גאָטפריער אָנגעקומען. מאָדעסטא איז קיינמאל ניט געווען גאָר גוט צו איהם, ניט מחמת זי איז בטבע געווען א שלעכטע, נאר זי איז פשוט געווען א שטאלצע; — אחוץ דעם, איז זי ניט געווען קיין

אפצוגראבען און אוועקצושארען די בלאטע פון פאר דער טיר. מאדעמטא איז געווען ארויסגעגאנגען גלייך נאכ'ן אנהויב פון דער דערציילונג. קריסטאף איז געבליבען אליין מיט דער אלטער אין צימער און איז א גערהרטער געשווינגען. די אלטע אבער, א פלוידערזאק, האט די שטילקייט לאנג ניט געקאנט פארטראגען, און זיך געגומען איהם דערציילען די גאנצע געשיכטע ווי אזוי זי האט זיך באקענט מיט גאטפריעד פריעד'ן. דאס האט זיך געצויגען צוריק מיט פיעל יאהרען. זי איז נאך דאמאלט נעווען גאנץ יונג און גאטפריעד האט זי ליעב געהאט. ער האט זיך אבער ניט דערוואגט דאס איהר צו זאגען; נאר מ'הט צ זיך מיט איהם דעריבער גערייצט; זי האט פון איהם גע'ועו ט און אלע האבען פון איהם געלאכט: — (אווי איז עס ח'דינ'ז אומעטום ווא ער איז פארבייגעגאנגען). נאר גאטפגט קרשלעגט דאך צוריקקומען אקוראט יעדען יאהר. ער האט זיך ווא ער ו שטאנען אז מ'דארף פון איהם אביסעל אפלאכען, איז הער, שטעיהם ניט ליעב האבען, אז זי האט געדארפט חתונ — ווארום אין אנדערן און מיט איהם גליקליך זיין. גליקליך רחמנות ניט. — צו גליקליך; זי האט זיך דערמיט צופי 1, האט זי גאט באשטראפט: דער מאן איהרער א'ב'ו איזנג געשטארבען און די טאכטער — א שהנע, געזונ'טע ון פעסטע מיידעל ווא איטליכער האט באוואונדערט און ווא האט שוין געהאלטען ביים חתונה האבען מיט'ן זוהן פון דעם רייכסטען פויער אין דער נעגענד, איז דורך אן אומגליק בלינד געווארען. — זי איז איין מאל ארויף אויפ'ן הויכען בארנע־בוים הינטער'ן הויז אפריסען די פירות, האט זיך די לייטער ארא־פגעגליטשט, און ארא־פפאלענדיג, האט איהר א צובראכענער צווייג א שטארקען קלאפ געטאן נעבען אויג. מ'האט

די מענער אויפ'ן פעלד און די מאמע אין קיך. מאַדעסטא איז צוגעקומען, געבליבען שטעהן, אַנגעשפּאַרט אָן דער טיר, מיט איהר ענגיי אין דער האַנט און מיט גאַטפריעד'ן פאר־פיהרט א שמועס. ער אַבער האַט איהר ניט געענטפערט. און זי האַט קיין ענטפער ניט ערווארט. ווארום זי האַט איהם דערצעהלט אלץ וואָס איז געשעהן זינט זיין לעצטען באזוך. ער האַט שוועך געאַטעמט און זי האַט געהערט ווי ער שטרענגט זיך אָן צו רעדען. אנשטאַט צו ווערען באומרו־היגט דערפון האַט זי איהם געזאַגט: — נישקשה! רייך ניט. הוה דיך אפּ! וועסט שפּעטער אבּיסעל רעדען. א מענש מאַטערט זיך דאַס אוים!... ואס גיסטו ניט אכטונג אויף זיך!

...האַט ער מעהר זי פּלא ניט נערעדט. און ניט נע־פּרואווט רעדען. זי דאַכט יטער דערצעהלט און גערעכענט אז ער הערט זיך ערט זיפצען האַט געזיפצט און געשווינגען. שפּעטער אבּ אס צו טאָן. אמע איז ארויסגעקומען. האַט זי געזעהן וון דאַס האַט זי ט, און גאַטפריעד זיצט אויף דער באַנק סוף איז מען פּוי ט'ן קאָפּ ארונטערגעווארפען. ווי קו־קענדיג איהר ענגי זימעל צו. שוין א פּאָר מינוטען אז מאדעסטא זיך ערעדט צו א טויטען. דעמאָלט האַט זי פּארשטאַנען א לעך אלטער נעבעך האַט פּאר'ן טויט גע־וואלט זאגען א פּאָר ווערטער, נאר ער האַט פּשוט ניט געקאָנט; — און ניט האַבענדיג קיין ברירה, האַט ער דאס אַנגענומען פּאר ליעב, א טרויעריגען שמייכעל געטאָן און פּארמאכט די אויגען, אין דעם פּרידען פון דעם זומער־אבענט...

דער רעגען האַט דערווייל אויפגעהערט. די שנור איז אוועק אין שטאל אריין; דער זוהן האַט גענומען די פּיקע

אויפ'ן וועג אוו ביים צוריקקומען. דאס לעצטע מאל וואס ער איז אהין געקומען — (דאס איז געווען אין פריהערדינג יולי) — האט ער אויסגעזוכן שטארק אויסגעמאטערט, אוו וועו ער האט דעם פאק אראפגעלאזט האט איהם גענומען א היבשע ווייל אייד ער האט געקאנט אויסרייד ען א ווארט. מ'האט זיך אבער אויף דעם ניט אומגעקוקט, ווייל מ'איז שוין געווען געוואוינט איהם אזוי צו זהן ביים אנ־קומען אוו מ'האט געוואוסט אז ער האט א שווערען אטעם. חוץ דעם האט ער זיך אויף נאר ניט באקלאגט. — ער פלעגט זיך קיינמאל ניט באקלאגען, ער פלעגט שטענדיג געפינען עפעם, מיט וואס צופריד ען צו זיין אפילו אין די ערגסטע זאכען. וועו ער פלעגט שווער הארעווען, פלעגט ער זיך פרייען מיט'ן גראנק ווי מחיה'דיג ער וועט זיך פיהלען איז בעט ביינאכט, אוו וועו ער פלעגט קרענקען, פלעגט ער טראכ־טען ווי גוט ס'וועט איהם זיין וועו ער וועט געזונט ווערען...

— אוו ס'איז א חסרון מיין הער, שטענדיג צופריד ען צו זיין — האט די אלטע צוגעלעגט — וואהרום אז מ'קלאגט זיך ניט האט קיינער אויף אייך קיין רחמנות ניט. — אט איד... איד קלאג מיד שטענדיג...

נו, האט מען זיך גארניט צוגעקוקט צו איהם. מ'האט זיך אפילו מיט איהם אביסעל גערייצט... איהם געזאגט אז ער זעהט גאר גוט אוים, אוו מאדעסטא — (אזוי האט געהיי־סען די בלינדע מיידעל.) — וועלכע האט איהם געהאלפען אראפנעמען דעם פאק, האט איהם געפרעגט: צו ער וועט וועו מיעד ווערען פון דעם ארומלויפען, גראד ווי א יונגער־מאן. ער האט איהר בלויז מיט א שמייכעל געענטפערט, וואהרום ריידען האט ער ניט געקאנט. ער האט זיך אוועקגעזעצט פאר דער טיר. איטליכער האט זיך געגומען צו זיין ארבייט;

נעטאַן צום שטעקען און נעפרעגט מיט א פארשטיקטער שטים:

— פון וואַנען קומט... פון וואַנען האָט איהר דאָס גענומען?

דער פויער האָט איהם אַנגעקוקט און געענטפערט:

— א גוטער פרייַנד האָט דאָס איבערגעלאָזען; אָן אַלטער פרייַנד וואָס איז שוין געשטאָרבען.

קריסטאָף האָט אויסגעשריען:

— נאַטפריער?

אַלע האָבען זיך אומגעקוקט, און געפרעגט:

— ווי אזוי וויסט איהר?...

און וועז קריסטאָף האָט זיי דערצעהלט אז נאַטפריער איז זיין פעטער, זיינען זיי אַלע אויפגערודערט געוואָרען. די בלינדע האָט זיך אויפגעהויבען. איהר קנויל באַוועגט האָט זיך אראָפגעקייקעלט אויף דער ערד איבער'ן צימער; זי איז אויף דעם ארויפגעטראָטען, אַנגעכאַפט קריסטאָף'ס הענט און מיט א ציטערענדיגען קול געזאָגט:

— איהר זייט זיין נעפע?

אַלע האָבען אויף אמאל אַנגעהויבען רעדען. און קריסטאָף פון זיין זייט האָט זיי געפרעגט:

אבער איהר, ווי אזוי... — ווי אזוי קענט איהר איהם?

דער פויער האָט איהם וויעדער געענטפערט:

— ער איז דאָ געשטאָרבען.

מ'האָט זיך וויעדער אוועקגעזעצט אין וועז די אויפרעגונג האָט זיך אביסעל אייַנגעשטילט. האָט די מאמע, זיך וויעדער נעמענדיג צו דער ארבייט, דערצעהלט אז נאַטפריער פלעגט קומען צו זיי שוין פון יאָהרען, אז ער פלעגט זיך דאָרט שטענדיג אָפשטעלען וועז ער פלעגט זיך אוועקלאָזען

נען דעם וועג איבער די פעלדער — אדער עפעס נעוואנט דאנענען. אוו איהרע ווערטער זיינען. נאטירליך. אפט ניט נעווען אם פלאץ. זי האט זיך ווי נעוואלט איינרעדען אז זי זעהט אזוי גוט ווי ער.

אנדערע מענשען פונ'ם הויז־נעזינד זיינען אריינגעקומען: א נעזונט־פעסטער פויער פון א יאהר דרייסיג אוו זיין יונגע פרוי. קריסטאף האט נעשמועסט מיט איינע אוו מיט די אנדערע; אוו קוקענדיג אויפ'ן הימעל וואס האט זיך נעהאלטען איז אויסלייטערען האט ער נעווארט אויפ'ן מאמענט אוועקצוגעהן.

די בלינדע האט שטריקענדיג אוו צייהענדיג די שפיזלען דערווייל אנגעהויבען אונטערצוזינגען א מעלאדיע. די מעלאדיע האט קריסטאף'ן דערמאנט אז א סך אמאליגע. אלטע. זאכען.

— וואס! איהר קאנט עס אויך? — האט ער נעפרעגט? (גאטפריעד האט דאס איהם אמאל אויסגעלערנט.)

ער האט מיט איהר נענומען מיטזינגען. די מיידעל האט אנגעהויבען לאכען. זי האט נעזונגען דעם אנפאנג פון דער מעלאדיע אוו ער האט זי פארענדיגט. דערווייל האט ער זיך אויפגעהויבען. כדי א קוק צו טאן אויפ'ן וועטער אוו זיך נעדרעהט איבער'ן צימער אוו ווי ניט ווילענדיג געקוקט אין יענקעל ווינקעל פון צימער. — פלוצלונג האט ער דערזעהן נעבען קאמאד א זאד פון וועלבער ער איז אויפנעשפרונגען. ס'איז געווען א לאנגער. נעבויגענער שטעקען. מיט א פראסט אויסגעשניצט הענטעל וואס האט פארגעשטעלט אז איינגעהויקערט מענשעל איז א פארניינענדער פאזע. קריסטאף האט דעם שטעקען גוט נעקענט: ער האט זיך מיט איהם נעשפיעלט אלס קינד. ער האט א שפרונג

גרינס. זי האָט קריסטאָף'ן געזאָגט „גאָט העלף", און איהם געהייסען צוקומען נעהענטער צום פייער אום זיך אָפצוטרי־קענען. די מיידל האָט געבראכט א פלעשל ווײן און איהם געגעבען טרינקען. זיצענדיג ביים אנדערען עק טיש האָט זי ווייטער נעשטריקט און צו דער זעלבער צייט אכטונג געגע־בען אויף צוויי קינדער, וועלכע האָבען זיך געשפילט אריינ־וואַרפענדיג זיך אין האלז אזא מין גראָז, וואָס ווערט אין די דערפער אָנגערופען „גנבים" אדער „ראַמאַנאס". זי האָט פּאַרפיהרט א שמועס מיט קריסטאָף'ן. אין א ווייל ארום האָט ער ערשט באמערקט אז זי איז בלינד. זי איז ניט געווען שעהן. זי איז געווען א הויכע, שטאַרקע מיידל, מיט רויטע באקען, ווייסע צייז און געזונטע. פעסטע ארעמס; די געזיכטסציגען איהרע זיינען אבער געווען אומרעגעלמעסיג; זי האָט נעהאַט דעם שמייכלענדען און כמעט אויסדרוקסלאָ־זען שטריך פון פיעל בלינדע ווי אויך די מאניע צו ריידען פון מענשען און זאכען פונקט ווי זי וואלט זיי געזעהן. צו ערשט איז קריסטאָף געבליבען א פארוואונדערטער; ער האָט נערעבענט אז זי מאכט חוזק פון איהם וועז זי האָט איהם געזאָגט, אז ער זעהט אוים גוט אוז אז די לאנדשאפט איז הייַנט זעהר שעהן. אבער אנקוקענדיג די בלינדע אוז נאר איהר די פרוי וואָס האָט נעוואשען די גרינס, האָט ער געזעהן אז קיינער חידוש'ט זיך ניט דערפון, אוז אז קיינעם פאלט ניט איין צו שפאסען: — (ס'איז אודאי ניט געווען איבער וואָס צו שפאסען.) — די צוויי פרויען האָבען פריינדליך נערעדט מיט קריסטאָף'ן אוז זיך נאכגעפרעגט פון וואנען ער קומט אוז וואוהין ער נעהט. די בלינדע האָט זיך מיט אז איבערטריבענעם אינטערעס אריינגעמישט אין שמועס. זי האָט אבער איינגעשטימט מיט קריסטאָף'ס באמערקונגען זוע־

צייט אז ער האט ניט געטראכט פון דעם אלטינקען. אוו ער האט זיך געפרעגט, פארוואס ער דערמאנט זיך אזוי שטארק אן איהם גראד איצט. ער איז געגאנגען אויף א שטעג נעבען א קאנאל, וואו די פאפעל־בוימער האבען זיך אפגעשפיגעלט אוו דער געראנק האט איהם פארפאלגט. אוו דאס בילד פונ׳ם אלטען גאטפריד איז איהם אזוי קלאר געווארען. אז ארויסדרעהענדיג זיך פון הינטער א הויכער וואנד, האט זיך איהם ממש געדאכט אז ער זעהט איהם אנטקעגען קומענדיג.

דער הימעל איז געווען פארטונקעלט. א שטארקער רעגען אוו האגעל איז געפאלען אוו פון וויטען האט דער דונער געברומט. קריסטאף איז געווען ניט וויט פון א דארף אוו האט געזעהן די ראזעווע וועגט אוו די רויטע דעכער צווישען די בוימער. ער האט געגומען שנעלער גענהן אוו זיך גע־שטעלט אונטער׳ן דאך פון דעם ערשטען הויז. דער האגעל האט שטארק געקלאפט. אפגעקלונגען אויף די דעכער אוו אראפגעשפרונגען אויף דער גאס ווי שטיקלאך בליי. אין די גריבער ביי דער זייט פון וועג איז דאס וואסער אריבערגע־גאנגען. איבער די בליהענדע סעדער האט זיך א שטארקער פיעל־פארביגער רעגען־בויגען אויסגעצויגען אוו אפגעשיינט אויף די בלוי־טונקעלע וואלקענס.

אויף דער שווע׳ל פון דער טיר איז געשטאנען א מיי־דעל אוו געשטריקט. זי האט מיט א פרוינדליכער שטים געבעטען קריסטאף׳ן, ער זאל ארויינגעהן. ער האט די אייג־לאדונג אנגענומען. דאס צימער איז וועלכען ער איז אריינ־געקומען האט נעדינט אלס קיך, עס־צימער אוו שלאף־צימער. גאר הינטען איז געשטאנען א קעסעל איבער א גרויסען פייער. א פויערטע האט אפגעוואשען אוו גערייניגט אביסעל

קריסטאַף האָט זיך נאָר דעם טאָג געפיהלט א בארוהיג־טער. דער געפיהל אז ער לאָזט הינטער זיך ליעבענדע הער־צער האָט איהם אויך געגעבען מעהר צוטרויען צו זיך. — און ער האָט זיך געלאָזט אהיים פאהרען. אַנקומענדיג צו דער סטאַנציע ביז וואַנענט דער בילעט איז געווען גילטיג. איז ער לוסטיג אַראַפגעשטיגען און זיך געמומען געהן צו פוס. ער האָט געדאַרפט מאכען א זעכציג מיל. ער האָט זיך ניט געאיילט און איז זיך מונטער געגאַנגען ווי א שול־אינגל. ס'איז געווען אין אפריל. די לאַנדשאפט האָט ערשט ניט לאַנג אַראַפגעווארפען פון זיך דעם ווינטער־מאַנטל. די בלעטער האָבען זיך געעפענט ווי ציטערענדיג. נעקנייט־שטע הענטלעך אויף די שווארצע צווייגען; די עפעל־בוימער האָבען געבליהט. און איידעלע ווילד־רויזען האָבען געשמיי־כעלט. איבער דעם נאַך־ניט באַבלעטערטען וואַלד. וואי א צארט־גרינער פוד האָט זיך אַנגעהויבען באַווייזען. האָט זיך געהויבען אויפ'ן שפיץ פון א בערגל א ראַמאַנטישער שלאָס — ווי א זיענ־צייכען אויף א שפיז. אויף דעם בלויען, זעהר מילדען הימל האָבען זיך נערוקט גאָר שווארצע כמאַרעס. שאַטענס זיינען ווי ארומגעלאפען אויף דער פריהלינגס־לאַנדשאפט. דינע, דראַבנע רענגענס האָבען אלעמאל גע־שפריצט און באלד האָט זיך די זון וויעדער באַווייזען און די פויגלען האָבען געזונגען.

קריסטאַף האָט זיך ארומגעזעהן. אז ער טראַכט זינט עטליכע מינוטען פונ'ם פעטער גאַטפריעד. שויז א לאַנגע

טאג און איבערגעלעבט יעדע מינוט. ער האט זיך דערמיט נעמאטערט און איז דאך דערנאך אין כעס געוואָרען וואס ער באקלאגט זיך נאך אזא גליק. מיט די הענט צונויפגעלעגט און מיט א הארץ פול מיט ליעבע, האט ער געדאנקט גאט.

קושט. שולץ האָט אריינגערוקט קריסטאָף'ן אין דער האַנט אריין די פּאָעמע וואָס ער האָט אָנגעשריבען דורך דער נאַכט. ער איז געבליבען שטעהן אויפ'ן באַהן־שטייג נעבען וואַגאָן. זיי האָבען שוין גאָרניט געהאָט וואָס זיך צו זאָגען — ווי עס מאַכט זיך אָפט וועז דאָס געזעגענען פּארציהט זיך. שולץ'ס אויגען האָבען אָבער גערעדט, ניט אויפגעהערט רייַדען; ער האָט זיי ניט ארַאָפּגענומען פון קריסטאָף'ס פּנים ביז דער צוג איז ניט אָפּגעגאַנגען.

דער וואַגאַן האָט זיך באַלד פּארקירעוועט און איז פּאַרשוואונדען. שולץ איז געבליבען אליין. ער האָט זיך אהיים־געלאָזט איבער דער בלאָטיגער גאַס; ער האָט זיך געשלעפּט; ער האָט פּלוצלונג שטארקער דערפיהלט די מיערקייט, די קעלט און די אומעטיגקייט פון דעם רעגענדיגען טאָג. ער איז קוים דערגאַנגען אהיים, קוים ארויף די טרעפּ. און ווי ער איז נאָר אריין אין זיין צימער איז אויף איהם אָנגעפּאַלען א שטיקעניש און א מוראַ'דיגער הוסט. סאַלאָמע איז געקומען צולויפען. אין מיטען פון זיין ניט־ווילענדיגען קרעכצען האָט ער געהאַלטען אין איין איבערזאָגען:

— א גליק! ס'אַר א גליק וואָס ס'איז ניט געשעהן פּאר זיין...

ער האָט זיך געפיהלט שטארק קראַנק. ער האָט זיך געלעגט אין בעט אריין. סאַלאָמע איז געלאָפען רופען דעם דאָקטאָר. אין בעט האָט ער געפיהלט ווי דער קערפער צופּאַלט זיך; ער האָט זיך ניט געקאָנט א ריהר טאָן; ער האָט נאָר געסאָפּעט און געבלאָזען ווי דער קוימען פון א פּאַבריק. דער קאָפּ איז איהם געווען שווער און פּיבערריש. דעם גאַנצען טאָג האָט ער נאָר געטראַכט פון דעם פּריהערדיגען

נאך א פאר טעג און דערמיט פארשאפען גרויס פארגעניגען שולץ'ן. קריסטאף האט אבער דערפון ניט געטראכט. א חוץ דעם האט זיך איהם פשוט געוואלט אוועק פאהרען כאטש ער האט דעם אלטען באמת ליעב געקראגען; ער איז מיער געווען פון דעם פריהערינגען טאג מיט'ן שטענדיגען ריידען. און פון די מענשען וועלכע האבען זיך מיט זייער ליעבע אן איהם אנגעכאפט ווי פארצווייפעלטע. און אויסער דעם איז ער דאך געווען יונג; ער האט נערעכענט אז ער וועט נאך האבען צייט זיי א צווייטען מאל צו זעהן: ער פאהרט דאך ניט אוועק אין עק וועלט! — דער אלטער האט געוואוסט, אז ער וועט אין גיכען זיין נאך ווייטער ווי די עק וועלט און האט אויף קריסטאף'ן געקוקט, ווי איינער וואס זעגענט זיך אפ אויף אייביג.

ניט קוקענדיג אויף זיין אויסגעמאטערטקייט האט ער איהם באגליט צום וואקזאל. א דראבנער, קאלטער רעגען איז געפאלען. קריסטאף האט זיך ביים באהן־הויף ארומ־געזעהן, עפענדיג זיין פארט־מאנע, אז ער האט ניט גענוג געלט זיך צו קויפען א בילעט ביז אהיים צו זיין שטעטל. ער האט געוואוסט אז שולץ וועט איהם גערן לייהען דאס נויטיגע געלט; ער האט עס פון איהם ניט געוואלט בעטען... פארוואס? פארוואס ניט פארשאפען די פרייד צו די וואס האבען אונז ליעב, זיי זאלען אונז מיט עפעס באהילפיג זיין?.. קריסטאף האט עס ניט געוואלט... צוליעב טאקט... אדער אפשר צוליעב גאוה. ער האט געגומען א בילעט ביז צו א געווייסער סטאנציע און פון דארט האט ער נערעכענט צוצוגעהן צופוס אהיים.

און אט האט שוין דער צוג געדארפט אפגעהן. אויף די טרעפ פונ'ם וואגאן האבען זיי זיך אומארעמט און גע־

איז דערצו ניט מסכים. אומזיסט האָט ער אין זיך נעהאַלטען אין איין איבערטראַכטען:

—ס'וועט ניט הייסען מיין שולד. איך האָב מיך אין דעם ניט געמישט. איך דאַרף נאָר שווייגען. און אויב ער שטעהט ניט אויף צו דער צייט וועל איך נאָך קאָנען מיט איהם פּאַרבריינגען א נאָנצען טאָג.

א שטים האָט איהם אָבער געענטפערט:

— נייז, איך האָב ניט דאָס רעכט דערצו.

ער האָט נערעכענט, אז ס'איז זייז פליכט איהם אויפּצוואוועקען. ער האָט אָנגעקלאָפּט אָן טיר. קריסטאָף האָט עם ניט באַלד דערהערט. ער האָט נעמוזט נאָכאָמאָל קלאָפּען. דאָס האָט דעם אלטען וועה געטאָן און ער האָט זיך נעטראַכט:

— א! ווי נעשמאַק ער שלאָפט דאָרט! ער וואָלט אזוי אָפּגעשלאָפען ביז מיטאָג־צייט!..

ענדליך האָט קריסטאָף'ס פרייליכער קול נעענטפערט פון דער אַנדערער זייט טיר. וועג ער האָט זיך דערוואוסט ווי שפּעט ס'איז. האָט ער הויך אויסגעשריען. און שולץ האָט געהערט ווי ער נעהט האַסטיג ארום איבער'ז צימער און טוט זיך רוישיג אָן, זינגט זיך דערבייא ליעדעל, וואַרפט צו דעם אלטען א פּאָר פריינדליכע וועכטער דורך דער וואָנט און מאכט נאָך דערצו א וויץ־צוויי פון וועלכע שולץ האָט, ניט קוקענדיג אויף זיינע יסורים, נעמוזט לאכען. די טיר האָט זיך נעעפענט, און ער איז ארויסגעקומען א פרישער, אָן אויסגערוהטער, מיט א שיינעם נעזיכט: ס'איז איהם נאָרניט איינגעפאלען, אז ער פּאַרשאפט אימעצען שמערצען דערמיט. איז אמת'ן האָט ער זיך נאָר ניט נעדאַרפט אזוי אייליען אוועקצופאהרען; ער האָט נרינג נעקאָנט פּאַרבליבען

אוז ער האט נעציטערט טאמער באפאלט איהם א הוסט וואם וועט, חלילה, אויפוועקען קריסטאף'ן. דאם הארץ איז איהם פול געווען מיט דאנקבארקייט צו גאט. ער האט גענומען צוטראכטען פערזון צום אלטען סימעאו'ס קאנטא: Nune dimittis דער שוויים האט פון איהם גערונגען, אבער ער האט זיך אויפגעהויבען, פארזיכטיג קאפירט ביי זיין שרייב־טיש די פערזון, צוגעשריבען א פאר הארציגע שורות אלס א ווידמונג, זיך געחתמ'עט אוז ניט פארגעסען צו פארצייכנען אונטען דעם דאטום אוז די שטונדע. נאכדעם האט ער זיך צוריקגעלענט, געציטערט אוז זיך ניט גענאנט דערוואראמען די גאנצע נאכט.

ס'איז טאג געוואָרען. שולץ האט מיט א פארקלעמט הארץ געטראכט פונ'ם נעכטיגען באגינגען. אבער ער איז אויף זיך אין כעם געוואָרען פאר וואם ער פארשטערט מיט די דאזיגע געדאנקען די לעצטע פאר גליקליכע מינוטען וואם זיינען איהם נאך פארבליבען. ער האט גאנץ גוט געוואוסט אז אויף מארגען וועט איהם באנג טאן נאך דער איצט־פאר־בייגעהענדער שטונדע, אוז ער האט זיך פארגענומען קיין רגע ניט צו פארליירען. ער האט זיך צוגעהערט צום מינדסטען שארף פונ'ם צווייטען צימער. קריסטאף האט זיך אבער נאך ניט גערירהט. דארט וואו ער האט זיך אנידער־געלעגט, דארט איז ער איצט אויף געלעגען. ער האט זיך די נאנצע נאכט קיין ריהר ניט געטאן. דער זיינער האט שוין געקלונגען באלד זיבען אוז ער איז נאך אלץ נעשלאפען. ס'איז געווען די גרינגסטע זאך איהם צו לאזען פארשפעטי־גען דעם צוג אוז קריסטאף וואלט עם אודאי ניט ערנסט גענומען. דעם אלטען שולץ'ס געוויסען איז אבער געווען צו איידעל אזוי זיך צו באגעהן מיט א פרוינד—וועז דער פרוינד

האָט געדארפט אויפשטעהן גאַנץ פריה כדי צו כאַפען דעם זעלבען צוג מיט וועלכען ער איז געקומען. ער האָט זיך דערפאר טאַקע באַלד אויסגעטאָן. דער אלטער האָט געהאט צוגעגרייט זיין ציטער, פונקט ווי ער וואָלט דארט דארפען פארבלייבען עטליכע חדשים. ער האָט אוועקגעשטעלט אויף'ן טיש רויזען אין א וואזע און א לאַרבער־צווייג. ער האָט אוועקגעלעגט א ריין בויגען לעש־פאפיער אויף'ן טיש, און האָט דעם זעלבען פריהמארגען גלאַזט ארייגשטעלען א פיאַנאָ. דערצו האָט ער אויסגעקליבען, און זיי געלעגט ביים בעט צו־קאפענס, עטליכע פון זיינע טייערסטע און באַליעבטעסטע ביכער. ער האָט יעדע קלייניגקייט מיט ליעב־שאפט פארזארגט. ס'איז אבער אין גאַנצען נעווען איבערייג: קריסטאף האָט זיך אויף קיין זאך ניט אומגעקוקט. ער האָט זיך אנידערגעוואַרפען אויפ'ן בעט און איז באַלד פעסט אנטשלאפען געווארען.

שולץ איז ניט געשלאפען. ער האָט זיך פארטראכט איבער דער פרייד וואס ער האָט יענעם טאג איבערגעלעבט און איבער דעם צער וואס ער וועט האבען וועז קריסטאף וועט אוועקפאהרען. ער האָט זיך דערמאנט אז אלץ וואס זיי האבען צווישען זיך איבערגערעדט, געקלערט אז זיין ליע־בער קריסטאף שלאפט נעבען איהם, אויף יענער זייט וואנט. — די זעלבע וואנט אז וועלכער זיין בעט איז אנגעשפארט. ער איז געווען אויסגעמאטערט פון מיעדקייט, און געדריקט: ער האָט געפיהלט, אז ער האָט זיך פארקיהלט בעת'ן שפא־ציר, און אז דאס וועט איהם אויף'ס נייי צושמידען צום בעט. ער האָט אבער געהאט נאר איין געדאנק:

— אבי איך זאל מיך קאַנען האלטען אויף די פיס ביז נאך זיין אוועקפאהרען!

— נייז ס׳איז ניט רעכט... איך האב קיין רעכט ניט זיך צו באקלאגען... אלע זיינען געווען גוט צו מיר...

און ער האט זיך אין אמת׳ן ניט באקלאגט; א ניט־ווילענדיגער אומעט האט זיך געצוויגען פון דעם דערצעהלען די געשיכטע פון זיין איינזאמען לעבען. איז די שמערצליכסטע מאמענטען האט ער געגומען רייזען פון זיינע פרינציפען. פון זיינע זהר אומבאשטימטע און סענטימענטאלע אידעאלען. קריסטאף האט דאס ניט געקאנט ליידען — אבער ווער האט געקאנט זיין אזוי גרויזאם איהר ווידערצושפרעכען. אין תוך איז דאס ניט געווען קיין פעסטער גלויבען; ס׳איז מעהר געווען א טיעפער פארלאנג צו גלויבען — אן אומבאשטימטע האפענונג, אז וועלכער ער האט זיך אננעכאפט ווי אן א רעטונגס־מיטעל. ער האט געזוכט קריסטאף׳ס הסכמה אין זיינע אויגען. קריסטאף האט דערפיהלט דעם אויפרוף אין זיין פריינד׳ס אויגען, וועלכע האבען זיך צו איהם געווענדט מיט א ריהרענדען צוטרויען און איהם געבעטעז — און איהם דיקטירט זיין ענטפער. ער האט איהם געענטפערט, איהם ערקלערט ווערטער וועלכע דער אלטער האט ערווארט, און איהם דערקווייקט: דער רוהיג־פעסטער גלויבען, דאס זעלבסט־צוטרויען. די אינערליכע אייגענע קראפט. דער זקן און דער יונגער־מאן האבען פארגעסען אן די יאהרען וואס טיילען זיי פאנאנדער: זיי זיינען געווען איינער נעבען צווייטען ווי ברידער פון דעם זעלבען עלטער, וואס האבען זיך האלט און זוכען זיך צו העלפען; דער שוואכערער האט זיך אננעשפארט אן דעם שטארקערען: דער זקן האט געזוכט רוה און שוץ אין דעם יונגען־מאן׳ס נשמה.

זיי האבען זיך צושיידט נאכ׳ן מיטען נאכט. קריסטאף

ווי ער האָט געקאָנט שפּילען וועז ער האָט נעבען זיך געהאָט אימעצען וואָס איז איהם ליעב געווען. ער האָט געשפּיעלט א טייל פון זיינע לעצטע קאָמפּאָזיציעס. דער אלטער איז שטאַרק באַגייסטערט געווען. ער איז געזעסען נעבען קריסטאַף'ן, פון איהם ניט אראָפּגענומען די אויגען און איינגעהאלטען דעם אָטעם. איבער זיין געזעהנליכער גוטסקייט האָט ער צולייעב זיך אליין ניט געקאָנט גענייסען דעם מינדסטען פארגעניגען, און ער האָט געגעז זיין אייגענעם ווילען געהאלטען אין איין איבערוואָגען:

— אה! ס'ארא שאד וואָס קונץ איז שוין אוועקגענאַנגען! (און דאָס האָט קריסטאַף'ן אויפגערעגט.)

א שטונדע איז אוועק. קריסטאַף האָט אליץ געשפּיעלט. זיי האָבען צוויישען זיך ניט איבערגעביטען קיין וואָרט. וועז קריסטאַף האָט ענדליך אָפּגעשפּיעלט, האָבען זיי אויך קיין וואָרט ניט ארויסגערעדט. אליץ ארום איז געווען שטיל — דאָס הויז און די גאָס זיינען געשלאָפען. קריסטאַף האָט זיך אויסגדערעהט און געזעהן אז דער אלטער וויינט: ער האָט זיך אויפגעהויבען און איהם אומארעמט. זיי האָבען געגומען רידעז שטיל צווישען זיך — אזוי ווי זיי וואלטען ניט וועלען שטערען די רוהיגקייט פון דער נאכט. דער טיקטאק פונ'ם וואנד־זייגער האָט לייכט געקלאפט אין א צווייטען צימער. שולץ האָט שפּאטשענדיג גערעדט, מיט צונויפגעלעגטע הענט און אן איינגעבויגענעם קערפער. ער האָט געענטפערט קריסטאַף'ן אויף זיינע פראגען. ער האָט איהם דערצעהלט וועגען זיין לעבען, זיינע אנטוישונגען. אלעמאל האָט זיך איהם געדאכט אז ער דארף זיך ניט באקלאגען, און די וועלט האָבען זיך ארויסגעריסען:

זיינע געזאנגען טרעפען אן אויף דער וועלט — ווי דאס וואלט דערקוויקט זיין הארץ און פארגרעסערט זיינע כחות... אבער דאס טרעפט נאר זעלטען; יעדער לעבט אליין און שטארבט אליין, און וואס מעהר עס ווילט זיך איהם אויס־דריקען דאס וואס ער פיהלט, אלץ מעהר האט ער מורא דאס צו טאן. חונפניקעם האבען א לייכטע צונג, אבער די וואס האבען באמת ליעב מענשען, רייסען קוים אויף זייערע ליפען אום דאס ארויסצוזאגען. און דער קינסטלער דארף טאקע שטארק דאנקבאר זיין די וואס וואגען צו רעדען; זיי זיינען. אהן זייער ווייסען, דעם קינסטלער'ס מיטארבייטער. — קריס־טאף האט געפיהלט א גרויסע דאנקבארקייט צום אלטען שולץ. ער האט איהם אין גרעאנק אפגענומען פון זיינע צוויי חברים; ער האט געפיהלט אז שולץ איז די נשמה פון דער קלייגער גרופע, אז זיי זיינען בלויז דער אפשיין פון דעם ליעבענדען און גוטען פייער וואס ברענט אין איהם. די פרייונדשאפט וואס קונץ און פאטפעטשמידט האבען געפיהלט איז געווען גאר אן אנדערע. קונץ איז געווען אן עגאיסט: די מוזיק האט איהם געמיטליך צופרידענגעשטעלט וויא קאץ בעת מ'גלעט זי. פאטפעטשמידט האט דערמיט געזוכט צו באפרידיגען זיין גאוה און זיין פארלאנג צו פיזישער איבונג. ניט דער אייגער און ניט דער אנדערער האט אפילו גע־פרואווט איהם פארשטעהן. שולץ אבער האט אן זיך אין גאנצען פארגעסען; ער האט געליעבט.

ס'איז שוין געווען שפעט. די צוויי אייגנעלאדענע פרייונד זיינען אוועק. קריסטאף איז געבליבען בלויז מיט שולץ'ן. ער האט זיך צו איהם אפגערופען:

— איצט וועל איך שפיעלען פאר אייך אליין.

ער האט זיך געזעצט ביי דער פיאנא און געשפיעלט. —

פּעטשמידט׳ס פּאָלשער באַטאַנונג. ער האָט זיך אָנגע־
שטרענגט איהם אָפּצושטעלן אויף דעם געפּעהרליכען וועג
בארג־אראָפּ. ס׳איז אָבער ניט גרינג געווען איינצושטעלן
פּאַטפּעטשמידט׳ן. און ווען ער האָט שוין אויסגעזונגען
קריסטאָף׳ס גאַנצען רעפּערטואַר איז שוליץ׳ן שווער אָנגעקו־
מען איהם אָפּצוהאַלטען ער זאָל זיך ניט נעהמען זינגען
אַלערליי נאַרישע לידלאַך פון די מיטעלמעסיגע קאַמפּאָזי־
טאָרס, וואָס בלויז ביים דערהערען זייער נאָמען האָט זיך שוין
קריסטאָף אָנגעהויבען בלאָזען און ארויסשטעלען זיינע
שטעך־האָר ווי א ווילדער חזיר.

צום גליק האָט סאָלאָמע גראדע דעמאָלט אויסגערופען
אז דער נאַכטמאָל איז פּארטיג און דאָס האָט פּאַטפּעט־
שמידט׳ן פּארשטאָפּט די מויל. אָן אַנדער געביעט האָט זיך
געפּעפּנט. וואו ער האָט געקאָנט ארויסווייזען זיין העלדיש־
קייט. דאָרט האָט ער ניט געהאָט קיין געגנער; און קריס־
טאָף, וועמען די „הערשישע אויסצייכנונג" ביים מיטאָג האָט
אביסעל אויסגעמאַטערט — האָט נאָר ניט געפּרואווט מיט
איהם קעמפּען.

די נאַכט איז צוגעפּאַלען און ס׳האָט אַנגעהויבען וועלען
שפּעט. די דריי פרייַנד זיינען געזעסען ארום טיש און געקוקט
אויף קריסטאָף׳ן; זיי האָבען געשלונגען זיינע רייד. קריס־
טאָף׳ן האָט אויסגעזעהן מאַדנע וואָס ער געפּינט זיך אין
דעם קלייַנעם, פּאַרוואַרפּענעם שטעטעל, צווישען די אלטע
לייט, וועלכע ער האָט קיינמאָל ביז דעמאָלט ניט געזעהן און
פיהלט זיך דאָך מעהר אינטים מיט זיי, ווי ווען זיי זאָלען זיין
פון זיין אייגענער משפּחה. ער האָט זיך פּאַרטראַכט איבער
דעם און ווי וואויל און גוט עס וואָלט געווען יעדען קינסט־
לער ווען ער זאָל וויסען פון די אומבאַקאַנטע פרייַנד וועלכע

מענש האָט ער צוטיילט אויף פינף־זעקס מענשען: אויבער האָט געהאָט דעם מאָרך, א צווייטער — דאָס האָרץ, און א דריטער דעם קערפער וואָס האָט געהערט צו אַן אַנדער נשמה; דער אינסטרומענט איז געשטאַנען אויף איין זייט און דער שפּיעלער אויף א צווייטער. געווּסט מענשען זיינען פאַרבליבען וויי די אויסגעצייכענסטע פידלער, אויף אייביג פאַרשלאָסען אין זייערע קאַסטעס, וויל ס'פעהלט דער וואָס זאָל אויף זיי קאָנען שפּיעלען. אוז די וואָס זיינען באשאפען געווען אויף זיי צו שפּיעלען, מוזען זייער גאַנצען לעבען זיך באַגנוגען מיט צרה'דיגע, סקריפּענדיקע פידלען. א חוץ אלעמען האָט ער דאָס אפשר געטראַכט, דער־פאר וויל ער איז אויף זיך אליין אין כעס געווען, וואָס ער האָט קיינמאָל ניט געקאָנט רעכט אויסזינגען א שטיקעל מוזיק. ער האָט געהאָט א פאלשע שטים און האָט אויפגעשווּדערט זיך צוהערענדיג צו איהר.

דערווייל האָט פאַטפּעטשמידט א פאר'שכור'טער פון זיין ערפאַלג אַנגעהויבען „אריינצולעגען אויסדרוק" אין קריסטאָף'ס ליעדער — דאָס הייסט ער האָט געגומען אריינלעגען זיין אייגענעם אויסדרוק אַנשטאָט קריסטאָף'ס. דער בייט איז קריסטאָף'ן ניט געפעלען געווען, און ער איז געווּאָרען אומעטיג. שולץ האָט דאָס דערזעהן, זיין ווייניג־וואָס קריטישער גייסט און די באַוואַנדערונג וואָס ער האָט געהאָט פאר זיינע פרייַנד, וואָלט איהם אליין באין אופן ניט ערלויבט צו דערפיהלען פאַטפּעטשמיד'ס שלעכטען געשמאַק. אַבער זיין ליעבע צו קריסטאָף'ן האָט איהם געמאַכט פארשטעהן די פאַרבאַרגענסטע ניואַנסען פון דעם יונגען קינסטלער'ס געדאַנקען. ער האָט שוין ניט געלעבט אין זיך, נאָר אין קריסטאָף'ן; און ער האָט דערפאר אויך געליטען פון פאַט־

ער אייגען פארגעניגען, שולץ אבער האט געהאט זייערע ביידענ׳ס פארגעניגען. מ׳האט ווייטער געשפּיעלט און נעזונגען. קריסטאף האט יעדעם מאל פארוואונדערט אויסגעשריען: ער האט ניט געקאנט פארשטעהן ווי אזוי די שווערע באשעפענישׂ דריקט אזוי גוט אוים דעם געדאנק פון זיינע ליעדער. אמת — ס׳האט נאך געפעהלט די פינקטליכע ניואנסען; ס׳האט זיך אבער נעפיהלט דער שוואונג, די ליידענשאפט, וואס ס׳האט זיך איהם קיינמאל ניט איינגענעבען אויבערצוגעבען צו די פראפעסיאנעלע זינגער. ער האט אנגעקוקט פאטפעטשמידט׳ן און זיך געפרעגט:

— פיהלט ער דאס טאקע?

ער האט אבער אין פאטפעטשמידט׳ס אויגען נאר נעזעהן דאס ליכט פון א צופרידענגעשטעלטער גאוה. אן אומבאוואוסטע קראפט האט באוועגט אט די שווערע מאשין; די דאזיגע בלינדע און פאסיווע קראפט איז געווען ווי אן ארמיי, וועלכע שלאגט זיך ניט־וויסענדיג קעגען וועמען און פארוואס זי קעמפט. דער נייסט פון די ל י ע ד ע ר האט אט די מאשין באצוואונגען און זי האט לוסטיג געפאלגט זיין באפעהל; ווייל זי האט געמוזט האבען באוועגונג און אליין וואלט זי נעווען אומבאהאלפען.

קריסטאף האט זיך דערביי געטראכט, אז אין דעם טאג פון בריאת העולם האט זיך מסתמא ד ע ר ג ר ו י ס ע ר ס ק ו ל פ ט א ר ניט געגעבען פיעל מיה אקוראט צונויפצושטעלען די צעוואַרפענע גלידער פון זייַנע רויִאויסגעשטאלטע באשעפענישען. אז ער האט זיי צונויפגעפּאַרט ווי עס איז געגאנגען און זיך ניט אומגעקוקט צו זיי פאסען זיך איינער צום אנדערען; און אזוי איז יעדער איינציינער אויפגעבויט געוואָרען פון פארשיידענע שטיקער און דעם זעלבען

איהם א פּאָר אָנצוהערענישען געגעבען און האָט געברענט מ'זאָל הערען זיין קול. אָבער שולץ און קונץ האָבען שטאַרק געגאַרט אַרויסצואוויזען וואָס זייער פרײַנד קאָן, און קריס־טאָף האָט געמוזט הערען. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט ביי דער פֿיאַנאָ מיט אַן אומצופֿרידענער מינע. ער האָט זיך געטראַכט:

— אי, פעטער'ל, פעטער'ל, דו ווייסט נאָר ניט וואָס ס'וואַרט אויף דיר! גיב אַכטונג! כ'וועל דיר נאָרניט שען־קען.

ער האָט זיך אויך געטראַכט אַז דערמיט וואָר ער ער־גערעזן שולץ'ן און דאָס האָט איהם באמת פּאַרדראָסען, אָבער ער איז דאָך געווען מעהר אָנטשלאָסען איהם צו ער־גערעזן אייַדער צו שאַנדעווען דעם פּאַלסטאָף וואָס וויל א תל מאָכען פון זיין מוזיק. ער האָט זיך אָבער פּאַרשפּאַרט די יסורים פון וועה טאָן זיין אַלטען פרײַנד: פּאָטפּעטשמידט האָט אויסגעצייכענט געזונגען. גלייך נאָך די ערשטע פּאָר טענער האָט זיך קריסטאָף פון איבעראשונג א הויב געטאָן. שולץ וואָס האָט פון איהם ניט אַראָפּגענומען די אויגען, האָט אויפגעציטערט. ער האָט גערעכענט אַז קריסטאָף איז אום־צופרידען, און האָט זיך ערשט באַרוהיגט וועז ער האָט גע־זעהן אַז זיין געזיכט וועלט וואָס וויטער אַלץ מעהר באַלויכ־טען. ער אַליין האָט פון פרייד נעשיינט; און וועז פּאָט־פּעטשמידט האָט אָפּגעזונגען דאָס ל י ע ד און קריסטאָף האָט זיך אומגעדרעהט אויסשרייענדיג אַז ער האָט נאָך קיינ־מאָל ניט געהערט אַזוי זינגען קיינע פון זיינע לידער — האָט שולץ דורכגעפיהלט א פרייד ואָס איז געווען זיסער און טיפער ווי קריסטאָף'ס צופרידענהייט און פּאָטפּעט־שמידט'ס נצחון־געפיהל, וואָרום זיי האָבען נאָר געהאָט זיי־

געהייער גרויסע פּלייצעס, א בויך ווי א פּאַס, אַרעמס וועלכע האָבען זיך ווי ארויסגעריסען פונ׳ם קערפּער, משונה־גרויסע הענט און פּיס — א ריעזיגע מאַסע פּלייש, פּארנאַנדערגענאַסען און פּארמיאוסט דורך דאָס צופּיעל עסען און טרינקען—א גרויסער טאַבאַק־טאָפּ, מיט א מענשליכען פּנים, פון די ווּאָס מ׳זעהט אמאל אויף די גאַסען פון די בייערישע שטעט, און וועלכע האָלטען אין זיך דעם סוד פון דעם מענשליכען מין—ווּאָס ווערען געשטאַפּט און וואקסען אויס אויף דעם זעלבען שטייגער ווי די שטראַסבורגער גענז. פון פרייד און פון וואַרעמקייט האָט ער גענאַנצט ווי א גרויס שטיק פוטער; און מיט די הענט אויף זיינע אַדער זיינע שכנים׳ס צוושפּרייטע פּיס האָט ער געהאַלטען אין איין ריידען, געלופטערט די האַרטע קאָנפאַנאַנטען און זיי ארויסגעוואַרפען מיט דער קראַפט פון א וואַרפּמאשין. פון צייט צו צייט האָט איהם אָננעכאַפּט א געלעכטער, פון וועלכען ער האָט זיך אין גאַנצען געטרייסעלט: ער פּלענט צוריקוואַרפען דעם קאָפּ, עפענען די מויל, כאַרכלען, ברומען און זיך שטיקען. זיין געלעכטער האָט געווירקט אויף אויף שולץ׳ן און קונץ׳ן, און וועז זיי פּלענען זיך גענוג אָנלאַכען, פּלענען זיי קוקען אויף קריסטאָף׳ן און זיך אָפּווישען די אויגען. ס׳האָט אויסגעזעהן אזוי ווי זיי וואָלטען איהם געפרעגט:

— הא!.. וואָס זאָגט איהר עפּעס דערצו?

קריסטאָף האָט אבער נאַרניט געזאָגט און זיך נאָר געטראַכט:

— און אָט דאָס פּארזעהענדיש זינגט עס מיינע ליעדער?

זיי זיינען אהיימגענאַנגען צו שולץ׳ן. קריסטאָף האָט זעהר געוואָלט אויסמיידען פּאַטפּעטשמידט׳ס זינגען, און האָט איהם אָן דעם נאַרניט דערמאָנט, כאָטש יענער האָט

נאט און דער השגחה וואס ער האט זוכה געווען איהם צו באגעגנען. שפעטער א ווייל האט ער זיך אבער געגעבען א פאטש איבער'ן פוס און געגומען שרייען אויף זיין שלים־מזל וואס האט איהם, וועלכער איז שטענדיג אין שטאט — ארויסגעשיקט פון דארט פונקט וועז דער הערר קאפעלמייסטער פון דארט פונקט האט געדארפט אנקומען. שוליג'עס דעפעשע איז איהם ערשט איבערגעגעבען געווארען אין דער פריה, א שעה נאכדעם ווי דער ערשטער צוג איז אפגעפאהרען. ער איז געשלאפען וועז די טעלעגראמע איז אנגעקומען וועז די מענשען ארום האבען גערעכענט אז זיי דארפען איהם ניט אויפוועקען. ער האט איבער דעם געוואלדעוועט דעם נאנצען פארמיטאג, ער האט משלח געווען זיינע קליענטען, אויפגעגעבען אלץ וואס ער האט געדארפט טאן אוז זיך געאייליט אהיימצוקומען אוז געגומען דעם ערשטען צוג; אבער דער צוג האט צום אומגליק ניט געהאט קיין פארבינדונג מיט דער הויפט־ליניע. פאטפעטשמידט האט געמוזט ווארטען דריי שעה אויף א סטאנציע; ער האט שוין געהאט אויסגעשעפט זיין נאנצען לשון אוז צוואנציג מאל איבערדערצעהלט זיין אומגליקליכע רייזע צו די רייזענדע וואס האבען גלייך מיט איהם געווארט אוז צו דעם טרעגער אויפ'ן וואקזאל אוז געציטערט טאמער וועט ער אנקומען צו שפעט... אבער נאט צו דאנקען. נאט צו דאנקען!..

ער האט וויעדער אנגענומען קריסטאף'ס הענט אוז זיי ווי צוקוועטשט צוויישען זיינע לאפעם מיט די האריגע פינגער. ער איז געווען משונה גראב אוז הויך; א פיערי־עקינגער קאפ, רויטליכע, גלאט־גשישניטענע האר, א געשטופעלטער, ריין־ראזירטער פנים, גרויסע אויגען, א גרויסע, גראבע נאז, גראבע ליפען, א דאפעלטער גוידער, א קורצע האלז, אומ־

און דאָ איז עטוואָס אומערוואַרטעטעס נעשעהן. א הויכער, פּעסט־נעבויטער מענש האָט זיי דערזעהן און זיך אַרויסגערעדט פּונ׳ם וואָגאָן, אויסשרייענדיג מיט א מורא־דיגען קול, שולץ׳עס און קונץ׳עס נעמען, צוזאַמען מיט זיי־ערע טיטולען און מעלות און וואַרפענדיג מיט די הענט ווי א משוגע׳נער. שולץ און קונץ האָבען איהם אָפּגענטפערט מיט א נעשריי און אויך נענומען וואַרפען מיט די הענט. זיי זייגען צוגעשפּרונגען צו דעם פּאַרשוין׳ם וואָגאָן, און ער איז זיי אויך אַנטקעגען געלאָפען אָפּשטויסענדיג די פּאַסאַזשי־רען אויפ׳ן וועג. קריסטאָף, אן אַנגעשראָקענער, איז זיי נאָכגעלאָפען און געפרענט:

— וואָס איז אַזוינס?

די צוויי אַלטע האָבען שטורמיש געענטפערט:

— ס׳איז דאָך פּאָטפּעטשמידט!

דער נאָמען האָט איהם וועניג־וואָס געזאָגט. ער האָט פּאַרגעסען אן די טאָסטען ביים מיטאָג. פּאָטפּעטשמידט איז דערווייל געשטאַנען אויף דער פּלאָטפּאָרמע פון וואָגאָן און שולץ און קונץ אויף די טרעפ און אלע דריי האָבען זיי נע־מאַכט א פּאַרטויבענדען נערודער: זיי האָבען זיך נע׳חידוש׳ט איבער זייער גליקליכען צוזאַמענטרעף: זיי זיינען אלע ארויפגעשפּרונגען אויף דעם אָפּגעהענדען צוג. שולץ האָט זיי פּאַרגעשטעלט. פּאָטפּעטשמידט, וועמעס פּנים איז פּלוצ־לונג ווי פּאַרשטיינערט געוואָרען האָט זיך שטייף ווי א סאָל־דאָט פּאַרנייגט; נאָך די פּאַרמאַליטעטען אבער, האָט ער זיך א וואַרף געטאָן אויף קריסטאָף׳ן, איהם נענומען דריקען די האָנט פינף־זעקס מאָל, אזוי ווי ער וואָלט זיי וועלען אויס־רייסען; און וויערער אַנגעהויבען ליאַרמען. קריסטאָף האָט אין די געשרייען דערהערט אז ער, פּאָטפּעטשמידט, דאָנקט

אירער ער האט געקאנט ארויסריידען א וואָרט. קריסטאף האט איהם געהאט אנגענומען ביים ארעם און מיט איהם געשמועסט נאך פריינדליכער ווי פריהער. ער האט פרייליך געשפרייזט וואס א מאל שנעלער און גארניט באמערקט, אז ער מאטערט דערמיט אוים זייגע צוויי באגליטערס. שולץ האט זיך ניט באקלאגט; ער איז געווען אזוי גוט אויפגעלענט, אז ער האט אפילו ניט דערפיהלט די מיעדקייט. ער האט געוואוסט אז ער וועט פאר דאס אלעס טייער באצאהלען; ער האט זיך אבער נעטראכט:

— א דאנה מיר! — אויף מארגען וועלן ער וועט אוועקפאהרען, וועל איך האבען גענוג צייט זיך אויסצורוהען.

קונץ איז אבער נעווען געלאסענער. ער האט זיך היגטער זיי נאכגעשלעפט און געהאט א רחמנות'דיגען אויסזעהן. קריסטאף האט עס ענדליך דערזעהן. ער האט זיך ענטשולדיגט, מיט א פארשעהמטער מינע און זיי פארגעשלאגען זיי זאלען זיך אביסעל אויסרוהען אויפ'ן פעלד אונטער'ן שאטען פון א פאר דעמבע־בוימער. שולץ האט נאטירליך איינגעשטימט ניט טראכטענדיג אפילו צו דאס איז גוט פאר זיין קראנקער ברוסט. קונץ האט עס איהם אבער דערמאנט, אדער וועניגסטענס האט עס איהם געדינט אלס א תירוץ, כדי פארשוויצטערהייט ניט איינצושטעלען זיין נעזונט אין דער פייכטקייט פון גראז. ער האט זיי בעסער פארגעשלאגען זיי זאלען צוגעהן ביז צו דער דערביאיגער סטאנציע און דארט נעהמען די באהן צוריק אין שטאט אריין. זיי האבען אזוי געטאן; און ניט קוקענדיג אויף זייער מיערקייט, האבען זיי זיך געמוזט צוואיגען כדי ניט צו פארשפעטיגען דעם צוג. זיי זיינען צוגעקומען צום וואקזאל פונקט בעת דער צוג איז אנגעקומען.

צו ברעכען די שטילקייט, געפּרואווט אַנפאַנגען ריידען מיט שולץ'ן; שולץ'ן איז אַבער דער האַלז געווען איינגעצוינגען און ער האַט פּשוט ניט געקאָנט ריידען. קריסטאָף האַט אויף זיי געווארפען א פאר'גנב'טען בליק און געוואַלט אויסשיסען אין א געלעכטער. ער האַט זיי שוין מוחל געווען. ער איז אויף זיי פריהער אויף ניט שטאַרק אין כעס געווען; ער האַט זיך אפילו פארגעווארפען, אז ער איז ממש א גזלן דערמיט וואָס ער האַט פּארטרויערט דעם אלטינקען. ער האַט מיט־ברויכט זיין קראַפט און ניט געוואַלט אויסזען ווי איינער וואָס האַט חרטה אויף דעם וואָס ער האַט פריהער געזאָגט. זיי זיינען אזוי פארבליבען ביז צום ארויסגאַנג פון וואַלד; ס'איז געווען שטיל און מ'האַט נאָר געהערט די שארענדיגע טריט פון די צווויי אומעטיגע אלטע לייט. קריסטאָף אליין האַט געפּייפט און זיך אויף זיי ווי ניט אומגעקוקט. פלוצ־לונג האַט ער זיך אפּגעשטעלט; ער האַט שוין מעהר ניט גע־קאָנט אויסהאלטען און זיך אויסגערעהט צו שולץ'ן איהם אַנכאַפּענדיג ביי די ארעמס מיט זיינע פעסטע הענט:

— מיין טייערער אלטער, גוטער שולץ — האַט ער אויסגערופען איהם אַנקוקענדיג מיט ליעבשאפט, — ווי שעהן דאָס איז!

ער האַט געריבען פון דער לאַנדשאפט ארום, און פון דעם שעהנעם טאָג; אַבער זיינע לאכענדיגע אויגען האבען ווי געזאָגט: — דו ביזט גוט. איך בין אן אכזר. זיי מיר מוחל! איך האָב דיך שטאַרק ליעב.

דעם אלטען'ס הארץ איז ווי צוגאַנגען, — אזוי ווי ווען די זון קומט ארויס פון הינטער א שווערען וואלקען און בא־ווייזט זיך וויעדער. ס'האַט איהם געגומען א פאר מינוטען

אויף גוטע צוהערערס און געהארכזאמע תלמידים, ער האט אבער נאך קיינמאל ניט געפונען קיין יונג, שטורעמדע הארץ מיט וועלכען ער זאל זיך קאנען טיילען די באגייסטערונג וואס האט אין איהם טיילמאל אויפגעשטורעמט — ביז דערשטיקט צו ווערען.

זיי זיינען אין דער קורצער צייט געווארען אמת'ע בוזים פרויגר. דורך א צופאל האט אבער פלוצלונג דער אלטער שולץ געמומען ריידען פון בראהמס'ן און אויסדריקען זיין באוואונדערונג פאר איהם. קריסטאף איז אין כעס געווארען. ער האט אפגעלאזט שולץ'ס ארעם און געזאגט מיט א שניידענדען טאן אז דער וואס האט ליעב בראהמס'ן קאן זיין פרויגר ניט זיין. דאס האט זייער פרייליכע שטימונג אפגעקילט ווי מיט קאלטע וואסער. שולץ איז געווען א צו באשיידענער זיך אויסצו'טענה'ן און א צו אויפריכטיגער א ליגען צו זאגען; ער האט געשטאמעלט, געמורמעלט און געפראוועט ערקלערען. קריסטאף האט איהם אבער אפגעשטעלט:

— גענוג!..

ער האט דאס ארויסגעזאגט מיט אזא שניידענדען קול, אז ס'איז שוין אומעגליך געווען צו ענטפערען. א קאלטע שטילקייט איז אריינגעטראטען. זיי זיינען ווייטער געגאנגען. די צוויי זקנים האבען ווי מורא געהאט צו קוקען אייגער אויפ'ן צווייטען. קונץ האט נאך א לענגערער פאוזע גענומען צוהוסטען און געפראוועט אויפלעבען דעם געשפרעך. ריידענדיג וועגען דעם וואלד און דעם שהנעם וועטער. קריסטאף אן אנגעכמורעטער האט אבער ניט געוואלט ריידען און בלויז געענטפערט מיט האלבע ווערטער. זעהענדיג אז ער קאן גארניט מאכען מיט קריסטאף'ן האט קונץ, אום

באַקלאַגט אויף דער היץ. קריסטאָף האָט קיין רחמנות ניט געהאַט און געזאָגט, אז די לופט איז אויסגעצייכענט. צום גליק פאר די צוויי אלטע לייט האָט מען זיך אלעמאל אפּגעשטעלט צוליעב פארשיידענע וכוחים, און צוליעב דעם געשפּרעך האָבען זיי פּארגעסען אז דער שפּאציר ציהט זיך לאַנג. מ'איז אריינגעגאַנגען אין וואַלד. שולץ האָט דעקלאַמירט פּאַעמען פון געטע און מעריק. קריסטאָף האָט אויך ליעב געהאַט די פּאַעזיי, אָבער ער האָט קיינמאל ניט געקאַנט אויסוועניג קיין פערזען. ער האָט זיך צוגעהערט צו שולץ'ן; ביסלעכווייז האָט ער זיך אָבער פאר'חלום'ט און געהערט מוזיק־מעלאָדיען אַנשטאָט דעם אלטען'ס ווערטער. ער האָט באַוואונדערט שולץ'ס זכרון. וואָס פאר אַן אונטערשייד צווישען אָט דעם קראַנקען זקן, דעם שלאָפען מענשען, וועלכער איז א טייל פונ'ם יאָהר אָפּגעשלאָסען אין זיין צימער און דאָס גאַנצע לעבען כמעט אָפּגעשלאָסען אין דער פּראַווינציעלער שטאָט — און האָלער'ן, וועלכער איז יונג, באַריהמט, לעבט אין סאָמע צענטער פון אלע קונסט־שטרעמונגען, פאַהרט איבער גאַנץ איראָפּא צוליעב זיינע קאַנצערטען, און אינטערעסירט זיך דאָך ניט מיט גארניט און וויל ניט ווייסען פון גארניט! שולץ האָט ניט נאָר געוואוסט אלע נייעס פון דער מוזיק־וועלט וואָס איז קריסטאָף'ן באַקאַנט געווען, נאָר ער האָט אויך געוואוסט א סך זאכען וועגען די אמאליגע און די פרעמדע קינסטלער, פון וועלכע קריסטאָף האָט אפילו ניט געהערט. זיין זכרון איז געווען א טיעפער קוואל וואו אלע שעהנסטע הימלישע וואַסערען האָבען זיך צונויפגעקליבען. קריסטאָף איז ניט מיעד געווארען שפּעניג דערפון און שולץ האָט זיך געפיהלט גליקליך מיט קריסטאָף'ס אינטערעס. ער האָט אמאל אנגעטראָפען

שוועריאד, שליעפערדינ. קונץ איז אריינגעפאלען אין א פו־
טל און געוואלט כאפען א דרעמעל. שולץ'ן האבען די פים
געבראכען פון דער פארמיטאג'דיגער אויפרעגונג און פון די
טאסטען. זיי האבען ביידע געהאפט אז קריסטאף וועט זיך
וויעדער אוועקזעצען ביי דער פיאנא און שפיעלען שטונדען־
לאנג. דער פארשייטער בחור, א פרייליכער און אויפגעלע־
טער, האט אבער בלויז אויסגעקלאפט א פאר אקארדען אויף
דער פיאנא און זי פלוצלונג פארמאכט. ער האט געזומען
ארויסקוקען דורכ'ן פענסטער און געפרעגט: צו מען וואלט זיך
ניט געקאנט אביסעל דורכשפאצירען ביז'ן אבענט־ברויט.
די לאנדשאפט האט איהם צוגעצויגען. קונץ האט ארויסגע־
וויזען וויניג־וואס ענטוזיאזם; אבער שולץ'ן איז דער גע־
דאנק באלד שטארק געפעלען געווארען. ער האט ערקלערט
אז מ'מוז דעם גאסט וווייזען די געגענד ארום די ש ע ה נ ־
ב ו כ ו ו ע ל ד ע ר. קונץ האט זיך אביסעל געקרימט, ער
האט אבער גארניט געואגט געגען דעם און זיך אויפגעהוי־
בען גלייך מיט די אנדערע: ער האט אויך געוואלט וווייזען
קריסטאף'ן די שעהנע ארומיגע לאנדשאפטען.

זיי זיינען ארויסגעגאנגען. קריסטאף האט אנגענומען
שולץ'ן ביים ארעם און איז מיט איהם געגאנגען א ביסעל
שנעלער ווי דעם אלטען האט זיך געוואלט. קונץ איז זיי
נאכגעגאנגען זיך ווישענדיג דעם שטערען. זיי האבען צווי־
שען זיך לוסטיג גערעדט. די מענשען וואס זיינען געשטא־
נען אויף די שוועלען פון זייערע טירען האבען אויף זיי גע־
קוקט בעת זיי זיינען פארביי געגאנגען און ס'האט זיך זיי
געדאכט אז דער הער פראפעסאר שולץ זעהט
היינט אויס ווי א יונגער־מאן. ארויסגעהענדיג פון שטאט
האבען זיי זיך פארנומען איבער די פעלדער. קונץ האט זיך

וועלען שלאָפען אונטער איין דאַך: נאָר דאָס האָט שולץ פאר זיך געזעהן, וויטער האָט ער ניט געוואָלט קוקען.

זיי זיינען וויעדער פרייליך־ערנסטער שטימונג אויפגעהויבען, געהאַלטען א קורצע רעדע און געטרונקען א טאַסט לכבוד דעם גאסט „וואָס האָט זיי פארשאַפט די גרויסע פרייד און עהרע צו באַזוכען זייער שטעטעל און איבערטרעטען די שוועל פון זיין איינפאַכען הויז"; ער האָט געטרונקען פאר זיין גליקליכען אהיים־קעהר, פאר זיין ערפאָלג, פאר זיין באַ־רימקייט, צום גליק פון דער גאנצער וועלט — און דאָס האָט ער איהם געוואונשען מיט'ן גאנצען הארצען. נאָכדעם האָט ער אויפגעהויבען א טאַסט „פאר דער נאָבעלער מוזיק" — א טאַסט פאר זיין פריינד קונץ — נאָך איינעם פאר'ן פריה־לינג — און ער האָט אויך ניט פארגעסען פאָטפעטשמידט'ן. קונץ האָט פון זייט געטרונקען צום געזונד פון שולץ'ן און פאר די אנדערע. און קריסטאָף נאָך זיי האָט אלם קלי־מאקס אויך געטרונקען פאר דאָס געזונט פון „פרוי סאַלאָמע", וועלכע איז דערביי פלאָם־רויט געוואָרען. נאָך דעם, ניט גע־בענדיג די רערנער קיין גלעזענהייט צו ענטפערען, האָט ער אָנגעפאַנגען שפיעלען א באַקאַנט ליער, וועלכעם די צוויי אלטע האָבען אונטערגעכאַפט; און נאָך דעם אן אנדערם, און באַלד נאָך דעם נאָך אן אנדערם — א טריא — וואו דער מחבר האָט צונויפגעפלאָכטען דעם באגהער נאָך פריינדשאפט, נאָך מוזיק און נאָך וויין; און דאָס אלץ האָבען זיי אלע דריי באַגלייט מיט א הויכען גלעזכטער, מיט לחיים'ס און מיט'ן קלאנג פון גלעזלאר. וואָס שטויסען זיך אן אייגע די אנדערע.

דער זיינער איז שוין געוואָרן האלב־פיער, וועו זיי האָ־בען זיך אויפגעהויבען פונ'ם טיש. זיי האָבען זיך געפיהלט

קומען הײַנט אָבענט — הײַנט ביי נאַכט אין שפּעטסטענס...
— אַה! הײַנט ביינאַכט וועל איך שוין זײַן ווײַט פון דאַנען. — האָט זיך קריסטאָף אָפּגערופען.
שולץ'ס שיינעדיג פּנים איז פּאַרוואַלקענט געוואָרען.
וואָס? שוין? האָט ער אויסגערופען מיט א ציטער־רענדיגער שטים. ניין, איהר וועט אַזוי גיך ניט אַוועק־פֿאָהרען!
— יאָ! האָט קריסטאָף מונטער אויסגערופען — איך מוז כאָפּען דעם צוג הײַנט אָבענט.
שולץ איז געבליבען ווי דערשלאָגען. ער האָט גערעכענט אַז קריסטאָף וועט ביי איהם פּאַרבלייבען איבער דער נאַכט
— און אפשר נאָך א פּאָר נעכט. ער האָט געמורמלט:
— ניין, ניין! דאָס איז ניט מענליך.
קונץ האָט איבערגע'חזר'ט:
— און פּאָטפּעטשמידט!..
קריסטאָף האָט זיי בײַדען אָנגעקוקט: די אַנטוישונג האָט זיך אַזוי טיף אויסגעדריקט אויף זייערע גוטע אלטע פּנים'ער, אַז ער איז דערפון נעריהרט געוואָרען און געזאָגט:
— ווי גוט איהר זייט!.. אויב איהר ווילט דוקא, וועל איך ערשט מאָרגען אָפּפֿאָהרען!
שולץ האָט איהם אָנגעכאָפּט די האַנט.
— אָ! ווי גליקליך איהר מאַכט מיר דערמיט! א דאַנק! א דאַנק אייך!
ער איז געווען ווי א קינד, וועמען ס'דאַכט זיך אַז דער מאַרגענדיגער טאָג איז ווייט, ווייט,—אַזוי ווייט אַז מ'דאַרף נאָר דערפון ניט טראַכטען. קריסטאָף פֿאָהרט היינט ניט אַוועק, זיי וועלען איהם האָבען דעם גאַנצען אָבענט פּאַר זיך, זיי וועלען צוזאַמען פּאַרברענגען דעם גאַנצען אָבענט, זיי

געקוקט מיט צארטע אויגען און איהם יעדער ווייליע צוגע־
רוקט א גליאז מיט גוטען ריין־ווין — און אליע מאל אן אנ־
דער מין. קונץ האט געשיינט, און אין איהם דערקאנט אן
אייגענעם מענשען. סאלאמע מיט איהר ברייט פנים האט
געלאכט פון צופרידענהייט.

— צוערשט, ווען קריסטאף איז אריינגעקומען איז זי
געבליבען אן אנטוישטע. שוין האט פון פריהער אזוי פיעל
גערעדט וועגען איהם, אז זי האט זיך פארגעשטעלט צו דער־
זעהן א גאנצען שררה, באהאנגען מיט מעדאליען און עהרען־
טיטלען. און ווען זי האט באמת דערזעהן האט זי
אויסגעשריען:

— וואס? דאס איז ע ס?

ביים טיש האט ער אבער ביי איהר נושא־חן געווען.
זי האט נאך ביז דעמאלט קיינעם ניט געזעהן וואס זאל אזוי
אויסגעצייכענט „אנערקענען" איהר טאלאנט. אנשטאט צו־
ריקצוגעהן אין קיך אריין איז זי געבליבען שטעהן אויפ'ן
שוועל פון טיר און געקוקט אויף קריסטאף'ן, וועלכער האט
ניט פארפעהלט קיין ביסען און צו דערזעלבער צייט זיך גע־
וויצעלט. זי איז געשטאנען מיט די הענט אין די קלובעס
און געלאכט אויפ'ן קול. אלע זיינען געווען פרייליך. נאר
איין וואלקענדעל איז געווען אויף זייער לויטערען הימעל:
פאטפעטשמידט איז דארט ניט געווען. זיי האבען זיך אן
איהם פון צייט צו צייט דערמאנט:

— אי, ווען ער זאל דא זיין! ער וואלט עס געגעסען!
ער וואלט עס געטרונקען! און אי וואלט ער געזונגען!

די שבחים איבער איהם האבען גארניט אויפגעהערט.
— ווען קריסטאף זאל איהם נאר געווען הערען! און אפשר
וועט ער איהם הערען. אפשר וועט פאטפעטשמידט צוריק־

די געלעגנהייט אויף דעם נעביט זיך אויסצוכיינען. די אלטע פרייגד זיינען געווען זעהר גרויסע עסערס. קונץ פלעגט גאר ווערען אן אנדער מענש ביים טיש; ער האט אויפגעשיינט ווי א זון: ער האט געקאנט דיענען אלס א שילד פון א רעסטאראן. און שולץ האט אויך ניט וועניגער ליעב געהאט א גוטען ביסען; זיין שוואכע געזונד האט איהם אבער געצוואונגען זיך ניט שטארק נאכצוגעבען. אמת ער האט זיך אפט אן דעם פארגעסען; און האט דערפאר טייער באצאהלט; ער פלעגט זיך אבער ניט באקלאגען: אויב ער איז קראנק געווארען האט ער כאטש געוואוסט פארוואס. ער און קונץ האבען געוואוסט פון געוויסע מאכלים, וואס האבען געשמ'ט פון דורות. סאלאמע איז אלזא געוואוינט געווען צו קאבען פאר מבינים. דעם מאל האט זי זיך אבער די מיה געגעבען ארויינצושטעלען אין איין פראגראם אלע איהרע מייסטער־ווערק. ס'איז געווען א מין אויסשטעלונג פון דער איינפאכער, רייגער דייטשער קאך־קונסט מיט איהרע פייגע ריחות פון גרינצייג מיט די געדיכטע סאוסען און זופען, מיט די געשמאקע ראסעל־פליישען און בראטענס, מיט די גוטע, גרויסע קארפען, מיט דעם זויער־קרויט, די גענז, די הייפישע געבעקס און די פארשיידענע מינים ברוי־טען. קריסטאף איז הערפון ענטציקט געווארען, דער מויל האט ביי איהם ניט געהוהט און ער האט געגעסען ווי א וואלף. ער האט געהאט דעם מאגען פון זיין פאטער און זיידען, וועלכע האבען פשוט געקאנט איינשלינגען א גאנצע גאנז. דערפאר אבער האט ער זיך געקאנט אמאל באגעהן א גאנצע וואך בלויז מיט ברויט און קעז; נאר אז די געלעגנהייט האט זיך געמאכט, האט ער געקאנט עסען פאר דריי. שולץ מיט א גוטמוטיגער און פארדנער מינע האט אויך איהם

אויפ'ן טיש. שולץ האָט איהר געהייסען שווייגען. זי איז צוריקגעקומען אין צעהן מינוטען ארום, און נאָכאָמאָל אין נאָך צעהן מינוטען ארום. דעם מאָל איז זי געווען אויסער זיך און געזאָטען פאר כעס בעת זי האָט אָנגעשטעלט א גלייכגילטיגע מינע און זיך אוועקגעשטעלט אין מיטען צימער. כאָטש שולץ האָט צו איהר געמאכט פארצווייפעלטע העויות, האָט זי מיט א הילכיגען קול געפרעגט:

— אויב, איהר, מיינע הערען, ווילט עסען א קאָלטען אָדער צוגעברענטען מיטאָג, — ארט עם מיך ניט. איך ווארט נאָר אויף אייער ווארט.

שולץ איז ווי א צוטומעלטער געווארען פון איהרע העזה'דיגע רייד און געוואָלט אָפשפיעלען דער דיענסט א סצענע. קריסטאָף האָט אָבער אויסגעשאָסען אין א געלעכטער. און קונץ — נאָך איהם. שולץ האָט זיך צום סוף אויך צולאָכט. סאָלאָמע, א צופריעדענע פון דעם עפעקט פון איהר דרשה, האָט זיך אויסגעדרעהט צו דער טיר און איז ארויסגעגאַנגען מיט דער מינע פון א קעניגין וואָס איז נאָך אָלעמען וויליג מוחל צו זיין איהרע אונטערטאָנען, וואָס בעטען מחילה.

— א גאָנצער כוואָט! האָט זיך קריסטאָף אָפגערופען, זיך אויפהויבענדיג פון דער פיאָנאָ. זי האָט רעכט. ניטאָ קיין אומערטרעגליכערע זאך ווי א פובליקום וואָס קומט אָן אין מיטען קאָנצערט!

זיי האָבען זיך געזעצט צום טיש. ס'איז געווען א גאָר גרויסער און געשמאקער מאָלצייט. שולץ האָט אָנגעריהרט סאָלאָמע'ס שטאָלץ אָלס קעכין און דאָס האָט זי געטריבען ארויסצואווייזען איהר גאנצע קונסט. זי האָט אָפט געהאט

פלוצלונג, בעת ער האט געהאלטען אין שפיעלען א טרויעריש שטיק־מוזיק, האט דער קוקוק פון וואנט־זייגער געגומען אויסקלינגען. קריסטאף איז אויפגעשפרונגען און מיט כעס זיך צושריען. קונץ האט זיך פון זיין שפרונג אויפ־געכאפט און ארומגעקוקט מיט צושראקענע אויגען. שולץ אליין האט עס צו ערשט אויך ניט פארשטאנען. דערנאך וועז ער האט געזהען וויי קריסטאף ווייזט דעם זינגענדיגען פויגעל א פויסט און שרייט אויפ'ן קול אז מ'זאל למאן־השם צונעהמען דעם אידיאט, דעם בויך־רעדנעריישען גייסט—האט ער זיך צום ערשטען מאל אין זיין לעבען ארומגעזהען אז דער גערויש איז באמת א שרעקליכער. ער האט געגומען א שטיל און געוואלט ארויפקריכען כרי אראפצונעהמען דעם יום־טוב־פארשטערער; ער איז אבער שיעור ניט ארויפקריכען. ער האט קונץ האט איהם מעהר ניט געלאזט ארויפקריכען. ער האט נערופען סאלאמע. זי איז ווי געוועהנליך פאמעלאך אריין־געקומען און איז מבולבל געוואדען וועז מ'האט איהר אויף די הענט ארויפגעלעגט דעם וואנט־זייגער, וועלכען קריסטאף האט אליין, פארלירענדיג די געדולד, אראפגענומען.

— וואס זאל איך דערמיט טאן? — האט זי געפרעגט.

— וואס דו ווילסט נאר אליין, אבי אוועקגענומען! און מעהר זאל איך איהם דא ניט זעהן! האט שולץ געענט־פערט מיט דער זעלבער אומגעדולד ווי קריסטאף.

(ס'האט איהם אפילו ניט געוואונדערט פארוואס ער האט ביז איצט געקאנט פארליידען דעם שרעקליכען זייגער.)

און סאלאמע האט זיך געטראכט, אז זיי זיינען אלע א צודרעהטע חברה.

מ'האט ווייטער געשפיעלט. שטונדען זיינען אוועק. סאלאמע איז געקומען אנזאגען אז דער מיטאג שטעהט שוין

קונץ? (ער האָט שוין אַוועקגעמאַכט מיט'ן ווארט — „הער".)

קונץ האָט פאַלקאָם איינגעשטימט מיט איהם.

קונץ האָט געפרואווט צוריקברענגען דעם שמועס אויף זיין אַלטער פיאַנאָ.

— זי האָט נאָר גאָנץ שעהנע טענער — האָט ער, באַשיידען, זיך אַפגערופען.

און ער האָט זי אַנגעריהרט — פיער־פינף גאָנץ קלאָרע קלאַנגען, א האַלבע אקטאַווע אין דעם מיטעלסטען רענגיסטער. קריסטאָף האָט פארשטאַנען אז די פיאַנאָ איז אַן אַלטער פרייַנד זיינער און ער האָט גוטמוטיג געזאָגט — טראַכטענדיג בשעת דעם פון שולץ'עם אויגען.

— יאָ, זי האָט נאָך שעהנע אויגען. שולץ'עם פנים האָט אויפגעלויכטען. ער האָט געמומען זיינען א גאַנצען לויב־נעזאַנג צו זיין אַלטער פיאַנאָ; ער איז אַבער באַלד שטיל געבליבען זעהענדיג אז קריסטאָף נעהמט זיך וויעדער שפיעלען. ער האָט געשפיעלט איין ל י ע ד נאָכ'ן אַנדער'ן; קריסטאָף האָט זיי שטיל צוגעזונגען. שולץ האָט מיט פייכטע אויגען נאָכגעקוקט יעדען ריהר. קונץ האָט פארלייגט די הענט אויפ'ן שויס, און צוגעמאַכט די אויגען, כדי וואָס מעהר הנאה צו האָבען. פון צייט צו צייט האָט זיך קריסטאָף אומגעקוקט מיט א שטראַהלענד פנים צו די צוויי עגטציקטע אַלטע לייט, און געזאָגט מיט א נאיוועז ענטוזיאזם, פון וועלכען סאיז זיי גאָרניט איינגעפאַלען צו לאָכען.

— היי! ס'איז גוט!.. און דאָס! וואָס זאָגט איהר עפים דערויף?.. און אט־אַ־דאָס!.. דאָס איז דאָס שעהנסטע פון אַלע... — און איצט וועל איך אייך שפיעלען עפעס פון וואָס עס וועלען זיך אייך שטעלען די האָר קאָפווער...

זעהן אז ער זעצט זיך גלייכגילטיג אוועק אויפ'ן פיאנא שטול, און רעדט טאקע ווייטער און פיהרט דאך איבער די פינגער אויף די ביינדלאך פון דעם אינסטרומענט, כאטש ער קוקט ניט אויף איהם. און געשעהן איז טאקע דאס וואס שולץ האט ערווארט: ווי קריסטאף האט נאר אנגעשפיעלט עטליכע ארפערזשיאם, אזוי האט איהם שוין די מוזיק ארומגענומען. ער האט ווייטער געשפיעלט א פאר לייכטע אקאדעמען און געשמועסט דערביי; נאכדעם האט ער געזומען שפיעלען גאנצע פראזען; און ערשט דערנאך האט ער אויפגעהערט ריידען און אנגעפאנגען באמת שפיעלען. די אלטע האבען זיך איבערגעוואונקען מיט א כיטרען און צופריידענעם שמייכעל.

ווייסט איהר וואס דאס איז? — האט קריסטאף געפרעגט, שפיעלענדיג איינע פון זיינע לי ע ד ע ר.

— צו איך וויים! — האט שולץ אן ענטציקטער געענטפערט.

קריסטאף האט ווייטער געשפיעלט און אויסדרעהענדיג אביסעל דעם קאפ האט ער געזאגט:

— עה! ניט זעהר גוט אייער פיאנא!

— דער אלטער האט זיך געפיהלט ווי א שולדיגער און זיך ענטשולדיגט:

— זי איז שוין זעהר אלט — האט ער עניות'דיג געענטפערט, — זי איז ווי איך אליין.

שולץ האט גלאכט מיט א הארציגען געלעכטער, און נעזומען ריידען וועגען זיין עלטער, וועגען זיינע שלאפקייטען...

— טע, טע, טע! האט קריסטאף אויסגערופען, מ'רעדט נאר ניט פון דעם; איך וויים וואס איך זאג. ניט אמת

א גאַסט־הויז איז שטאָט. דער אלטער האָט זיך דערפּין שטארק נעערגערט; ער האָט באמת גע'ליטען פון דעם וואָס קריסטאָף האָט ביי א י ה ם ניט גענעסען דעם ערשטען מאָלצייט: אזעלכע קליינע זאכען האָבען געשפּיעלט א גרויסע ראָלע ביי דעם גוטהארציגען אלטען. קריסטאָף האָט דאָס פּארשטאַנען און זיך דערפון שטיל־ערהויט אמווירט. ער האָט איהם דערפּאר נאָך ליעבער געקראָגען, און אום איהם צו טרייסטען, האָט ער איהם פּארזיכערט אז ער האָט געגוג אפּעטיט אויף צוויי פּריהשטיקען: און ער האָט עס טאקע באַוויזען.

אלע זאַרגען זיינען איהם ארויס פון קאָפּ. זינט ער האָט זיך דערפּיהלט צוווישען אמת'ע פּרייַנד איז ער ווי אויפּגעלעבט. ער האָט זיי דערצעהלט וועגען זיין רייזע אין בערלין, וועגען זייַע עגטוישונגען אין וויציגען שטייגער. ער האָט אויסגעזוכט ווי א שול־אינגעל בעת דער וואקאציע. שולץ האָט געשיינט פּאר פּרייד. אַנגעקוועלט קוקענדיג אויף איהם און האַרציג געלאכט.

באלד האָט זיך דער שמועס פּארצויגען איבער דעם וואָס ס'האָט זיי אלע דריי פּארבונדען: איבער קריסטאָף'ס מוזיק. שולץ'ן האָט זיך שטארק נעוואלט הערען ווי קריסטאָף שפּיעלט זיינע קאָמפּאָזיציעס. ער האָט איהם אָבער ניט געוואַגט דאָס צו בעטען. זיי האָבען ווייטער גערעדט און קריסטאָף איז בשעת מעשה ארומגענאַנגען הין און צוריק איבער'ן צימער. שולץ האָט איהם נאכגעקוקט יעדעם מאל וואָס ער איז פּארבייגענאַנגען נעבען דער אָפענער פּיאַנאָ, און אין זיך נעבעטען אז קריסטאָף זאל זיך ביי איהר אפּשטעלען. קונץ האָט געהאט די זעלבע מחשבות. דאָס האַרץ האָט זיי אַנגעהויבען שטארקער קלאָפּען וועז זיי האָבען ג'ע־

ארומגעדרעהט אויפ'ן וועג, אוז ארום דעם פעלד, מיט א קלאפענדיג הארץ, אוז זיך געטראכט:

— ער איז עס... ניין, ס'איז ניט ער...

ער האט זיך געשעהמט איהם צו רופען. א געדאנק איז איהם איינגעפאלען: ער האט אנגעהויבען זינגען די ערשטע פראזע פון קריסטאף'ס א ליעד:

— אויף! אויף!..

קריסטאף איז אויפגעשפרונגען ווי א פיש אין וואסער אוז פארגעזעצט אויף א קול דאס ליעד. א דערפרייטער האט ער זיך אויסגעדרעהט. זיין פנים איז געווען רויט אוז שטיק־לאך גראז האבען געשטעקט אין די האר. זיי האבען איינער דעם אנדערען א רוף געטאן ביים נאמען אוז געלאפען זיך אנטקעגען. שולץ איז אריבערגעשפרונגען די גרוב ביי דער זייט פון וועג. קריסטאף איז מיט איין שפרונג געווען אויף יענער זייט פארקאז. זיי האבען זיך וואהרים געדריקט די הענט אוז זיינען צוזאמען אהיים געגאנגען, לאכענדיג אוז רייד־ענדיג הויך. דער אלטער האט דערצעהלט פארוואס ער האט איהם ניט באגעגענט ביים וואקזאל; אוז קריסטאף, וועלכער איז א מינוט פריהער געווען ענטשלאסען זיך מעהר ניט אפשטעלען ביי שולץ'ס הויז, אוז וויטער גענהן זיין וועג —— האט גלייך דערפיהלט זיין נאיוו אויפריכטיגע גוטס־קייט אוז איהם ליעב געקראגען. אייזער זיי זיינען צום הויז אנגעקומען האבען זיי זיך שוין געהאט פארטרויט צעהנדליגע אבען.

אריינגעהענדיג האבען זיי געפונען קונץ'ן. ער האט זיך דערוואוסט אז שולץ איז אוועק אויפזוכען קריסטאף'ן אוז ער האט רוהיג געווארט. מ'האט דערלאנגט קאווע מיט מילך; קריסטאף האט שוין אבער פריהער געפרישטיקט אין

זיך געלאָזט זוכען קריסטאָף'ן, לויט די פּאַר אומבאַשטימטע שפּורען וואָס די שכנים האָבען איהם געגעבען.

קריסטאָף האָט זיך געפיהלט באַליידיגט ניט געפינענדיג קיינעם — אפילו ניט קיין איין ענטשולדיגונגס־וואָרט. ניט ווייסענדיג וואָס צו טאָן ביז צום צוויייטען צוג איז ער זיך נעגאַנגען שפּאַצירען אין שטאָט און אין די ארומיגע שהנע פעלדער. דאָס איז געווען א רוהיג־שטילע שטעטל, וואָס איז געלעגען ווי א נעסט צווישען צוויי ניט־הויכע בערג. ארום די הייזער זיינען געווען גערטנער מיט קארשען־בוימער און בלומען, גראָבע, שהנע, שאָטענדיגע בוימער, נאָכגעמאַכט ווי אלט־היסטאָרישע חורבות, ווייסע ביוסטען פון אמאַליגע פרינצעסינס אויף מארמארנע זייל'ען אין מיטען פון די גערטנער, מיט מילדע, שהנע געזיכטער. ארום דער שטאָט זיינען גענוגע פעלדער מיט בערגלאָך. אויף די בויער און בלומען האָבען פּויגעלאָך לוסטיג געשפּיעלט, און צונויפגעשטעלט קאָנצערטלאָך פון לאכענדיגע און אָפּקלינגענדיגע פּלייטען. קריסטאָף'ס שלעכטע שטימונג איז באלד אוועק. ער האָט פּארגעסען אָן שולץ'ן.

דער אלטער איז אומזיסט ארומגעלאָפען איבער די נאָסען זיך נאָכפרעגענדיג ביי די פּאַרבייגעהר; ער איז ארויפּגענאַנגען ביז צום אלטען שלאָס אויפ'ן בערגעל איבער דער שטאָט און געהאלטען א דערשלאָגענער אין צוריקגעהן. פּלוצלונג האָבען אָבער זיינע שארפע אויגען דערזעהן פון דער ווייטען א מענשען לויפענדיג אויפ'ן פעלד אונטער'ן שאָטען פון א דערנער־קוסט. ער האָט ניט געקענט קריסטאָף'ן; ער האָט ניט געקאָנט ווייסען צי דאָס איז ער; און א חוץ דעם, איז דער מענש געלעגען מיט'ן רוקען צו איהם און מיט'ן קאָפּ האלב־איינגעגראָבען אין גראָז. שולץ האָט זיך לויערענד

אן אנדער צוג אוז ניט מיט דעם אנגענעבענעם. חוץ דעם איז איהם אויף דער מחשבה ניט געקומען אז קריסטאף וועט ארויס פון א דרימע־קלאסע־וואגאן. בעת קריסטאף איז אנ־געקומען און גלייך געגאנגען אנקלאפען אין זיין טיר, האט שולץ נאך אלץ געווארט ביים וואזאל — און געווארט האט ער א האלבע שעה. און צו דעם אלעמען איז צוגעקומען נאך אן אומגליק: סאלאמע איז גראד נאר וואס ארויסגענאנגען און זיך נעלאזט אין מארק אריין. קריסטאף האט נעפונען א פארשלאסענע טיר. די שכנה וועמען סאלאמע האט אנגע־בעטען אז אויב עמיצער וועט אנקלינגען זאל מען איהם זאגען אז זי וועט באלד זיין צוריק—האט די וועריטער איבערגענעבען און מעהר נארניט צוגעלעגט. קריסטאף, וויסענדיג אז ער איז ניט געקומען זעהן סאלאמע, האט דאס באטראכט פאר א מיאוס'ן וויץ. ער האט זיך נאכגעפרעגט צי דער ה ע ר א ו נ י ו ו ע ר ס י ט ע ט ס ־ ־ מ ו ז י ק ־ ד י ר ע ק ט א ר וואוינט נאך אלץ דא. מ'האט איהם געענטפערט אז יא; מ'האט איהם אבער ניט געקאנט זאגען וואו ער איז. קריס־טאף איז שטארק אין כעם געווארען און איז אוועקגענאנגען.

וועז שולץ איז צוריקגעקומען מיט א מורא־דיג לאנגען פנים און דערהערט פון סאלאמע וועלכע איז אויף אקארשט אריינגעקומען, וואס עם איז פארגעקומען, איז ער געבליבען א פארצווייפעלטער. ער האט געזומען וווינען. ער האט געשריען, געשטורעמט אויף דער דיענסט וואס זי איז אזוי נארריש געווען, און איז אוועקגענאנגען אין זיין אפוועזענ־הייט און ניט געהאט אפילו גענוג שכל אנצוזאגען אז מ'זאל קריסטאף'ן הייסען וואריען. דער אלטער האט זיך אבער לאנג ניט אפגעשטעלט אויסטענה'ן. ער האט קיין מינוט ניט פארלאזען, איז שנעל וויעדער אראפגעלאפען די טרעפ און

צוג. און כאַטש קריסטאָף האָט ערשט נעדאַרפט אַנקומען זייגער ניין איז ער אויפגעשטאַנען גאַנץ פריה. ער האָט דאָס ערשטע גלייך א קוק געטאָן אויפ'ן הימעל: קוינץ האָט קיין טעות ניט געמאַכט. דאָס וועטער איז געווען וואונדער־שעהן. אויף די שפּיץ־פּינגער איז ער אַראָפּגענאַנגען אין קע־לער, וואו ער איז שוין לאַנג ניט געווען צוליעב די משופּה־דיגע טרעפּ און דער קעלט. ער האָט אויסגעקליבען די בעס־טע פּלעשער וויין, זיך צושלאַגען דעם קאָפּ אָן דער סטעלע ארויפקומענדיג, און ביז ער איז ארויסגעקומען מיט דעם פּולען קאַרב האָט זיך איהם געדאַכט אז ער וועלט דערשטיקט. נאָכדעם איז ער אריינגענאַנגען אין גאַרטען און אומבע־רחמנות'דיג אָפּגעשניטען די שענסטע רויזען און ליליען בלומען. דערנאָך איז ער צוריק ארויף צו זיך, מיט א פּיעבע־רישער האַנט זיך ראַזירט און צושניטען צוויי־דריי מאָל. זיך שעהן אָנגעטאָן און איז אוועקגענאַנגען צום וואָקזאל. ס'איז נעווען זיינער זיבען. סאָלאָמע האָט ניט געקאָנט פּועל'ן ער זאָל אפילו טרינקען א טראָפּען מילך. ער האָט נע'טענה'ט אז קריסטאָף וועט מסתמא פאר'ן אַנקומען נאָך ניט האָבען געגעסען און אז זיי וועלען ביידע עסען צוזאַמען נאָכ'ן צו־ריקומען פון וואָקזאל.

ער איז אָנגעקומען צום באַהן־הויף דריי־פערטעל שטונ־דע פאר דער צייט. ער האָט געוואַרט און געוואַרט, און קריסטאָף'ן דאָך ניט געטראָפען. אַנשטאָט צו וואַרטען נע־דולדיג ביים ארויסגאַנג־טויער, איז ער ארויס אויף'ן טרעפּ און צוטומלט געוואַרען איז מיטען פון דער כוואַליע אַנקו־מענדע און אָפּפאַהרענדע פּאַסאַזשירען. טראָץ די באַשטימ־טע אַנדייטונגען פון דער דעפּעשע איז איהם גאָר איינגעפאַ־לען גאָט וויסט פארוואָס, אז קריסטאָף וועט אַנקומען מיט

שולץ האט זיך געלאזט אין שטאט אריין און זיך אויפ'ן וועג פארטשעפעט מעהר ווי איין מאל אן די העלצער און שטייגער וואס זיינען דארט געווען אנגעוואנדפען. איידער ער איז אנגעקומען אהיים, איז ער אריין אין א קאנדיטערייי און באשטעלט א מין טארט מיט וועלכער די שטאט האט זיך גערוהמט. דאן איז ער אהיים געגאנגען, אבער פונקט פאר'ן אריינגהן האט ער זיך אומגעקעהרט און איז צוגענאנגען צום וואקזאל כדי אקוראט אויסצוגעפינען וועו דער צוג קומט אן. ענדליך איז ער אריין צו זיך אין הויז, נערופען סאלאמע, מיט איהר לאנג באשפראכען דעם מארגענדיגען מאלצייט, און ערשט נאכדעם זיך געלענט שלאפען. ער איז געווען אזוי אומרוהיג, אויפגערעגט און פרייליך ווי א קינד פאר ווייגאכטען; ער האט זיך ארומגעוואנדרפען די נאנצע נאכט און ניט צוגעמאכט אן אויג. ארום איינס ביי נאכט איז איהם איינגעפאלען אויפצושטעהן און צו גענהן זאנען סאלאמע, אז זי זאל בעסער מאכען צו מיטאג א גע־פרעגעלטען קארפ, וואהרום דער מאכל פלענט זיך איהר זעהר גוט איינגעבען. ער האט עס איהר ניט געזאגט, און מסתמא גלייך געטאן. ער איז אבער אויפגעשטאנען און צוגויפגע־לענט, צורעכט געמאכט געוויסע זאכען אין צימער וואס ער האט געוואלט אפגעבען קריסטאף'ן. ער האט גוט אכטונג געגעבען ניט אויפצוואוועקען סאלאמע, וואהרום ער האט פשוט מורא געהאט זי זאל אויך איהם ניט אנשרייען. די נאנצע נאכט האט ער מורא געהאט אז ער וועט פארשפעטיגען דעם

קונץ, וועלכער איז באקאנט געווען אלס א גאנצער קענער אין מעטעראלאגיע, האט ערנסט ארויפגעקוקט צום הימעל — (ווארום ער האט פונקט ווי שולץ געוואלט אז קריסטאף זאל זעהן זייער שטעטעל און די אומגענענד אין זייער גאנצער שעהנקייטען) — און געזאגט:

— ס'וועט זיין שעהן מארגען.

— וואס טוט מען? וואס טוט מען? האט קונץ געפרענט.

— קראפט מוז אומבאדינגט הערען פאטפעטשמידט'ן, האט זיך שולץ אפגערופען.

ער האט זיך פארטראכט און וויטער געזאגט:

— מ'מוז פאטפעטשמידט'ן שיקען א דעפעשע.

זיי זיינען צוגענאנגען צום טעלעגראף־ביורא און ביידע אויסגעשטעלט א לאנגע, ריהרענדע טעלעגראמע, וואס מ'האט קוים געקאנט פארשטעהן. דערנאך זיינען זיי צוריקגעקומען. שולץ האט אויסגערעכענט:

—ער קאן דא זיין מארגען אין דער פריה, אויב ער זאל נעהמען דעם ערשטען צוג.

קונץ האט איהם אבער אנגעוויזען אז ס'איז שוין איצט צו שפעט און אז די דעפעשע וועט איהם אודאי ערשט אין־ערגעגעבען ווערען דעם צווייטען טאג.

שולץ האט געשאקעלט מיט'ן קאפ און זיי האבען ביידע איבערגע'חזר'ט:

— ס'ארא אומגליק!.. ס'ארא אומגליק!..

זיי האבען זיך צושיידט נעבען קונץ'ס הויז; וואהרום ווי גרוים קונץ'ס פריינדשאפט איז ניט געווען צו שולץ'ן, האט זי איהם דאך אזוי ווייט ניט פארפיהרט אז ער זאל שולץ'ן באגלייטען ביז ארוים פון שטעטעל, אדער אפילו ביז צום וועג, און ער זאל דארפען נאכדעם אליין צוריקגעהן אין דער פינסטערניש. זיי האבען אפגערעדט אז קונץ זאל מארגען קומען עסען מיטאג ביי שולץ'ן. שולץ האט מיט א פארזארגטער מינע געקוקט צום הימעל און אויסגערופען:

— ס'זאל נאר זיין שעהן מארגען!

און ס'איז איהם גרינגער געווארען אויפ'ן הארצען, וועו

שולץ האָט דערביי האַרצליך געלאַכט, געקוקט שאָקלענדיג מיט'ן קאָפּ אויף זיין חבר און געזאָגט:

— נו, וואָס זאָגסטו עפּעס? הא!

קונץ האָט זיך א ווייל פּאַרטראַכט, איינגעצויגען אין אַרויסגעלאָזען א גאַנצע כמאַרע מיט טאַבאַק־רויך, און נאָכ־דעם אוועקגעלענט זיין האַנט אויף שולץ'ס קניה זאָגענדיג:

— מ'דאַרף צו וויסען לאָזען פּאָטפּעטשמידט'ן.

— איך האָב טאָקע דאָס נאָר וואָס בדעה געהאַט.

— איך נעה מיט דיר.

ער איז אריינגעגאַנגען אוועקשטעלען דעם לאָמפּ און איז גלייך צוריקגעקומען. די צווייי אלטע זיינען, נעאַרעמט, אוועקגענאַנגען. פּאָטפּעטשמידט האָט געוואוינט ביים אנדער עק שטעטל. שולץ און קונץ האָבען סתם א פּאָר ווערטער צוויישען זיך איבערגעביטען; זיי האָבען ביידע גע־טראַכט פון דער גרויסער נייעס. פּלוצלונג האָט זיך קונץ אָפּגעשטעלט, א קלאַפּ געטאָן מיט'ן שטעקען און אויסגע־שריען:

— אָה, צום טייוועל... ער איז ניטאָ הי!..

ער האָט זיך אָקאַרשט דערמאָנט אז פּאָטפּעטשמידט האָט געמוזט דעם נאָכמיטאָג אָפּפּאָהרען צוליעב אן אָפּפּאַראַציע אין א צווייטער שטאָט, וואו ער האָט געדאַרפט איבערנעכ־טינען און פּאַרבלייבען א טאָג־צווויי. שולץ איז שטעהן גע־בליבען א דערשלאָגענער, און קונץ — ניט וועניגער ווי זיין באגלייטער. זיי האָבען שטאַלצירט מיט פּאָטפּעטשמידט'ן און ס'האָט זיך זיי זייער געוואָלט באַווייזען וועמען זיי פּאָר־מאָגען. זיי זיינען געבליבען שטעהן אין מיטען נאָס און ניט געוואוסט וואָס וווייטער צו טאָן.

— קראפט! האט שולץ ווייטער געשריען.

קונץ האט זיך פארטראכט א מינוט איבער דעם ווארט און א הילכיגער אויסגעשריי — „איך קום אראפ!" — האט באלד דערוויזען אז ער האט פארשטאנען.

דאס פענסטער האט זיך צוגעמאכט. קונץ איז ארויס אויף די טרעפ מיט א לאמפ אין דער האנט און איז ארונטער אין גארטען. ער איז געווען אן אלטינקער מיט א שווארצן מערפער, מיט א גרויסען, גרויען קאפ, א רויטע בארד, און רויטע שפרינקלעך אויפ'ן פנים און אויף די הענט. ער איז געגאנגען מיט דראבנע טריט און געוויכערט זיין פאר־צעלייענע לולקע. דער גוט־מוטיגער, שלעפעריגער אלטער האט שטענדיג רוהיג געלעבט און האט כמעט פון קיין זאך ניט געזארגט. דאך האט איהם שולץ'ס בשורה אויפגערו־דערט: ער האט געווארפען מיט די הענט, געשאקעלט מיט'ן לאמפ און געפרעגט:

— וואס? ס'איז אמת? ער קומט טאקע?

— מארגען איז דער פריה! האט שולץ מיט נצחון איבערגע'חזר'ט איהם ווייזענדיג די דעפעשע.

די צווויי פרייגד האבען זיך אוועקגעזעצט אויף א באנק ביים פאוויליאן. שולץ האט געגומען דעם לאמפ. קונץ האט פארזיכטיג געפענט די דעפעשע און לאנגזאם מיט א מורמעל זי געלעזען. שולץ האט זי נאכאמאל הויך געלעזען איבער זיינע אקסלען. קונץ האט אלץ געקוקט אויפ'ן פא־פיר, אויף די פארשיידענע אנמערקונגען אויף דער טעלעגרא־מע. — די צייט וועז זי איז ארויסגעשיקט געווארען, די צייט וועז זי איז אנגעקומען, די צאהל ווערטער. דערנאך האט ער דאס טייערע זייטעל פאפיר צוריקגענעבען שולץ'ן.

מעל איז געווען קלאָר: ס'איז געווען א זעהר מילדער אפֿרוֹיל אָבענט; די נאכטיגאלען האָבען געזונגען. ביים אלטען שולץ איז דאָס הארץ פול געווען מיט גליק; ער האָט לייכט געאטעמט, די פים זיינען געוואָרען גרינג ווי ביי א צוואנציג־יאָהריגען בחור. ער האָט געשפרייזט לוסטיג, און זיך ניט אומגעקוקט אויף די שטיינער אָן וועלכע ער האָט זיך אין דער פינסטער אָנגעשלאָגען. ער האָט פלינק א שפרונג געטאָן ביים זייט פונ'ם וועג ווען א וואָגען איז אָנגעקומען און זיך פרייליך באגריסט מיט'ן פוהרמאָן, וועלכער האָט פאָרוואינדערט געקוקט, ביי דער שיין פון דעם לאָמטערן, אויף דעם זקן ווי ער שפרינגט ארויף אויף א בערגעלע ביים ברעג וועג.

ס'איז שוין געווען שטאָק־פינסטער וועז ער איז אָנגעקומען צו קונץ'ס הויז, — א ביסעל אויף יענער זייט שטעטל איז מיטען פון גערטענדעל. ער האָט לייכט אָנגעקלאפט אָן טיר און געמומען רופען אויפ'ן קול. א פענסטער האָט זיך געעפענט און קונץ, א צוטומעלטער, האָט זיך באוויזען. ער האָט געפרואווט זהען אין דער פינסטערניש און געפרעגט:

— ווער איז דאָרט? וואָס איז אַזוינס?

שולץ האָט סאָפענדיג און פרייליך, אויסגעשריען:

— קראפט... קראפט קומט מארגען...

קונץ האָט ניט פארשטאנען וואָס ער מיינט; נאָר ער האָט דערקאָנט דעם קול.

— שולץ!.. ווי! אזוי שפעט! וואָס איז געשעהן? שולץ האָט איבערגע'חזר'ט:

— ער קומט מארגען... מארגען אין דער פריה!..

— וואָס! האָט נאָך אלץ קונץ געפרעגט, א דערשראָקענער.

האָט טונקעל געברענט, די אותיות האָבען געטאַנצט פאר זיינע אויגען. און וועז עד האָט ענדליך פארשטאַנען, איז ער אזוי צוטומלט פארבליבען, אז ער האָט פארגעסען אז עסען. סאַלאָמע האָט אויף איהם געשריען; ס'איז איהם אָבער אומגליך געווען אראָפצושלינגען א ביסען. ער האָט א וואַרף געטאַן די סערוועטקע אויפ'ן טיש, — ניט צונויפגעלעגט ווי ער פלעגט עס שטענדיג טאַן; ער האָט זיך טרייסלענדיג אויפגעהויבען, איז געגאַנגען זוכען זיין קאַפּעלוש אוז שפּאַציר־שטעקעז. ערהאַלטענדיג די גוטע בשורה, איז געווען זיין פרייד זיך צו צוטיילען מיט אַנדערע, אוז לאזען צו וויסען זיינע פריינד אז קריסטאף דארף אַנקומען.

ער האָט געהאט צוויי פריינד, געוואַלטיגע מוזיק־ליבהאָבער ווי ער, וועלכע זיינען דורך זיין מיה אויך באַניימטערט געוואָרען פון קריסטאף'ן: — דער ריכטער סאמועל קוניץ אוז דער דענטיסט אָסקאַר פאטפעטשמידט, וועלכער איז געווען אז אויסגעצייכענטער זינגער. די דריי אלטע חברים פלעגען אפט צוזאמען ריידען פון קריסטאף'ן, אוז זיי האָבען געשפּילט יעדעס שטיק מוזיק זיינס וואָס זיי האָבען נאר געקאַנט קריגען. פאטפעטשמידט האָט געזונגען, שולץ האָט אקאמפאַנירט אוז קוניץ האָט צוגעהערט. שטונדען־לאַנג פלעגען זיי בליבען אין התלהבות. ווי פיעל מאל האָבען זיי צווישען זיך געזאַגט בזעת זיי פלעגען שפּילען אוז זינגען די מוזיק:

— אה! וועז קראפט זאל דא זיין!

שולץ האָט צו זיך געלאַכט פאר פרייד — זיין פרייד אוז די פרייד וואָס ער וועט זיי פארשאפען. די נאכט איז דערווייל צוגעפאלען. קוניץ האָט געוואוינט אין א שטעטעלע א האלבע שעה גאנג פון דער שטאט. אָבער דער הי־

פּלענט זיך אַבער אויף אַזוינע מחשבות ניט לאַנג אָפּשטעלען: ער האָט זיי געזוכט צו פֿאַרלייקענען. ער האָט געוואָלט זיין אָפּטימיסטיש, האָבען צוטרויען און גלויבען אין די מענשען. עס האָט זיך איהם איינגענעבען; — כאָטש זיינע אילוזיעס פּלענען אָפּט צו נישט־ווערען אויף א ברוטאַלען שטייגער פּלענען אַבער אַנדערע שטענדיג, שטענדיג... געבאַרען ווערען אויף זייער אָרט. ער האָט אָהן זיי ניט געקאָנט לעבען.

דער אומבאַקאַנטער קריסטאָף איז געוואָרען א נייע שטראַהלענדע טרייסט אין זיין לעבען. קריסטאָף'ס ערשטער קאָלט־גלייכגילטיגער בריף וואָלט איהם געדאַרפט ווען טאָן; — (און אפשר האָט ער איהם טאַקע ווען געטאָן) — ער האָט דאָס אַבער ניט געוואָלט צוגעבען און האָט פון איהם געהאַט א קינדערשע פרייד. ער איז געווען אזוי בשׂמחה איידען און האָט אזוי וועניג פֿאַרלאַנגט פון די מענשען אז דאָס ביסעל וואָס ער האָט פון זיי געקראָגען איז גענוג געווען אויפצוהאַלטען זיין ליעבע צו זיי, און ארויסצורופען זיין דאַנקבאַרקייט. ער האָט קיינמאָל ניט געוואָגט צו האָפּען אויפֿן גליק צו זעהן קריסטאָפֿ'ן; און ער איז שוין איצט צו אַלט געווען צו מאַכען א נסיעה ביז צום ריין; און ווען אַנבאַלאַנגט בעטען קריסטאָפֿ'ן ער זאָל איהם באַזוכען, איז איהם דער גערַאַנק אפילו ניט איינגעפֿאַלען.

קריסטאָפֿ'ס דעפּעשע איז איהם אַנגעקומען אין אבענט פונקט בשעת ער האָט זיך געזעצט עסען. די חתימה האָט איהם אויסגעוויזען אומבאַקאַנט און ער האָט גערעכענט אז ס'מוז זיין א טעות, אז די דעפּעשע איז ניט צו איהם. ער האָט זי איבערגעלעזען דריי מאָל. ער איז מבולבול געווארען: די בריליען האָבען זיך ניט געקאָנט האַלטען. דער לאָמפּ

זיין אידעאליזם. ער האט גאנץ גוט געוואוסט, אז די אלטע סאלאמע לאכט פון איהם הינטער די פלייצעם מיט די ווייבער פון דער גאס ארום, אז זי בא'גנב'ט איהם יעדע וואך אין די הויז־חשבנות. ער האט גוט געוואוסט אז די תלמידים זיינע באנעהמען זיך הכנעה'דיג צו איהם כל זמן זיי דארפען איהם, און אז נאכדעם ווי זיי קריגען פון איהם ארויס אלץ וואס זיי האבען נאר געקאנט ערווארטען, פארגעסען זיי אז איהם. ער האט געוואוסט, אז זיינע פריהערדיגע אוניווערסיטעט־קאלעגען האבען איהם שוין אויך אין גאנצען פארגעסען זינט ער האט זיך צוריקגעצויגען און אז זיין נאכפאלגער באפאלט איהם אין זיינע ארטיקלען ניט דערמאנענדיג אפילו זיין נאמען, — און אויב יא איז עס אויף א פאלשגיפטיגען שטייגער, אום צו ציטירען זיינע א ווערטלאזע פראזע און נאכדעם אנצואווייזען אויף זיינע פעהלערען. — (א גאנץ געווענהנליכער מיטל אויף דעם געביט פון דער קריטיק). — ער האט געוואוסט, אז זיין אלטער פרייגד קוניץ האט איהם היינט נאכמיטאג געזאגט א גרויסען ליגען, — געוואוסט אז ער וועט שוין מעהר ניט זעהן די ביכער וואס זיין צווייטער פרייגד, פאטפעטשמידט האט פון איהם אנטליהען אויף עטליכע טעג — און א מענש ווי ער וואס איז געווען צוגעבונדען צו ביכער ווי צו לעבעדיגע פרייגד האט דערפון שטארק געליטטען. ער פלעגט זיך דערמאנען אז א סך אלטע און נייע טרויעריגע זאכען; ער האט פון זיי ניט געוואלט טראכטען; זיי זיינען אבער דאך אין איהם געלעגען און ער האט זיי געפיהלט. די ערינירונגען פלעגען איהם טייל מאל דורכנעהמען ווי א שניידענדער וועהטאג.

— אה! מיין גאט! מיין גאט!

... פלעגט ער זיפצען ביי נאכט אין דער שטיל. — ער

ער האָט פארבראכט די נאכקומענדע איינזאמע טעג אין א מין עקסטאז־צושטאנד. ער האָט שוין ניט געטראכט פון זיין קראנקהייט, פונ׳ם ווינטער, פון דער אומעטיג־טונקעלער ליכט, פון זיין איינזאמקייט. אלץ ארום איהם איז געווארען פול מיט ליכט און ליעבע. א זקן נאָנץ נאָהענט צום טויט האָט ער געפיהלט, אז ער לעבט אויף אין דער יונגער נשמה פון אן אומבאקאנטען פרויינד.

ער האָט זיך געפרואווט פארשטעלען קריסטאָף׳ן. ער האָט איהם ניט געזעהן ווי ער איז באמת געווען. ער האָט זיך איהם געמאָלען נאָך זיין אייגענער אידעאַליזירטער געשטאלט — אזוי ווי ער האָט אלײן געוואָלט זיין: בלאָנד, צארט, מיט בלויע אויגען, מיט אן איידעלען, פאר׳חלומ׳טען זיסען, שטילען קול. ער איז גרייט געווען איהם צו אידעאַליזירען ווי ער זאָל ניט זיין. ער פלענט אידעאַליזירען אלץ ארום זיך: די תלמידים, די שכנים, די פרוינד, זיין אלטע הויז־דיענסט. זיין הארציגע לעבליכקייט און זיין ניט־קריטיקירענדער גייסט — טיילוויײז אומיסנע אזוי, כדי אפצוטרייבען פון זיך יעדען שטערענדען געדאנק — האָבען ארום איהם אויסגעוועבט קלאָרע, אומבאפלעקטע בילדער, פונקט ווי זיין אייגענס. די אילוויע, דער ליגען איז פאר איהם געווען א לעבענס־באדירפניש. אין נאנצען האָט ער זיך אפילו ניט אפגענארט, און אפט פלענט ער ביי נאכט אין בעט זיפצען און טראכטען פון די פארשיידענע זאכען וואס זיינען איהם דורכ׳ן טאג פארגעקומען און ווידערשפראכען

זי זאל איהם צורוה לאזען. אזוי ווי זי האט אבער ניט געוואלט אפשטעהן, איז ער אין כעס געוואָרען, געשריען העכער, געזידעלט און שיעור דערביי ניט דערשטיקט געוואָרען. זי איז געבליבען א צושראקענע, א פארוואונדערטע און אפגעלאזט דאס פעקעל. זי האט איהם אבער גענומען שטרענג מוסר'ן; זי האט איהם געדרופען אלטער משוגענער און איהם אויך געזאגט, אז זי האט ביז איצט גערעכענט אז זי האט צו טאן מיט אן אנשטענדיג־ערצויגענעם מענשען, נאר אז איצט זעהט זי אז זי האט א טעות געהאט: ער קאן זידלען ערגער ווי א בעל־עגלה, און די אויגען האבען איהם אזוי ארויסגעשטארצט פון קאפ אז ווען זיי זיינען מעסערם וואלטען זיי זי ממש דערשטאכען... זי וואלט נאך געווען גע'דרש'עט אזוי א לאנגע צייט ווען ער וואלט מיט כעס זיך ניט אויפגעהויבען פון די קישענס און אויסגעשריען צו איהר:

— ארויס! ארויס פון דאנען!

עס איז געווען מיט אזא באפעהלענדען טאן אז זי איז גלייך אוועק, א שטארקען קלאפ טאענדיג מיט דער טיר און אויסרופענדיג אז ער וועט זי שוין איצט מעגען רופען ווי־פיעל ער ווייל, וועט זי איהם ניט ענטפערען און איהם לאזען אליין אויסגעהן.

די נאכט האט זיך ערשט פארצויגען איז ציטער און עס איז וויעדער שטיל געוואָרען. דער גלאק האט וויעדער גע־נומען קלינגען, מילד און זאנדערבאר, אין דעם רוהיגען־פרידּ־ליכען אבענט. א ביסעל פארשעהמט איבער זיין כעס האט דער אלטער שולץ, לויגענדיג שטיל אויסגעצויגען, געוואָרט מיט א שווער־אטעמענדער ברוסט, אז דאס הארץ זאל זיך איהם באָרוהיגען. ער האט צו זיך געדריקט די טייערע ל י ע ד ע ר און געלאכט ווי א קינד.

... דאָן איז דערפון געוואָרען א פרייד־שטורם, א קריעג'ס־באַרוישונג, א טריאומף פון א רוימישען א י מ פ ע ר א ט א ר.

דער אַלטער האָט געציטערט מיט'ן גאַנצען קערפער. ער האָט נאָכגעפאָלגט, מיט א פאַרכאַפטען אָטעם, די מאַיעסטעטישע מוזיק, פונקט ווי א קינד וואָס ווערט מיטגענעשלעפט פון א חבר בעת'ן לויפען, און האָלט זיך אָן ביי דער האַנט. דאָס הארץ האָט איהם געקלאַפט. טרערען האָבען אראָפגערונעו. ער האָט געשטאַמעלט:

— אָה! נאָט מיינער!.. נאָט מיינער!

ער האָט געגומען כליפען, לאָכען: ער האָט זיך געפיהלט אויפ'ן זיבעטען הימעל. ס'האָט איהם אָנגעהויבען שטיקען און א שרעקליכער הוסט איז איהם אָנגעפאָלגען. סאָלאָמע, די אַלטע דיענסט, איז אריינגעלאָפען און געמיינט אז דער אַלטער האָלט בייִם שטאַרבען. ער האָט ווייטער געווייגט און געהוסט און איבערגע'חור'ט:

— אָה! נאָט מיינער!.. נאָט מיינער!..

אין די קורצע פאָוזעס, וואָס דער הוסט האָט איהם געלאָזט אָפאָטעמען, — אפרוהען — האָט זיך א האַרציג קוויטשעדינ געלעכטערעל פון איהם ארויסגעריסען.

סאָלאָמע האָט גערעכענט אז ער ווערט משוגע. און וועו זי איז צום סוף דערנאָנגען די אורזאַך פון זיין אויפרעגונג, האָט זי אויף איהם געמומען שטאַרק שרייען:

— ווי אזוי ווערט מען דאָס אזוי צוקאַכט צוליעב אזא נאַרישקייט!.. ניט עס מיר אהער! כ'וועל עס אוועקנעהמען און איהר'ט שוין קיינמאל אין די אויגען ניט אנזעהן.

אבער דער אַלטער האָט זיך פעסט געהאַלטען, כאָטש עף האָט ווייטער געהוסט; ער האָט צו סאָלאָמע געשריען אז

האט אפגעקלונגען אין די לעצטע פארטרויליכע און נאיווע פערזען:

Bist du doch nicht Regente,
Der alles fuehren soll.
Gott sitzt im Regimente
Und fuehret alles wohl.

דו ביסט דאך ניט קיין הערשער,
און פיהרסט ניט אלץ אליין;
נאר גאט, ער איז דער הערשער,
און פיהרט די וועלט נאר שהן!

— — — — — — — — — — — — — —

און ווען ס'איז געקומען די שטאלצע אויפפאדערונג, די שטארקע סטראפע, וואס ער האט מיט דער חוצפה פון א יונגען בארבאר רוהיג ארויסגעריסען פון דער אלטער פאעמע און פון איהר געמאכט דעם שלום פון זיין לי ע ד:

Uud ob gleich alle Teufel
Hier wolten widerstehn,
So wird doch ohne Zweifel
Gott nicht Zuruecke gehn.

Was er sich vorgenomnen
Und was er haben will
Das muss doch endlich kommon
Zu seinem Zweck und Ziel.

— — — — — — — — — — — — — —

און ווען אפילו אלע טייוולען זאלען איהם וועלען ווידערשטעהן וועט גאט דאך אהן שום צווייפעל, צוריק, — צוריק, א ניט געהן.

וואס ער האט זיך פארגענומען
און וואס ער, שטענדיג, ווייל
דאס מוז דאך ענדליך קומען,
דערנרייכען דעם צוועק און ציל.

„האַף נאָר, אַ עלענדע נשמה
האַף נאָר און זיי נאָר מוטיג,
— — — — — — — — — — — — — —
וואַרט נאָר, וואַרט א ביסעל
און דערזעהן וועסטו באַלד
די זון פון דער שענער פרייד."
— — — — — — — — — — — — — —

דער אַלטער שולץ האָט געקאָנט די נאַיוו־האַרציגע ווער־טער; זיי האָבען אבער קיינמאָל ניט אַזוי, אַזוי... געדעדט צו איהם. ס'איז שוין ניט געווען די שטילע פרומקייט וואָס באַרוהיגט און שלעפערט איין די נשמה מיט איהר מאַנא־טאַנקייט. ס'איז געוואָרען א נשמה עהנליך צו זיינער — ס'איז געוואָרען זיין אייגענע נשמה, נאָר א אינגערע, א שטאַרקערע, וועלכע האָט געליטען און געוואָלט האָבען, גע־וואָלט זעהן די פ ר י י ד, — און זי געזעהן. זיינע הענט האָבען געציטערט, גרויסע טרערען האָבען נערונגען אויף זיינע באַקען.; ער האָט ווייטער געלעזען.

Auf, Auf! Gieb deinem Schmerze
Und Sorgen gute Nacht!
Lass Fahren, was das Herze
Betruebt und traurig macht!

— — — — — — — — — — — — — —

אויף אויף! און זאָג דיין שמערץ
און זאָרג, שנעל א גוטע נאַכט!
פאַרטרייב, טרייב פון דעם האַרץ
וואָס עס טריב און טרויעריג מאַכט!
— — — — — — — — — — — — — —

קריסטאַף האָט אין די געדאַנקען אריינגעלעזענט א יוגענד־ליכע שטאַרקע וואַרעמקייט, און א הראַישער געלעבטער

קלונגען, יעדער פערטעל שטונדע מיט א צובראכען און מורא־דיג פאלשען קול, — מאנאטאנע כאר־קלאנגען, וואס האבען מאדנע געגריל־צט אין די אויערען וועו מ׳איז אליין אויף ניט געווען זעהר מונטער. דער אלטער שולץ איז געוועסען אנ־געשפאדט אן א בארג קישענס און געהוסט. ער האט גע־פרואווט נאכאמאל איבערלעזען מאנטיין, וועמען ער האט ליעב געהאט. דאס לעזען האט איהם אבער יענעם טאג ניט פארשאפט דאס געווענליכע פארגעניגען. ער האט ארא־פ־געלאזט דאס בוך; ער האט שווער געאטעמט, און געטרוימט. דאס פעקעל מוזיק איז געלעגען אויפ׳ן בעט: ער האט ניט געהאט דעם מוט עס צו עפענען; עס איז איהם געווען שטארק אומעטיג אויפ׳ן הארצען. ענדליך האט ער אפגע־זיפצט, שטארק פארזיכטיג אויפגעבונדען דאס שטריקעל, זיך אנגעטאן די בריל־עז און אנגעהויבען לעזען די פארשיידענע שטיקער מוזיק. זיינע געדאנקען זיינען געווען אנדערשוואו, זיי האבען געוואנדערט און זיך אפגעשטעלט אויף אלטע ערינערונגען וואס ער האט געוואלט פארטרייבען.

ער האט געהאלטען אין האנט א העפט מיט קריסטאף׳ס ל י ע ד ע ר. זיין בליק איז געפאלען אויף אן אלט געזאנג, וועמעס ווערטער זיינען געווען פון א נאיוועו, פרומען דיכ־טער פונ׳ם זיבעצעהנטען יאהרהונדערט און קריסטאף האט צו זיי צוגעפאסט מאדערנע מוזיק. ס׳איז געווען דאס „ק ר י ס ט ל י כ ע ו ו א נ ד ע ר־ל י ע ד", פון פאול גערהארד.

"Hoff, o du arme Selle,
Hoff und Sei unversagt!
— — — — — — — — — — — — — —
Erwarte nur die Zeit
So wirst du schon erblicken,
Die Sonn der schoensten Frend."

זייט א יאָהר צייט האָט ער געמוזט אויפנעמען זיין שטעל אין דער אוניווערסיטעט. זיין געזונט, וואָס איז וואָס א מאָל שוואכער געוואָרען, האָט איהם דערצו געטריבען. ער איז געווען קראנק און געלעגען צום בעט, וועז דער בוך־הענד־לער וואָלף האָט איהם ווי געוועהנליך, צוגעשיקט א פאקעט מיט די לעצטע מוזיקאַלישע ווערק, וואָס ער האָט ערהאַלטען און צווישען זיי האָבען זיך אויך געפונען קריסטאָף ל י ע־ד ע ר. שולץ האָט זיך געפונען איינער אליין אויף דער וועלט. קיין קרוב אפילו האָט ער ניט געהאַט. דאָס ביסעל משפחה וואָס ער האָט אמאָל יא געהאַט איז שוין לאַנג אויס־געשטאַרבען. אויפגעפאַסט אויף איהם האָט אן אלטע די־ענערין, וואָס האָט אויסגענוצט זיין שלאָפקייט און מיט איהם געטאָן וואָס זי האָט געוואָלט. צוויי־דריי פרייַנד כמעט אין איין עלטער מיט איהם פלעגען איהם קומען זעהן פון צייט צו צייט. זיי זיינען אבער אויך ניט געווען גאַנץ געזונט און וועז דאָס שלעכטע וועטער פלעגט באַפאַלען, פלעגען זיי אויך בלייבען אין דער היים און וואָס זעלטענער באזוכען דעם אלטען פראָפעסאָר. ס'איז גראד דאמאָלט געווען ווינטער און די נאסען זיינען געווען בארעקט מיט צוגעהענדען שניי. שולץ האָט קיינעם ניט געזעהן דעם גאַנצען טאָג. ס'איז געווען טונקעל אין צימער, א געלער נעפעל האָט זיך, ווי א שווערער פאַרהאַנג, פאַרצויגען איבער די פענסטער, און פאר־שטעלט דאָס ליכט. א שווערע און דריקענדע היץ האָט זיך געצויגען פונ'ם אויוועז. פון דער שכנה'ס־ריגער קירך, האָט אן אלטער גלאָק פון דעם זיבעצעהנטען יאהרהונדערט אפגע־

זייגען די געזאנגען געווען בלויז א פאר פונקען וואס האבען זיך ארויסגעריסען פון זיין אינערליכען פייער: עטליכע האבען זיך ארויסגעריסען און נאך אנדערע וועלען זיך ארויסרייסען. אבער פאר'ן אלטען שולץ האט זיך דערמיט פלוצלונג אנטפלעקט א גאנצע וועלט — א גאנצע וועלט צו ליעבען. זיין לעבען איז דערפון באלייכטערט געוואָרען.

שטאלצע איז דער וואס שטאלצירט־נארישמיט זיין נאציאנאליטעט. דער גרעסטער נאר". און מיט שילער'ן אז „דער אידעאל צו שרייבען נאר פאר איין פאלק מוז באמת זיין א גאנץ שוואכער". זיין גייסט איז אמאל געווען באגרענעצט. שרעקענדיג; אבער זיין הארץ איז געווען ברייט און גרייט מיט ליעבע אויפצונעהמען אלץ וואס איז שעהן אויף דער וועלט. אפשר איז ער ניט געווען גענוג שטרענג צו דער קליינליכער מיטעלמעסיגקייט; זיין אינסטינקט האט אבער גוט פאר־שטאנען דאס בעסערע; און אויב ער האט ניט געהאט די קראפט צו פארדאמען די פאלשע קינסטלער וועמען די עפענטליכע מיינונג האט באוואונדערט, האט ער אבער שטענ־דיג געהאט די קראפט צו באשיצען די אריגינעלע, שטארקע קינסטלער, וועמען די עפענטליכע מיינונג האט שלעכט פאר־שטאנען. זיין גוטסקייט האט איהם אפט אפגענארט: ער האט געציטערט צו באגעהן אן אומגערעכטע טאט און וועו ער האט ניט ליעב געהאט דאס וואס אנדערע האבען געשעצט האט ער געצווייפעלט אין זיך און גערעכענט אז ער האט א טעות. — און סוף כל סוף האט ער עס ליעב נעקראגען. ער האט אזא הארציגע פרייד געהאט פונ'ם ליעבען! ליעבע און באוואונדערונג זיינען פאר זיין מראליש לעבען געווען מעהר נייטיג ווי לופט פאר זיין קראנקע ברוסט. און ס'ארא דאנקבארקייט ער האט דערפאר געפיהלט צו די וואס האבען איהם געגעבען א נייע געלעגענהייט זיי דורכצולעבען. — קריסטאף האט נארניט געקאנט וויסען וואס זיינע לי ע־ד ע ר זיינען פאר שולין'ן געווען. ער האט זיי אליין ביים שאפען ניט אזוי שטארק דורכגעפיהלט: פאר קריסטאף'ן

אונטער יעדען וואס ווערט באלייכט פון דער זון־ליכט אנט־פלעקען זיך אנדערע טעג וואס ווערען באלייכט פון אן אומ־באקאנטער ליכט.) — און ס׳זיינען געווען נאך אנדערע וואס ער האט נאך קיינמאל ניט געהערט און וואס האבען געזאגט אזוינס אויף וואס מ׳האט לאנג געווארט, און אין וואס מ׳האט זיך גענויטיגט: דאס הארץ האט זיך געעפענט דאס אויפ־צונעהמען פונקט ווי די ערד נעהמט אויף דעם רעגען. און אזוי האט דער אלטער שולץ זיך צוגעהערט, אין דער שטיל־קייט פון זיין איינזאמען לעבען צו דעם פויגעל־געזאנג וואס האט אנגעפילט דעם וואלד, און פונקט ווי דער לעגענדארי־שער מאנאך, וואס איז אנטשלאפען געווארען אונטער׳ן עקס־טאז פון דעם צויבער־פויגעל׳ס געזאנג, אזוי זיינען אויך פאר איהם די יאהרען אוועק און דער אבענט פון לעבען איז אנגעקומען; און דאך האט ער געהאט דאס הארץ פון א צוואנציג־יאהריגען בחור.

ער האט ניט נאר ליעב געהאט די מוזיק, ער האט אויך האלט געהאט די פאעטען: — די אלטע און די נייע. ער האט געהאט א באזונדערע ליעבע צו די פאעטען פון זיין לאנד, דער עיקר, צו געטע; ער האט אבער אויך ליעב געהאט די פאעטען פון אנדערע לענדער. ער איז געווען גע־בילדעט און געלעזען אין אייניגע שפראכען. ער איז נייסטיג געווען א צייט־גענאסע פון הערדער׳ן און פון אנדערע גרויסע וועלט־בירגער פון ענדע פון אכטצעהנטען יאהרהונדערט. ער האט דורכגעלעבט די שווערע קאמף־יאהרען פון פאר און נאך די זיבעציגער יאהרען, א פארטיפטער אין זייער גרויסען אידעאל. און כאטש ער האט פארגעטערט דייטשלאנד, האט דאס איהם ניט געטרייבען צו קיין נארישען שטאלץ. ער האט געגלויבט הערדער׳ן אז „צוויישען אלע נארישע־

נען אויסן שרייבען, איהם דאנקען, בעת זיי פלעגען פּארעג־דינען זייערע אוניווערסיטעטס־קורסען. א טייל פלעגען איהם שרייבען זאגאר א פּאָר יאָהר נאָך דעם. דאָן פלעגט דער אלטער שולץ פון זיי ניט מעהר הערען, א חוץ דורך די צייטונגען וואָס פלעגען באריכטען דעם אָדער יענעם ערפאלג אָדער פּאַרשריט; און דאָס פלעגט איהם דערפרייען פונקט ווי עס וואלט זיך געהאנדעלט וועגען איהם אליין. ער איז אויך זיי ניט געווען אין כעס וואָס זיי שרייבען איהם ניט. ער פלעגט דאַרויך געפינען טויזענדע תרוצים. ער האָט ניט נעצווויפעלט אז זיי האָבען איהם האלט, און צו די ערגסטע ענאיסטען פלעגט ער צושרייבען די געפיהלען וואָס ער האָט צו זיי געהאט.

אָבער די גרעסטע טרייסט האָט ער געפונען אין זיינע ביכער: זיי האָבען איהם ניט פּארגעסען, ניט אָפּגענארט. די נשמות וואָס ער האָט אין זיי געפונען און ליעב געהאט האָבען ארויסגעשוועבט פון שטראָם פון דער צייט: זיי האָבען זיך ניט געביטען, און שטענדיג געפונען זייער רוה־אָרט אין דער ליעבע וואָס זיי האָבען דערוועקט אין אנדערע, וואָס זיי האָבען ווי עס ווייזט אויס אליין דורכגעלעבט, און אויך אָפּגעשטראהלט אויף די וואָס האָבען זיי ליעב. ער איז געווען פּראָפעסאָר פון עסטעטיק און מוזיק־געשיכטע און האָט ווי אן אלטער וואלד אויפגעציטערט פונ'ם פויגעל־געזאנג. א טייל פון די ליעדער האָבען אָפּגעקלונגען פון זעהר וויים: זיי זיינען געווען זים און געהיימניספול. אנדערע זיינען איהם געווען נאָהענט באקאנט און אינטים — זיי זיינען געווען טייערע חברים; יעדער פראָזע זייערע האָט איהם דערמאנט אן פריידען און ליידען פון זיין פארגאנגענעם לעבען — דאָס באוואוסטזיניגע און אומבאוואוסטזיניגע. (וואָרום

די נשמה; אין זייערע טיעפענישען האָט מען נעקאָנט זעהן דעם מענשען.

ער האָט געפיהרט אַן איינפאַך לעבען, אָהן קיין גרויסע געשעהנישען. יאָהרען־לאַנג איז ער געווען איינזאָם, אליין. זיין פרוי איז געשטאָרבען. זי איז ביים לעבען ניט געווען קיין גוטע, ניט קיין קלוגע און ניט קיין שענע. איהר אַנדענקען איז איהם אַבער געווען טייער. שוין צוואַנציג יאָהר אַז ער האָט זי פאַרלאָרען, און יעדען אַבענט איידער ער פלעגט איינשלאָפען פלעגט ער אין געדאַנק מיט איהר פאַרפיהרען אַן אומטיגען, צארטען שמועס; זי האָט געהאָט איהר חלק אין זיינע טאַג־טעגליכע באַשעפטיגונגען. — ער האָט ניט געהאָט קיין קינד און דאָס איז געווען דער גרעסטער צער אין זיין לעבען. זיין אינסטינקטיווע ליעבע צו קינדער האָט ער אָנגעוואַנדט אויף זיינע תלמידים צו וועלכע ער איז געווען צוגעבונדען ווי א טאַטע צו זיינע אייגענע קינדער. זיי אַבער האָבען איהם וועניג־וואָס ליעבע צוריקגעשאַנקען. אַן אלט האַרץ קאָן זיך פיהלען שטאַרק נאָהענט צו א יונג האַרץ: ער פיהלט א שייכות צווישען ביידע און וויסט ווי קורץ די יאָהרען זיינען וואָס טיילען זיי אָפּ איינם פון אַנדערען. דער יונגער מענש אַבער פאַרשטעהט דאָס ניט: דער זקן איז פאר איהם א מענש פון אַן אַנדער צייט, א חוץ דעם איז ער צו פיעל פאַרטאָן מיט די לעבענס־זאַכען און ער דרעהט אינסטינקטיוו אָפּ די אויגען פון דעם אומעטיגען ענד־ציעל פון אלע זיינע אַנשטרענגונגען. א טייל תלמידים וועלכע פלעגען גריהרט ווערען פון דעם אלטען שולץ'ס האַרציגען אינטערעס צו אלץ וואָס איז מיט זיי פאַרגעקומען. — האָבען איהם ארויסגעוויזען אביסעל דאַנקבאַרקייט. זיי פלעגען איהם קומען זעהן צייטענווייז; זיי פלע־

פּעטער שולץ איז געווען א זקן פון פינף־און־זיבעציג יאָהר. ער איז שטענדיג געווען א שוואַכער און די עלטער האָט איהם ניט געשאַנעוועט. א הויכער, א איינגעבויגענער, מיט דעם קאָפּ אַראָפּהענגענדיג. האָט ער געהאָט א קראַנקען האַלז און שוואַר געאָטעמט. אסטמא, קאַטאַר, בראָנכיטאָם האָבען איהם שטענדיג געפּלאָגט און די שפּור פון זיין קאַמף מיט די קראַנקהייטען — גאַנצע נעכט פּלעגט ער אָפּזיצען אין בעט מיט'ן קאָפּ און רוקען אָנגעבויגען און באַאָסען פון שוויים, אום אַרייַנצוציהען א ביסעל לופט אין זיין שטיקענ־דיגער ברוסט — איז געלעגען און די טיעפע קנייטשען פון דעם לאַנגען, מאָגערען און ראַזירטען פּנים. די נאָז איז ביי איהם געווען א לאַנגע און א ביסעל אַן אָנגעשוואָלענע ביים שפּיץ. די קנייטשען האָבען זיך געצויגען פון אונטער די אויגען איבער די אויסגעצערטע באַקען ביז אריבער זיין מויל אהן ציין. עלטער און קראַנקהייטען זיינען ניט געווען די אייניגע וואָס האָבען זיין גוף אונטערגעגראָבען; דער צער פון לעבען האָט אין דעם אויך געהאָט זיין חלק. — און טראָץ דעם אַלעמען איז ער ניט געווען טרויעריג. די גרויסע רוהיגע מויל האָט אין זיך געהאָט אַן איידעלע, מילדע גוטס־קייט, און באַזונדערס אין די אויגען איז געלעגען א ריהרענ־דע מילדקייט וואָס האָט באַלייכט זיין אַלטען פּנים. זיי זיי־נען געווען העל־גרוי, קלאָר און דורכזיכטיג; זיי האָבען גע־קוקט רוהיג, אָפענהאַרציג און גלייך; זיי האָבען אָנטפּלעקט

נאַרניט נעוואוסט. און זעהענדיג אז ער קומט ניט האָס לער געטראכט:

— ער איז ברוגז. ס'מעג א י ה ם באנג טאן!..

ער האָט א ציה געטאן מיט די אקסלען און ניט לאנג געווארט אויף איהם. אויף מארגען האָט ער אן איהם אין נאנצען פארנעסען.

אויף מארגען איז שוין קריסטאף געווען ווייט פון איהם — אזוי ווייט אז די נאנצע אייבינקייט האָט זיי מעהר ניט געקאנט דערנעהענטערען. און אויף אייביג זיינען זיי געבליבען אפגעזונדערט אויינער פון'ם צווייטען.

מאַרנען. ווי ער האָט נאָר די טעלעגראַמע אָפּגעשיקט האָט איהם שוין באַנג געטאָן. ער האָט זיך מיט א ביטערען געלעכטער פאַרגעוואַרפען זיינע שטענדיגע אילוזיעס. פאַרוואָס — האָט ער זיך געטראַכט — זאָל ער געהן זוכען אַן אַנדער ענטוישונג? — ס'איז שוין אָבער געווען פאַרפאַלען; — צו שפּעט צו פאַריכטען דעם פעהלער.

די געדאַנקען האָבען איהם פאַרנומען די לעצטע שטונדע. — ענדליך איז זיין צוג פאַרטיג געווען צום אָפּפאָהרען. ער איז אריין דער ערשטער; און, אזוי קינדיש איז ער געווען, אז ער האָט ערשט אָנגעהויבען רעכט אָפּצוּאָטעמען וועז דער צוג האָט זיך א ריהר, א טרייסעל געטאָן, און ער האָט הינטער זיך דורך דער וואַגאָן־טיר דערזעהן די סילועטען פון דער שטאָט ווי זיי פאַרשווינדען דורך דער פינסטערניש אונטער דעם גרויס־טונקעלען הימעל.

צו דער זעלבער שטונדע — ארום זייגער זעקס אין אבענט — איז א בריעף פון האָסלער'ן אָנגעקומען צו קריסטאָף'ן אין האָטעל. קריסטאָף'ס באזוך האָט אין איהם דערוועקט און אויפגעריהרט א סך זאכען. דעם גאַנצען נאָכמיטאָג האָט ער פון זיך געטראַכט מיט ביטערקייט און מיט סימפאָטיע פון דעם יונגען־מאַן וואָס איז צו איהם געקומען מיט אזא גרויסע ליבשאפט, און וועמען ער האָט אויפגענומען אויף אזא אייז־קאלטען שטייגער. ער האָט זיך דאָס פאַרגעוואַרפען. אין דער אמת'ן איז דאָס פון זיין זייט בלויז געווען איינע פון זיינע געווהנליכע בייזע אָנגעבלאָזענע שטימונגען. ער האָט עס גערעכנט גוט־צומאַכען, שיקענריג קריסטאָף'ן א בילעט צו דער אָפּערא און דערמיט, א בריוועל אין וועלכען ער בעט איהם ער זאָל איהם באַגעגענען גלייך נאָך דער פאַרשטעלונג. — קריסטאָף האָט דערפון

געהן אריין און ארויס שטענדיג פארהאוועטע, לויפענדיגע פרעמדע, גאנץ־פרעמדע, גלייכגילטינע שאטענס, וואו מ׳קען קיינעם ניט, וואו מ׳טרעפט ניט קיין פריינד. דער פארנעפעל־טער טאג איז אפגעשטארבען. די פון טומאן איינגעוויקעל־טע עלעקטרישע לאמפען האבען אויפגעלייכט דורך דער נאכט און זי נאך געמאכט ווי פינסטערער. קריסטאף, וואס אמאל אומעטיגער, האט מיט א פיינליכען געפיהל געווארט אויפ׳ן מאמענט אפצופאהרען. יעדע פינף מינוט האט ער איבערגעלייענט די באהן־אפישען כדי זיכער זיין אז ער האט ניט געמאכט קיין טעות אין דער צייט. זיי נאכאמאל אי־בערלעזענדיג אלס צייט־פארטרייב, פון איין עק צום אנדע־רען, איז איהם פלוצלונג דער נאמען פון א געוויסער שטאט אויפאלענד געווארען; ס׳האט זיך איהם געדאכט אז ער קען איהר; און אין א ווייל ארום האט ער זיך דערמאנט אז דארט וואוינט דער אלטער שולץ, דער מוזיק־דירעקטאר וואס האט איהם געשריבען אזלכע גוטע און ענטוזיאסטישע בריף. אין זיין אנגעוועהטאגטער שטימונג איז איהם אייני־געפאלען דער גדאנק צו פאהרען זהן דעם אומבאקאנטען פרייגד. די שטאט איז ניט געווען אויף זיין וועג אהיים־צו; מ׳האט געדארפט מאכען א צווייי־שטונדיגע רייזע מיט אן ארטיגען צוג. מען האט געדארפט צוויי־דריי מאל בייי־טען צוגען און וואַרטען אהן א שיעור. קריסטאף האט דאס ניט אויסגערעכענט. ער האט אויפ׳ן שטעל באשלאסען אהין צו פאהרען. ער האט דערפיהלט אן אינסטיקטיווע באי־דירפניש זיך אנצוקלאמערען אן א מיטפיהלענדען מענשען. ער האט זיך ניט געוואלט נעהמען די צייט די זאך איבער־טראכטען; ער האט אנגעשריבען א דעפעשע און טעלע־גראפירט שולץ׳ן אז ער קומט אן דעם צווייטען פריה־

זיין צימער. צו אלעמענס ערשטויונונג האָט ער פארלאַנגט זיין רעכנונג, באַצאָהלט אזוי, ווי ער וואָלט דאָרט איבערגענעכטיגט און געזאָגט אז ער פאָהרט שוין. אומזיסט האָט מען איהם ערקלעהרט אז ער האָט זיך ניט וואָס צו אייליען, ווייל דער צוג וועלכען ער ווייל נעהמען, געהט ערשט אָפּ אין עטליכע שטונדען ארום און ער זאָל בעסער אָפּווארטען אין האָטעל. ער אבער האָט שוין געוואָלט געהן צום וואָקזאל: ער איז געווען ווי א קינד; ער האָט געוואָלט נעהמען דעם ערשטען צוג, אבי וואָס פאר א צוג, נאָר ניט צו פארבלייבען דאָ אן איבעריגע רגע. נאָך דער גאַנצער, לאַנגער נסיעה, מיט די אלע הוצאות וואָס ס'האָט איהם געקאָסט צו קומען, — כאָטש געוואָלט זיהן האָט ער דאָרט ניט נאָר האָסלער'ן. נאָר אויך די מוזעאומס, און דערצו האָט ער אויך נערעכענט צו הערען עטליכע קאַנצערטען און מאַכען געוויסע באַקאַנטשאפטען — איז איהם איצט געבליבען נאָר איין געדאַנק אין קאָפּ: — אוועקפאָהרען...

ער איז געקומען צום וואָקזאל. זיין צוג האָט, לויט ווי מ'האָט איהם געזאָגט, ערשט געדארפט אָפּפאָהרען אין דריי שטונדען ארום. דערצו נאָך איז יענער צוג ניט געווען קיין שנעל־צוג — (וואָרום קריסטאָף האָט געמוזט פאָהרען מיט'ן דריטען קלאַס) און האָט זיך געדארפט אָפּשטעלען אויפ'ן וועג. קריסטאָף האָט געקאַנט בעסער פאָהרען מיט א צוג צוויי שעה שפעטער און דעריאַגען דעם ערשטען. דאָס האָט אבער נעהייסען פארבלייבען נאָך צוויי שטונדען דאָ און דאָס האָט קריסטאָף ניט געקאַנט אויסהאַלטען. ער האָט אפילו דערווייל ניט געוואָלט ארויסגעהן פון וואָקזאל. ער האָט געוואָרט; — דאָס לאַנגע, טרויעריגע וואָרטען אין די גרויסע, רוישיגע און אומעטיגע, און ליידיגע זאַלען וואו עס

קריסטאף איז ארויס אויף דער גאס א שרעקליך דער־שלאגענער. ער איז געגאנגען וואו די אויגען האבען איהם געטראגען. נאך דעם ווי ער איז אוטאמאטיש אפגענאנגען צוויי דריי גאסען האט ער זיך ארומגעזעהן אז ער שטעהט ביי דער זעלבער טראמווויי־סטאנציע דורך וועלכער ער איז אנגעקומען. ער האט וויעדער גענומען דעם טראמווויי, ניט קלערענדיג וואס ער טוט. ער איז אנידערגעפאלען אויף דער באנק, א צובראכענער. ס'איז איהם אומענליך געווען צו טראכטען, צונויפצוקלייבען זיינע געדאנקען. ער האט פון נאהנט געטראכט, פון נאהנט ניט געוואלט טראכטען. ער האט מורא געהאט זיך אריינצוטראכטען אין זיך. ער איז געווען לעדיג, פוסט. ער האט זיך איהם געדאכט אז אלץ ארום איהם אין דער שטאט איז לעדיג, פוסט. ער האט ניט געקאנט אטעמען: דער נעפעל, די הייזער האבען איהם געשטיקט. ער האט געהאט בלויז איין געדאנק: אנטלויפען, אנטלויפען וואס שנעלער. — אזוי ווי ער וואלט מיט'ן אנט־לויפען פון דער שטאט, דארט איבערגעלאזט די ביטערע אנטוישונג וואס ער האט אין איהר איבערגעלעבט.

ער איז צוריקגענאנגען צו זיין האטעל. ס'איז אפילו נאך ניט געווען האלב איינס א זייגער. ערשט מיט צוויי שטונדען פריהער איז ער אנגעקומען — און מיט וואס פאר א וואהרעם, שטראהלענד הארץ! איצט איז דארט געווען קאלט, פינסטער.

ער האט ניט געגעסען. ער איז ניט ארויפגענאנגען אין

צו טאָן. ער האָט זיך פלוצלונג אין מיטען רויִדען אָפגע־
שטעלט. ער האָט צונויפגעדרעהט זיין העפט און זיך אויפ־
געהויבען. האָסלער האָט זיך אויפגעהויבען. קריסטאָף,
א פּאַרשעהמטער און אָנגעשראָקענער, האָט זיך שטאָמלענדיג
ענטשולדיגט. האָסלער האָט זיך לייכט פּאַרנייגט מיט א
נעוויסער שטאָלצער, לאָנגוויליג־פּוסטער ווירדע. ער האָט
איהם קאַלט און העפליך דערלאָנגט די האַנט און באַגלייט
ביז צו דער טיר, אָהן א וואָרט וואָס זאָל איהם צוריקהאַלטען
אָדער איינלאָדען נאָכאָמאָל צו קומען.

— א טובה טוט ער מיר! צוליעב דעם, גלויבסטו, האָב איך מיין לעבען פאַרלאָרען?

ער האָט זיך אויפגעהויבען, א ווארף געטאָן דאָס העפט אויף דער פיאַנאָ און מיט זיינע לאַנגע, דינע פיס צוריק־געגאַנגען צום דיוואָן אום זיך וויעדער אוועקצולעגען. קריס־טאָף האָט פאַרשטאַנען די פאַר ווערטער, דערפיהלט די מיאוסע באַליידיגונג, און געפרואווט ענטפערען מיט שטאַלץ אז מ'דארף ניט אומבאַדינגט פאַרשטאַנען ווערען פון אַלע־מען, אז געוויסע אייגנצעלנע נשמות שטעהן פאַר א גאַנץ פאַלק; — זיי דענקען פאַר'ן פאַלק און וואָס זיי דענקען, מוז דאָס פאַלק דענקען.

האָסלער האָט זיך אַבער ניט צוגעהערט. ער איז צו־ריק אריינגעזונקען אין זיין פריהערדיגען אַפאַטישען געפיהל, וועלכער איז געווען דער רעזולטאַט פון די אַפגעשוואכטע לעבענס־כוחות וואָס זיינען אין איהם איינגעשלאָפען געווא־רען. קריסטאָף איז געווען צו געזונט אום צו פארשטעהן די פלוצלונגע ענדערונג; ער האָט אַבער געפיהלט אז דער שפיעל איז פאַרלאָרען. — און דאָך, ווייל ער האָט איהם שוין שיעור געווואונען, האָט ער נאָך אלץ געהאַפט. ער האָט זיך ווי א פארצוויפעלטער אַנגעשטרענגט אויפצולעבען האָס־לער'ס אינטערעס. ער האָט וויעדער גענומען דאָס מוזיק־העפט און געזוכט איהם צו ערקלערען געוויסע אומרעגל־מעסיגע שטעלען אויף וועלכע האָסלער האָט זיך אַפגעשטעלט. האָסלער איז געזעסען פארזונקען אויף דעם דיוואָן און או־מעטיג געשוויגען; ער האָט ניט באַשטעטיגט און ניט ווי־דערשפראָכען קריסטאָף'ס רייד. ער האָט געווארט ער זאָל שוין אַפרייזען.

קריסטאָף האָט געזעהן אז ער האָט דא מעהר ניט וואָס

קריסטאָף האָט אויפגעשוידערט און ניט געפּרואווט ענטפערען. ווי אזוי האָט ער געקאָנט ענטפערען אויף די נאַרישקייטען, פון וועלכע דעם פּנים האָט איהם געפֿאַלט פּאר שאַנד, און וואָס קומען ארויס פון׳ם מויל פון א מענ־ שען וועמען ער האָט נעעהרט און ליעב געהאָט? האָפֿער האָט, איבעריגענס, זיך ניט צוגעהערט צו איהם. — ער איז געשטאַנען ווי א פּאַרגליווערטער מיט׳ן פּאַרמאַכטען העפּט אין דער האַנט, מיט אויסדרוקלאָזע אויגען און איראַניש פּאַרקרימטען מויל. ענדליך האָט ער אויסגערופען, אזוי ווי ער וואָלט וויעדער פּאַרגעסען אז קריסטאָף שטעהט פּאר איהם:

— א! און דאָס ערגסטע, דאָס ביטערסטע איז וואָס ס׳איז ניטא קיין איין מענש וואָס זאָל דיך פּאַרשטעהן!

א וואַרימער געפּיהל האָט קריסטאָף׳ן דורכגענומען; ער האָט זיך פּלוצלונג אויסגעדרעהט, אוועקגעלעגט זיין האַנט אויף האָפֿער׳ס, און מיט א האַרץ אָננעפּילט מיט ליעבע, ווי פּריהער געזאָגט:

— איך! איך פּאַרשטעה אייך!

האָפֿער׳ס האַנט האָט זיך אָבער ניט געריהרט, און אויב עפּעס האָט יא אויפגעציטערט אויף א רגע אין זיין האַר־ צען פון דעם יוגענדליכען אויסגעשרייי, — האָט אָבער קיין ליכט ניט אויפגעשיינט און די פּאַרלאָשענע אויגען וואָס האָבען געקוקט אויף קריסטאָף׳ן, די איראָניע און דער עגאָ־ יזם האָבען געגומען די אויבערמאַכט. ער האָט זיך א נייג געטאָן און מיט א צערעמאָניעלער, קאָמישער מינע געזאָגט:

— ס׳פּאַרשאָפט מיר פּאַרגעניגען.

ער האָט זיך געטראַכט:

געוועלט פון זיינע היינטיגע ווערק אויף באלייזיענערען שטיי־נער.

— שווייצעריי־ען! האט ער געזאגט. דאס וואס חזרים דארפען. גלויבט איהר אז ס'זיינען אפילו פאראן צוהן מענ־שען אויף דער וועלט וואס זאלען ליעב האבען די מוזיק? איז דען פאראן אפילו איינער?

— איך! איך האב זי ליעב! האט קריסטאף שטור־מיש אויסגערופען.

— איהר וועט ווערען ווי אלע אנדערע. איהר וועט האנדלען ווי די אנדערע. איהר וועט ווערען ערפאלג־רייך, זיך אמוזירען... ווי די אנדערע... און איהר וועט האב־בען רעכט...

קריסטאף האט געפרואווט פראטעסטירען; האלער האט איהם אבער איבערגעהאקט די רייד און, נעהמענדיג נאכאמאל זיין מוזיק־העפט אין דער האנט אריין, אנגעהויי־בען צו שארף קריטיקירען דאס וואס ער האט ערשט געלויבט. ניט נאר האט ער שארף און באלייזיענדיג קריטיקירט די אמת נאכלעסיגע שטעלען, די פעהלערען אין טעכניק, געש־מאק און אויסדרוק וואס האבען זיך ביים יונגען קינסטלער ארויסגעכאפט, נאר ער האט אויך געמאכט די נארישסטע בא־מערקונגען—באמערקונגען וואס האבען זיך געפאסט פאר די באנרענצטסטע און הינטערשטעלסטע מוזיקער, — פאר די פון וועלכע ער, האלער, האט אליין געליטען זיין גאנצען לעבען. ער האט איהם געפרעגט וואס פאר א זינען זייענע קאמפאזיציעס האבען. ער האט שוין ניט קריטיקירט; ער האט פשוט געלייקענט אזוי, ווי ער וואלט מיט כעס וועלען אפווישען דעם איינדרוק וואס די מוזיק האט געגען זיין אי־גענעם ווילען אויף איהם געמאכט.

ווערק מיט יונענדליכער אויפרעגונג און ווארעמקייט. און ער האָט ביטער געשמייבעלט, טראכטענדיג פון דעם אָנפאנג פון זיין אייגענער קאריערע; פון זיינע ערשטע הצפענונגען, פון קריסטאָף'ס האָפענונגען, און פון די ענטוישונגען וואָס ערווארטען אים.

קריסטאָף האָט נערעדט מיט אראָפגעלאָזטע אויגען. ער האָט ווי מורא געהאט, אז ער פארלירט דעם פאָדים פון זיינע נעדאנקען. האסלער'ס שטילשוויגען האָט אים אבער ערמוטיגט. ער האָט געפיהלט אז ער קוקט אויף אים, אז ער פארלירט ניט קיין אייניציג ווארט זיינס, אז דאָס אייז צווישען זיי איז נעבראכען — און קריסטאָף'ס הארץ האָט געשטראלט מיט פרייד. ווען ער האָט אפגערעדט האָט ער שמעוודיג — און אויך מיט צוטרויען — אויפגעהויבען דעם קאָפ און אנגעקוקט האסלער'ן. זיין אינערליכער קוואל מיט פרייד איז, פלוצלונג, ווי א צו יונג פויגעלע, פארפארען געוואָרען, ווען ער האָט געזעהן די פארכמארעטע, בייזע, אפלאכענדיגע אויגען וואָס האבען אויף אים געקוקט. ער איז אנטשווינגען געוואָרען.

א שניידענד־קאלטע פאוזע איז אווק, און האסלער האָט אנגעהויבען ריידען מיט א טרוקענע שטים. ער האָט זיך אויפ'ס ניי געביטען: ער האָט אנגענומען א מין שטרענגע, שארפע שטעלונג צום יונגען־מאן; מיט א גרויזאמען טאָן האָט ער נענומען אפלאכען פון זיינע פלענער, פון זיינע האָפענונגען אויף ערפאלג — פונקט ווי ער וואלט פון זיך אליין אפגעלאכט, וואָרום אין קריסטאָף'ן האָט ער זיך אליין געזעהן. קאלטבלוטיג, עקשנות'דיג האָט ער צוטראָטען זיין גלויבען אין דעם לעבען, אין דער קונסט, אין זיך אליין. מיט ביטערניש האָט ער זיך אליין נענומען אלם ביישפיעל און

מיט'ן אויג און געקנאקט מיט דעם צונג; ער האָט אונטער־
געברומט מיט די ליפּען, נאכמאכענדיג דעם אפּקלאנג פון
פּארשידענע אינסטרומענטען, און פון צייט צו צייט בעת'ן
שפּיעלען, אויסגעשריען. עס האָט זיך אין דעם געפּיהלט אי
פּארגעניגען אי פּארדרוס. ניט וויליענדיג האָט אין איהם
געשטרייט א פּארבאָרגענע אויפרעגונג, — א מין קנאה.
כאָטש ער האָט צו דער זעלבער צייט שטארק הנאה געהאט.

כאָטש ער האָט ווייטער צו זיך אליין גערעדט, אזוי
ווי קריסטאף וואָלט גאר אויף דער וועלט ניט געווען, —
האָט אבער קריסטאף — רויט פון פרייד — געוואוסט אז
האסלער מיינט איהם, און איהם ערקלעהרט וואָס ער האָט
אייגענטליך מיט דער מוזיק געוואָלט זאגען. האסלער האָט
זיך צו ערשט ווי ניט צוגעהערט, און ווייטער געטראכט און
נערעדט אויפ'ן קול; דאן זיינען איהם אבער געוויסע זאכען
וואָס קריסטאף האָט געזאגט אויפגעפאלען, און ער איז שטיל
געבליבען, אלץ קוקענדיג אויפ'ן העפט מוזיק וואָס ער האָט
געבלעטערט, און זיך צוגעהערט כאָטש ער האָט זיך כלומרשט
ניט געוואָלט צוהערען. קריסטאף פון זיין זייט איז ביסלעכ־
ווייז לעבעדיגער געוואָרען, און צום סוף האָט ער זיך אין
נאנצען געפּיהלט אין א צוטרויליכער שטימונג. ער האָט
נערעדט מיט א נאיוועז ענטוזיאזם פון זיינע פּלענער און
פון זיין לעבען.

האסלער האָט געשווייגען: ער האָט זיך צוגעהערט און
די איראָניע האָט זיך איהם וויעדער אריינגעכאפּט אין האר־
צען. ער האָט קריסטאף'ן געלאָזט ארויסנעהמען פון זיינע
הענט דאָס העפט מוזיק; מיט'ן עלענבויגען אנגעשפּאָרט
אויף דער פּיאָנא און מיט דעם שטערען אן דער האנט, האָט
ער געקוקט אויף קריסטאף'ן, וואָס האָט נערעדט וועגען זיין

— גוט! גוט!.. (האָט ער אויסגערופען) אויסגעצייכענט!.. ש ר ע ק ל י ך פ א מ א ז!.. צום טייוול! (האָט ער געקרומט שטארק ערשטוינט) וואָס איז דאָס?

ער איז שוין יעצט געזעסען, מיט אַן איינגעבויגענעם קאָפּ, געבלאָזען מיט די הענט, געריבן צו זיך און געלאכט פון צופרידענהייט, און ארויסגעשטעקט דעם צונג, ווי זיך צו באלעקען די ליפּען ביי געוויסע שטעלען וואו די האר־מאָניע איז געווען אַן אייגענארטיגע. א געוויסע אומערוואר־טעטע מאָדולאציע האָט אויף איהם געהאט אזא ווירקונג, אז ער איז פּלוצלונג אויפגעשפרונגען מיט אויסגעשרייַ און זיך געקומען אוועקזעצען ביי דער פּיאַנאָ, נעבען קריסטאָף'ן. ער האָט ווי פארגעסען אז קריסטאָף איז דארט. ער האָט נאר געטראכט פון דער מוזיק, און ווי דאָס שטיק איז אָפּ־געשפּיעלט געווארען האָט ער נעכאָפּט דאָס העפט, זיך גע־נומען איבערלעזען די זייט און דאַן די וויטערדינע זייטען, און וויטער ווי צו זיך אליין אויסגערופן זיין באוואונדע־רונג און איבערראשונג, אזוי ווי ער וואלט געווען גאנץ אליין אין צימער.

— צום טייוול!.. (האָט ער אויסגערופען) וואו האָט דער חברה'־מאן דאָס דערטאָפּט?

אוועקשטופענדיג קריסטאָף'ן מיט'ן אקסל, האָט ער אליין געשפּיעלט עטליכע פאסאזשען. די פּיאַנאָ־מוזיק איז אונטער זיינע פינגער געווארען רייצענדיג, לאשטענדיג און לייכט. קריסטאָף האָט באמערקט זיינע איידעלע לאַנגע, גוט־אויפגעפאסטע, אויסגעצארטע אריסטאקראטישע פינ־גער, וועלכע זיינען געווען אין ווידערשפּרוך מיט זיין קער־פּערליכען אויסזעהן. האסלער האָט זיך אָפּגעשטעלט ביי געוויסע אקארדען, זיי נאכאמאל געשפּיעלט, צוגעווואונקען

— אויב אזוי !.. שפּיעלט־זשע !..

דערביי האט ער זיך אוועקגעלאזט אויפ'ן דיוואן, ווי אייגער וואס וויל כאפּען א דרעמעל, אויסגעקלאפּט די קי־שאלאך מיט די פויסטעז, זיי אוועקגעלאזט אונטער די אויס־געשטרעקטע ארעמס, צוגעמאכט אביסעל די אויגן, זיי אויך א רגע אויפגעמאכט צו זעהן ווי פיעל בויגענס מוזיק קריס־טאף האט ארויסגענומען פון די קעשענעס, לייכט אפּנעזיפ־צעט און זיך צוגעגרייט, מיט א לאנגווייליגער מינע צו הע־רען.

א פּארשעהמטער און אנגעוועהטאגטער האט קריסטאף אנגעהויבען צו שפּיעלען. האסלער האט באלד אויפגעפּעפּנט מויל און אויערען, מיט דעם געוועהנליכען פּראפּעסיאנעלען אינטערעס וואס יעדער קינסטלער פיהלט, ניט ווילענדיג, צו א שעהנע זאך. צוערשט האט ער גארניט געזאגט, און איז געבליבען שטיל, אומבאוועגליך; זיינע אויגען זיינען אבער געוואָרען ליכטיגער און די אנגעבלאזענע ליפּען האבען זיך ענומען ריהרען. דאן האט ער זיך אין גאנצען אויפגעכאפּט און ברומענדיג אויסגעדריקט זיין פארוואונדערונג און הסכמה. ער האט פון צייט צו צייט ארויסגעלאזען א מור־מלענדיגען אויסרוף, אבער נאכ'ן טאן האט מען ניט געקאנט צוויישפּלען אן זיינע געפיהלען, און קריסטאף האט דערפון דער־פיהלט אין אומענדליכע פרייד אין הארצען. האסלער האט פארגעסען צו צעהלען די צאהל זיינלאך וואס ער האט שוין געשפּיעלט און וואס זיינען איהם נאך פארבליבען צו שפּיע־לען. וועז קריסטאף האט געענדיגט דאס שטיק, האט ער געזאגט:

— נו, ווייטער !.. ווייטער !..

ער האט אנגעהויבען צו געברויכען א מענשליכע שפּראך

איינטונקענדיג זיין באַפוטערטע ברויט מיט די פינגער אין דער טאַסע קאַווע.

און מעהר קיין איין וואַרט ניט.

קריסטאַף איז געבליבען א דערשלאָגענער. ער האָט זיך געוואלט אויפהויבען און אוועקגעהן; ער האָט זיך אַבער דערמאַנט אַן דער וויטער אומזיסטער נסיעה, וואָס ער האָט געמאַכט אין, זיך אַננעהמענדיג מיט מוט, האָט ער שטאַמלענדיג, געפרעגט האַלער'ן: צו ער וועט וועלען הערען וועלכע עס איז פון זיינע קאַמפאַניציעס? ביי די ערשטע ווערטער האָט איהם האַלער אונטערבראָכען:

— ניין, ניין. איך פּאַרשטעה גאָרנישט. — האָט ער אויסגערופען מיט זיין שטיפערישער, כמעט באַליידיגענדער איראָניע. — אויך דעם האָב איך ניט קיין צייט.

קריסטאַף'ן האָבען זיך געשטעלט טרערען אין די אויגען. ער האָט זיך אַבער קומענדיג אהין געשווארען ניט אַרויסצוגעהן פון דאָרט ביז ער וועט ניט הערען האַלער'ס מיינונג וועגען זיין מוזיק. ער האָט איהם געענטפערט פאַרשעהמט און מיט כעס.

— זייט מיר מוחל. איהר האָט מיר אמאל צוגעזאגט מיך צו הערען. איך בין צוליעב דעם געקומען פון א צוויי־טען עק פון דייטשלאַנד: איהר מוזט מיך אויסהערען.

האַלער איז ניט צוגעוואוינט געווען מ'זאל מיט איהם אזוי רעידען; ער האָט נעקוקט אויף דעם שעמעוודיגען. אויפגערעגטען. רויט־געוואָרענעם און כמעט ווייענדיגען יונגען־מאן. די זאַך האָט איהם אמוזירט; און ציהענדיג מיער מיט די אַקסלען, האָט ער איהם אַננעווויזען מיט'ן פינגער אויף די פּיאַנאָ, און געזאגט מיט א קאַמישער מינע, ווי א מענש וואָס מוז אַפּקומען:

ס'איז געווען דער פריהשטיק: קאווע, פוטער, שינקען און אז. וו. זי האט נאך א אנגעבלאזענע, עס אוועקגעשטעלט אויפ'ן שרייב־טיש צווישען אלע צוואוארפענע פאפירען. קריסטאף האט געווארט אז זי זאל ארויסגעהן כדי וויטער פארצוזעצען די טרויעריגע געשיכטע זיינע, וואס ס'איז איהם אזוי שווער אנגעקומען צו דערצעהלען.

האסלער האט צו זיך צוגעשלעפט דעם טאץ. ער האט זיך אנגעגאסען די קאווע און איינגענעצט די ליפען; — דאן, פאמיליארנע, גוטמוטיג און מיט א לייכטער פערעכטליכער מינע, האט ער קריסטאף'ן איבערגעהאקט די רייד כדי איהם אנצובאטען קאווע.

— א טאס קאווע? — האט ער געפרעגט.

קריסטאף האט זיך אפגעזאגט. ער האט זיך וויעדער אנגעשטרענגט צוריקצוברענגען דעם געשפרעך. ער איז אבער וואס אמאל מעהר צוטומעלט געווארען און ניט געוואוסט וואס ער זאגט. דאס נאנצע בילד ווי האלסער עסט, ווי ער האלט דאס טעלערעל אונטער דער בארד, ווי ער שטאפט זיך, ווי א קינד, מיט דעם ברויט און פוטער און די שטיקלאך שינקען וואס ער האט געהאלטען אין דער האנט— האט איהם צומישט. ס'האט זיך איהם דאך ענדליך איינגעגעגעבען צו דערצעהלען, אז ער קאמפאנירט. און אז האסלער האט געשפיעלט זיינע אן אוואוורטיורע איבער העבעל'ס „יהודית". האסלער האט קוים געהערט:

— וואס? — האט ער געפרעגט.

קריסטאף האט נאך אמאל געזאגט דעם נאמען סונ'ם וועדק.

— א ה! זא, זא! — האט האסלער געענטפערט

געזעסן אהער, בעת איהר האָט א נאַסט?

פֿאַרוואָס ניט? — האָט ער א מאָל געטאָן מיט'ן האַנט, אַנווייזענדיג אויף קריסטאָף'ן מיט אַן איראַנישען וואונק — ער שפּייזט מיר דעם גאַסט; איך מוז שפּייזען דעם גוף.

— שעהמט איהר זיך נאָר ניט אַז אַנדערע זאָלען צוקוקען ווי איהר עסט — ווי א חיה אין א מענאַזשעריע?

האָלע, האָט אַנשטאָט ברוגז צו ווערען, אַנגעהויבען לאַכען אוז איהר פֿאַריכט:

— ווי א הויזליכע חיה...

— ברענג, ברענג, נישט קשה, כ'וועל דאָס עסען מיט חרפה צוזאַמען.

זי איז אַרויסגענאַנגען, ציהענדיג די אָקסלען. קריסטאָף, זעהענדיג אַז האָלער זוכט גאָרנישט זיך נאָכצופֿרעגען וואָס ער טוט, — האָט געפֿרואווט אויפ'ס ניי פֿאַרבינדען דעם פֿריהערדיגען שמועס. ער האָט גערעדט פון דעם שווערען לעבען אין דער פֿראַווינץ, פון דער קלייניקייט מיטעלמעסיגקייט פון'ם עולם, פון זיין שמאָלזינגקייט, פון זיין אייגענער אָפּגעזונדערטקייט. ער האָט איהם אויך געפֿרואווט פֿאַראינטערעסירען אין זיין גערדיקטער מאַראַלישער לאַגע. האָלער איז אָבער געזעסען אויפ'ן דיוואַן מיט'ן קאָפּ פֿאַרלענט, מיט די אויגען האַלב־פֿאַרמאַכטע, איהם גלאַזט ריידען אוז, ווי ס'האָט אויסגעזעהן, זיך ניט צוגעהערט. צייטענווייז האָט ער אויפֿגעמאַכט די אויגען, אוז אריינגעווארפען א קאָלטע, וויציג־אירַאַנישע באַמערקונג איבער דער פֿראַווינץ, וואָס האָט צוגעשטעמאַכט קריסטאָף'ס פֿארזוך צו רעדען אויף אַן אינטימערען שטייגער.

קיטי איז צוריקגעקומען מיט א טאַץ, אויף וועלכען

— יא... דאס אלץ מאכט אונז אודאי ניט אינגער...

ער האט זיך אויסגעצויגען, אויסגענענעצט און צוגע־לענט:

— ענטשולדיגט... כ'בין ניט געשלאפען... געוועסען שפעט ביי דער נאכט אין טעאטער...

און ער האט וויעדער געגענעצט.

קריסטאף האט געהאפט אז האסלער וועט מאכען וועל־כע עס איז באמערקונג וועגען דעם וואס ער האט איהם אקארשט דערצעהלט. האסלער'ן האט אבער די נאנצע גע־שיכטע אויף א האר ניט אינטערעסירט און ער האט דערי־בער נארניט געזאגט. ער האט אפילו קיין איינציגע פראגע ניט געשטעלט קריסטאף'ן וועגען זיין לעבען. וועז ער האט זיך גוט אויסגעגענעצט האט ער איהם געפרענט:

— שוין לאנג אז איהר זייט אין בערלין?

— איך בין היינט פריהמארגען אנגעקומען.

— אזוי! האט האסלער מיט א גלייכגילטיגער מינע, אויסגערופען — אין וועלכען האטעל?

ער האט זיך אפילו ווי ניט צוגעהערט צום ענטפער. ער האט זיך, א מיעדער, אויפגעהויבען, אויסגעשטרעקט די האנט צום עלעקטרישען קנעפעל און אנגעקלונגען.

— ערלויבט מיר, — האט ער געזאגט.

די קלייגע דינסט־מיידעל איז אריינגעקומען מיט איהר פרעכען פנים'ע.

— קיטי, האט ער אויסגערופען, — זאג מיר נאר, האסט אפשר ברעה מיר ניט צו געבען מיין פריהשטיק היינט?

— וואס־זשע רעכענט איהר, — איך וועל אייך ברענ־

אויף די פיס, און די העמד האָט זיך געבלאָזען איבער זייַנע ניט אין גאַנצען צוגעשפּילטע הויזען. ער האָט אַנגעקוקט קריסטאָף'ן מיט פּאַרשלאָפענע אויגען וועלכע האָבען זיך ניט רעכט אויפגעפענט אפילו וועז דער יונגער מאַן האָט ארויסגעשטאָמלט זייַן נאָמען. ער האָט זיך אוטאָמאָטיש פאַרניגט, אָהן א ווארט, אַנווייזענדיג קריסטאָף'ן אויף א שטול, און זיך אַליין מיער אַראָפגעלאָזען מיט א זיפץ אויפ'ן דיוואַן, וואו ער האָט אַנגעלעגט ארום זיך קישאַלאָך. קריסטאָף האָט איבער גע'חזר'ט:

— איך האָב שוין געהאָט די עהרע... איהר זייט אַזוי גוט געווען... איך בין קריסטאָף קראָפט...

האָסלער, לייגענדיג אויפ'ן דיוואַן, מיט די לאַנגע פיס איינע איבער די אַנדערע, מיט די מאַגערע, צונויפגעלעגטע הענט איבער דער רעכטער קניה וואָס האָט איהם דערגרייכט ביז צו דער בארד — האָט איהם געענטפערט:

— כ'נערענק ניט!

קריסטאָף האָט איהם מיט א פּאַרשטיקטען האַלז געפּרוווט דערמאָנען זייער אמאַליגע באַגעגעניש. — קריסטאָף'ן איז אַלע מאָל שווער געווען צו ריידען וועגען די דאָזיגע אינטימע ערינערונגען; איצט איז עס פּאַר איהם געווען א מאַטערניש. ער האָט זיך פּארפּלאַנטערט אין די פּראָזען, ניט געפונען די פּאַסיגע ווערטער, געזאָגט נאָרישע זאַכען פון וועלכע ער איז רויט געוואָרען. האָסלער האָט איהם געלאָזט זיך וויטער פּלאַנטערען און געקוקט אויף איהם מיט זיינע פּארכמארעטע, גלייכגילטיגע אויגען. וועז קריסטאָף האָט פּאַרענדיגט רויידען, האָט זיך האָסלער א צייט נאָך זיך געווינט מיט זיין קניה, ווי וואַרטענדיג אז קריסטאָף זאָל פּאַרטזעצען. דאַן האָט ער געזאָגט:

שאפקאלאך און האלב־פארברענטע ציגארען האבען זיך אר־מעטום געוואלגערט. קריסטאף האט געהערט ווי א שטים ברומט אין צווייטען צימער און ווי די דינסט־מיידל מיט דעם שארפען קול ענטפערט אף. ס׳האט אויסגעזעהן אז האסלער ווילּ ניט ארויסקומען און אז די מיידל ווילּ דוקא ער זאל זיך באווייזען. זי האט זיך ניט געשעהמט איהם צו ענטפערען אין א גאנץ פאמיליארנעם טאן. איהר קוויטשע־דיג קול האט זיך דורכגעריסען דורך דער וואנט. קריסטאף האט זיך שלעכט געפיהלט הערענדיג געוויסע באמערקונגען וואס זי האט געמאכט צו האסלער׳ן. האסלער׳ן האט עס אבער ניט געארט. פארקעהרט: מ׳האט געקאנט מיינען אז די העזה׳דינע רייד אמוזירען איהם. ער האט וויטער געבורטשעט, געברומט און צו דער זעלבער צייט ווי הנאה געהאט מיט איהר זיך צו רייצען. ענדליך האט קריסטאף געהערט ווי א טיר עפענט זיך און האסלער שלעפט, בייזע־רענדיג זיך, די פיס.

ער איז אריינגעקומען. קריסטאף׳ן האט א קלעם נע־טאן ביים הארצען. ער האט איהם דערקענט. הלואי וואלט ער איהם ניט דערקענט! ס׳איז געווען האסלער, און דאך ניט ער. ער האט נאך אלץ געהאט זיין הויכען, ניט־נע־קניטשען שטערן, זיין גלאטע געזיכט ווי ביי א קינד; ער האט אבער פאר דער צייט פארלאָרען זיינע האָר, איז געוואָרען פעט, האט געקראגען א געלע הויט־פארב, האט אויסגעזעהן ווי פארשלאפען, און האט געהאט אן ארונטער־הענגענדע אונטערשטע לופ, א טעמפע און אנגעבלאזענע מויל. די פלייצעם זיינען ביי איהם געווען איינגעבויגען; די הענט האט ער געהאלטען אין די קעשענעם פון זיין צו־געקנעפלטען זשילעט, שטעק־שיך האבען זיך נאכגעשלעפט

נעהמען ווייל ער איז מיער". קריסטאָף האָט דערפון אַזוי ענטוישט אויסגעזעהן, אַז דאָס האָט זיי, הפנים, אמווירט. דאָן האָט זי איהם געזומען פֿאַרזיכטיג באַקוקען פון קאָפּ ביז די פים און איז פּלוצלונג ווייכער געוואָרען. זי האָט קריס־טאָף'ן אריינגעפיהרט אין האָסלער'ס קאַבינעט און געזאָגט, אַז זי געהט זעהן הערן האָסלער און זיך באַמיהען ער זאָל איהם אויפנעהמען. דערביי האָט זי איהם כיטרע צוגעוואונ־קען און פֿארמאַכט די טיר.

אויף די וועגט זיינען געווען אויפגעהאַנגען עטליכע אימפּרעסיאָניסטישע בילדער און א פּאָר „גאַלאַנטע" גרא־וויורען פונ'ם אכטצעהנטען יאהרהונדערט: וואָרום האָסלער האָט פֿרעטענדירט צו זיין א מבין אין אַלע צוויינען פון קונסט, און לויט זיין געשמאַק און די מיינונגען פון זיינע פֿאַרעהער, — זיינען מאַנאַ און וואַטאָ געווען א גוטע פּאָר. דעם זעלבען נעמישטען סטיל האָט מען אויך געזעהן אי די מעבעל — א זעהר שעהנער שרייב־טיש אין סטיל פון לואי דעם דרייצעהנטען, ארום וועלכען עס זיינען געשטאַנען שטו־לען פון „נייען סטיל", און אן אריענטאַלישער דיוואַן, אַנגע־וואָרפען מיט א גאַנצען הויפען פיעל־פֿארבינע קישעלאַך. די טירען זיינען געווען באַצירט מיט שפּיגלען, יאָאָנעזישע בריק־א־בראַק, פֿארשיעדענע מינים אַנטיקען זיינען געלעגען אין די גלעזערנע שאַפקאַלאַך, און אויף דעם קאַמין־איבער־דעק איז פֿאַראַדנע געשטאַנען א ביוסט פון האָסלער'ן. אין א וואַזע, אויף א קליין טישעלע איז געלעגען אַנגעוואָרפען א גרויסע צאָהל בילדער פון זינגערינס, פֿארעהרערינס און פֿרייגר מיט וויציגע אַדער ענטוזיאַסטישע באַמערקונגען. א שרעקליכע אומאַרדנונג האָט געהערשט אויפ'ן שרייב־טיש. די פּיאַנאַ איז געווען אָפען; שטויב איז נעלעגען אויף די

לינ׳ס פינורעז פון האלב־מענש און האלב־פיש. אויף דער פאדערשטער זייט פון איינע פון די תפיסות — א נידערי־גער, איינשטאקינגער, עניפטישער פאלאץ מיט גרויסע נאקע־טע ריעזען ביים אריינגאנג — איז געווען אננעשריבען פונ׳ם ארכיטעקט:

„זאל דער קינסטלער וויזען זיין וועלט.

דאס וואס איז ניט נעווען און וועט קיינמאל ניט זיין."

קריסטאף איז אין נאנצען נעווען אריינגעטאן אין דעם נעדאנק צו זעהן האסלער׳ן און האט נעקוקט אויף אלץ מיט פארוואונדערטע אויגען, ניט פרואווענדיג אפילו דאס פאר־שטעהן. ער איז צוגעקומען צום הויז וואס ער האט געזוכט — אן איינפאך הויז, געבויט אין קאראלינגישען סטיל. אינ־וועניג האט נעהערשט א באלעבאטישער, באנאלער לוקסוס; אויף די טרעפ האט זיך געפיהלט א שווערע כמעט שטיקענ־דע וואראמקייט, נעבען די שטיגען איז נעווען אן עלעקטריש הייב־צימערל, מיט וועלכען קריסטאף האט זיך ניט בא־נוצט, כדי ער זאל האבען צייט זיך צו צוגרייטען צום באזוך בעת׳ן לאנגזאמען ארויפגעהן ביז צום פערטען שטאק, מיט ציטערענדע פים און א קלאפענדיג הארץ. און אין דער קור־צער צייט האט ער זיך דערמאנט אז דער אמאליגער באנע־נעניש מיט האסלער׳ן, זיין קינדערשען ענטוזיאזם, זיין זוי־דענ׳ס געשטאלט — אלץ, פונקט ווי עס וואלט ערשט נעכ־טען נעווען.

דער זייגער איז שוין נעווען באלד עלף וועז ער האט אננעקלונגען. א ברונעטקע מיט א פרעכטן אויסזעהן האט איהם נעעפענט די טיר — א ברונעטקע אלא „ס ע ר ו ו א פ א ד ר א נ א", — איהם אננעקוקט חוצפה׳דיג, און איהם צו ערשט ערקלערט אז „דער הער קאן קיינעם ניט אויפ־

די נעגענד וואו האַסלער האָט זיך אויסגעקליבען זיין וואוינונג איז כמעט אין גאַנצען געווען פאַרבויט לויט דער נייער מאָדנער ארכיטעקטור, אין וועלכער דאָס יונגע דייטש־לאַנד וואָס מאָטערט זיך צו האָבען געניאַליטעט. לייגט אריין איהר רויהע, געקינסטעלטע געלעהרזאמקייט. אין מיטען פון דער באַנאַלער פאַרשטאָט מיט איהרע גלייכע, כאַראַק־טערלאָזע גאַסען זעהט מען עגיפטישע פראַכט־קברים, נאָר־וועגישע שלעסער, קלויסטערס, ערד־פעסטונגען, אייס־שטע־לונג־פאַוויליאָנען, דיק־בייכיגע הייזער אָהן פים, וואָס לי־גען איינגעגראָבען אין דער ערד, מיט אפגעשטאָרבע־נע פנים'ער, מיט אייניציג גרויסע אויגען אין די קעפ, טויע־רען פון תפיסה־קאַמערן, אַנדערע מינים טויערען, אייזערנע רייפען, גאַלדענע קמיאות אריינגעפאַסט אין די שויבען פון פענסטער מיט גראָטעסק, אומגעהייערע מאַנסטערס אויבען ביי די פאַדערשטע טירען, שטיקער בלויע פאיאַנס אַנגעוואָר־פען אָהן א שום זין דאָ אין דאַרט, פאַרשידען־געפאַרבטע מאָזאיקען, וואָס שטעלען פאָר אָדם און חוה, דעכער באַ־דעקט מיט דאַך־ציגעל אין אלערליי קאַליהרען; הייזער וואָס זעהן אויס ווי פעסטונגען, מיט משונה'דיגע חיות אויפ'ן שפיץ דאַך, אָהן פענסטער אין די זייטיגע וועגט, און פלוצ־לונג איינע נעבען די אַנדערע, גרויסע גענעצענדיגע לעבער — פיער־קאַנטיגע, לאַנגע, דרייי־קאַנטיגע, ווי אויפגעריסענע וואונדען; גרויסע, לעדיגע וועגט פון וועלכע עס שפרינגט ווי פלוצלונג ארויס א שווערער באַלקאָן מיט אן איין־אייג־ציגען פענסטער — א באַלקאָן, וואָס שטעהט אויף ניבעלונ־גענע זייל'ען, אוו פון וואַנען עס שטעקען ארויס, דורכברע־כענדיג די שטיינערנע פאַרענטשע, צוויי גרויסע, שפיציגע קעפ פון זקנים, מיט גרויסע בערד און לאַנגע האָר — בעק־

אט דאס איז נעווען דער מענש צו וועמען קריסטאף איז געקומען זוכען א טרייסט און אן אנשפאר. ס'אר א פרייד אין האפענונג ס'האט איהם ארומגענומען בעת ער איז אין א קאלטען, רעגענדיגען פריהמארגען אנגעקומען אין דער שטאט, וואו עס האט נעוואוינט דער, וואס האט פאר איהם סימבאליזירט די זעלבסטשטענדיגקייט אין דער קונסט. ער האט פון איהם ערווארט דאס וואריעמ, ערמוטיגענדע פריינד־ליכע וואארט — א וואארט אין וועלכען ער האט זיך נענויטינט, כדי צו קאנען פארזעצען דעם אומדאנקבארען, אומפארמיר־ליכען קאמף וואס יעדער אמת'ער קינסטלער מוז מיט דער וועלט אנפיהרען, שטענדיג, ניט אוועקלייגענדיג דאס נעווהר אויף א טאג אפילו, בין דעם לעצטען אטעם־צוג. ווי שילער האט נעזאגט: „די אייניציגע באציהונג צום פובליקום אויף וועלכער מ'האט קיינמאל קיין חרטה ניט — איז דער קאמף."

קריסטאף איז נעווען אזוי אומגעדולדיג, אז ער האט זיך קוים נענומען די צייט אוועקצולעגען דאס רענצעל אין א האטעל נעבען וואקזאל. אהן אטעם איז ער נעלאפען צום טעאטער אויסצוגעפינען האסלער'ס אדרעס. האסלער האט נעווואוינט ווייט פונ'ם צענטער פון דער שטאט: זיין וואוי־נונג איז נעווען אין דער פארשטאט. קריסטאף האט זיך ארויפגעכאפט אויף א טראמוואי, און האט פאהרענדיג נע־שמאק גענעסען א קלייין ברויטעל. דאס הארץ האט איהם נעקלאפט זיך דערנעהענטערענדיג צום ציעל.

געשמאַק פון דער מאַרע. ער האָט מעהר ווי וועך עס איז נעפיהלט אז ער שטאַרבט אפּ. אין אמת'ן איז ער געווען דער איינציגער וואָס האָט עס נעפיהלט — אַבער נאָר אין זעלטענע מאָמענטען, און ער האָט די דאָזיגע מאָמענטען, נאַטירלעך, געזוכט אויסצומיידען. דאָן פלעגט ער וועכן מיזאַנטראָפיש, מרה־שחורה'דיג, ענאָיסטיש, טראַכטען נאָר פון'ם געזונד, — גלייכגילטיג צו אלץ וואָס האָט אמאל ארויסגערופען זיין ענטוזיאזם אַדער פיינדשאפט.

עס דאך שטעהן העכער ווי די קאמפאזיציעס פון די אנדערע מוזיקער. און כאטש דער געדאנק איז צום באדויערן גע־ווען אמת אין מייסטע פאלען, איז ער אבער דאך געווען א פארדארבענער, און האט איהם ניט געקאנט טרייבען צו דער שאפונג פון גרויסע ווערק! טיף איז הארצען האט האסלער אלעמען פאראכטעט — פרייגד און פיינד; און די ביטערע, אירגענישע פאראכטונג האט איהם אליין און דאס גאנצע לע־בען אויף ארריינגענומען. ער איז נאך מעהר פארזונקען גע־ווארען אין דעם אירגענישען סקעפטיציזם דערפאר, ווייל ער האט אין זיין יוגענד אמאל געגלויבט אין א סך גוטע און נאיווע זאכען. ער איז ניט געווען נענוג שטארק צו באשי־צען זיין אידעאל געגען דער לאנגזאמער מאנ־טענליכער צע־שטערונג; ער איז ניט געווען נענוג היפאקריטיש זיך איינ־צוריידען אז זיין אידעאל לעבט נאך אין איהם, — האט ער דערפאר שטענדיג ביטער אפגעלאכט פון זיינע יוגענדליכע ערינירונגען. דערצו האט ער אויך געהאט די נאטור פון די זיד־דייטשען — א ווייכע, געמיטליכע־פוילע נאטור אויף וועלכער גרויס גליק אדער אומגליק, שטארק היץ אדער קעלט האבען א פארדארבענע ווירקונג, און וועלכע מוז האבען אום אויפצוהאלטען איהר גלייכגעווויכט, א מיטעל־מעסיגע טעמפעראטור. ער האט זיך, ווי ניט וויסענדיג, אריינגעלאזט אין א פוילען, געמיטליכען לעבענס־גענוס: ער האט ליעב געקראגען דאס גוטע עסען, די שטארקע געטראנ־קען, דאס זארגלאזע ארומשפאצירען און דאס פויל־געמיט־ליכע טראכטען. דאס האט זיך געפיהלט אין זיין גאנצער מוזיקאלישער שאפונג, כאטש צוליעב זיין גרויסען טאלאנט האבען געניאלע פונקען דאך אויפגעבליסטשעט אין זייגע נאכלעסיגע קאמפאזיציעס, וואס זיינען נאכגענאנגען דעם

פון דעם פּאַרגעשריטענעם פּליגעל איז דאָס באטראכט גע־ווארען אלס אן אטעמטאט, און האסלער האָט דערפאר וויי־טער „געבראכען די שויבען". די פּריינד זיינע פּלענען פון יערער נייער נאַרישקייט אריינפאלען אין אן עקסטאַז און שרייען אז ער איז א זשעני.

האסלער׳ס קריז איז דער עיקר באשטאנען פון ליטע־ראטען, מאלערס און דעקאדענטישע קריטיקער, וועמעס פאר־דינסט ס׳איז געווען וואס זיי האבען מיט זיך פּאַרגעשטעלט דעם רעוואלוציאנערען גייסט געגען דעם רעאקציאנע־רען, — א שטענדיג־דראהענדע נעפאהר אין צפון־דייטש־לאנד — געגען דער פּיעטיסטישער מלוכה־מאַראל. זיי זיי־נען אבער אין זייער זעלבסטשטענדיגקייט־קאמף אזוי צו־היצט און צורייצט געווארען, אז זיי האבען איהם דערפיהרט ביז צו א שטופּע פון אומבאוואוסטזיניגער לעבערליכקייט, — וויל אויב פּיעל פון זיי האָט באמת ניט געפּעהלט קיין טאלאנט, האָט זיי אבער געפּעהלט אינטעליגענץ און נאָך מעהר, געשמאק. זיי האבען זיך געשאפען א געקינסטעלטע אטמאספערע און האבען פון איהר ניט געקאנט ארויס; אוו, ווי אלע „קלייזלער" האבען זיי ביסלעכווייז אין גאנצען פאר־לארען דעם חוש פון דער ווירקליכקייט אין לעבען. זיי הא־בען געשאפען „געזעצען" פאר זיך און הונדערטער נאראנים וואס האבען געלעזען זייערע צייטשריפטען און אננגענומען מיט קעלבערנער התפעלות זייערע גזרות. זייער בלינדע פּאַרעהרונג איז פאר העסלער׳ן געווען אן אומגליק, וויל צו־ליעב דעם איז ער מיט זיך שטענדיג געווען צופרידען. ער האָט יעדען נייעז געדאנק וואס איז איהם נאר איינגעפאלען אננגענומען און איהם אפילו ניט אנאליזירט; ער איז אין זיך געווען איבערצייגט, אז וואס ער זאל ניט שרייבען וועט

האסלער איז געווען באריהמט. זיינע שונאים האבען די וואפען ניט אוועקגענומען; זיינע פריינד אבער האבען געשריען אז ער איז — איז געווען, און וועט זיין — דער גרעסטער מוזיקער. ער איז געווען ארומגערינגעלט מיט נאַרישע פארעהרער און נארישע געגענער; און אזוי ווי ער האט בטבע ניט געהאט קיין שטארקען כאראקטער, איז ער פון די לעצטע פארביטערט געוואָרען און פון די ערשטע „פארוויכט" געוואָרען. ער האט זיין גאנצע ענערגיע אריינגעלענט צו קאמפאנירען זאכען וואס זאלען זיינע קריטיקער אויפרייצען און זיי מאכען געוואלטעוועט. ער איז געווען ווי א אינגעל וואס זוכט אפצוטאן שפיצלאף. און די „שפיצלאף" זיינען טיילמאל געווען העסליכע: ניט נאר האט ער פארברויכט זיין אומגעהייערען טאלאנט אויף מוזיקאלישע קאפריזען, פון וועלכע עס האט זיך די „אפיציעלע" קריטיקער געשטעלט די האר קאפויר, נאר ער האט אויך ארויסגעוויזען א שטיפערישע פארליעבע צו משונה'דיגע טעקסטען אין טעמאס, און אפט צו וואולגארע און צוויידייטיגע סיטואציעס — מיט איין וואָרט צו אלץ וואס האט געקאנט פארלעצען דעם אנשטענדיגען, גוטען בירגערליכען געשמאק. ער האט הנאה געהאט פון דעם וואס דער „פילהיסטער" שרייט... און דער „פילהיסטער" האט געשריען. אפילו דער קייזער, — וואס האט געמאכט, ווי יעדער וויים דעם אנשטעל פון א קינסטלער — האט מיט דער געוועהנליכער חוצפה פון אויפגעקומענע און פון פרינצען באטראכט האסלער'ס באריהמקייט פאר אן עפענטליכען סקאנדאל. ער האט ביי יעדער געלעגנהייט ניט פארפעהלט ארויסצווויזען זיין פארעכטליכע גלייכגילטיגקייט צו זיינע געוואגטע ווערק. האסלער'ן האט די קייזערליכע נעגנערשאפט גערייצט און געפרייט.

נענומען דעם צוג וואס האָט איהם געדארפט ברענגען אין דער גרויסער שטאָט, אין צפון־דייטשלאנד, וואו האָסלער איז געווען קאָפעלמייסטער. ער האָט ניט געקאָנט וואַרטען. ס׳איז געווען דער לעצטער מיטל אויפצוקאָטעמען.

איז ער פארזונקען געוואָרען. דאָס פיינדליכע שטעטעל האָט צונעקוקט ווי ער טרינקט זיך...

אט אין דעם מאָמענט, בעת ער האָט ווי א פארצווייפעלטער געקעמפט, איז פאר איהם אין דער פינסטערניש, ווי דורך א בליץ, ערשינען די געשטאלט פון האָסלער'ן, דעם גרויסען מוזיקער וועמען ער האָט אזוי ליעב געקאָגען וועז ער איז נאָך געווען א קינד אוז מיט וועמעס נאָמען עס האָט איצט געקלונגען גאנץ דייטשלאנד. ער האָט זיך דערמאָנט אז האָסלער האָט איהם אמאל צוגעזאָגט צו העלפען מיט וואָס ער וועט נאָר קאָנען. ער האָט זיך אן דער ערינערונג אנגעכאפט ווי א טרינקענדער אן א שטרוי. האָסלער קאָן איהם ראטעווען! האָסלער דארף איהם ראטעווען! וואָס פארלאנגט ער דען פון איהם? ניט קיין הילף, ניט קיין געלט, ניט קיין שום מאטעריעלע שטיצע! קיין זאָך ניט — ער וויל נאָר אז ער זאָל איהם פארשטעהן. האָסלער איז פונקט ווי ער פארפאלגט געווען. האָסלער איז א זעלבסטשטענדיגער פרייער מענש, אוז ער וועט פארשטעהן א צווייטען זעלבסטשטענדיגען מענשען. וועמען די דייטשע קלינליכע מיטעלמעסיגקייט פארפאלגט מיט איהרע שארפע נעגעל אוז זוכט צו דערשטיקען. זיי פיהרען דאָך ביידע אן דעם זעלבען קאמף!

ער האָט דעם נייען נעראנק באלד נענומען אויספיהרען. ער האָט זיין מאָמען צוואויסען נעגעבען, אז ער וועט אוועקפאָהרען אויף אכט טעג, אוז דעם לעצטען אבענט האָט ער

ער האָט איצט קיינעם ניט געהאָט. אלע זיינע פריינד זיינען פארשוואונדען. דער גוטער, ליעבער גאָטפריער, וואָס איז איהם צו הילף געקומען אין זייער קריטישע לעבענס־מאָמענטען — וועמען ער האָט איצט שטאַרק באַדאַרפט האָבען — איז זינט אייניגע חדשים אוועק. — און דעם מאָל אויף אייביג. איין אָבענט, דעם פריהעריגען זומער, איז א בריף מיט א גראָבער האַנטשריפט אָנגעקומען צו לואיזע'ן פון א ווייט שטעטעלע אין וועלכען מ'האָט איהר געלאָזט ווייסען אז איהר ברודער איז געשטאָרבען אויף איינע פון זיינע פאַרצווינגענע נסיעות, וועלכע דער הויזירער האָט דוקא געוואָלט מאַכען, כאָטש ער איז געווען שלאָף, און ניט געזונט. מ'האָט איהם דאָרט אויפ'ן אָרטיגען בית־עולם מקבר געווען. די לעצטע שטאַרקע, ערמוטיגענדע פריינדשאפט, אויף וועלכער קריסטאָף האָט זיך געקאָנט אָנשפאָרען, איז אָפּגעשטאָרבען, פארשלונגען אין תהום. ער איז געבליבען אליין, נאָר מיט זיין אלטער מאַמע, וואָס האָט זיך ניט אינטערעסירט מיט זיינע אידעען, — וואָס האָט איהם נאָר געקאָנט ליעב האָבען אָבער ניט פארשטאַנען. ארום איהם איז געלעגען די אומענדליך־גרויסע דייטשע סטעפּע, דער אומעטיגער ים. וואָס מעהר ער האָט זיך געוואָלט ארויסרייסען, אלץ טיפער

די באפרייאונג

ראמען ראלאנד

זשאַן קריסטאָף

V. די באַפרייאונג

איבערזעצט פון ל. מ. בעניאמין

אונטער דער רעדאקציאָן פון דר. ק. פאַרנבערג

ליטעראַרישער פאַרלאַג, ניו־יאָרק
1921